

O'ZBEKISTON
RESPUBLIKASI
MILLIY KITOB PALATASI

Kuch – bilim va tafakkurda

Ma'rifat

МАЪРИФАТ • ХАЛҚ ЗИЁЛИЛАРИ ГАЗЕТАСИ •

1931 йилдан чиқа бошлаган 2000 йил 8 апрель, шанба Баҳоси сотувда эркин нархда № 28 (7223)

МИЛЛИЙ МАФКУРА — МАМЛАКАТ КЕЛАЖАГИ ПОЙДЕВОРИ

6 апрель куни Оксарой қароргоҳида миллий мафкура масалаларига бағишланган йиғилиш бўлиб ўтди. Унда файласуф, тарихчи, сиёсатшунос, социолог, психолог, педагог ва адабиётшунос олимлар, журналистлар, таниқли адиблар, жамоат ташкилотлари вакиллари қатнашди.

Йиғилишда Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислон Каримов нутқ сўзлади.

Давлатимиз раҳбари бу йиғилишнинг асосий мақсади — жамиятимиз ҳаётидаги энг муҳим масалалардан бири бўлган миллий мафкура хусусида атрофлича фикрлашиб, олдимизда турган вазифаларни аниқ белгилаб олиш, уларни ҳаётга жорий этиш йўлларини муҳокама қилишдан иборатлигини айтди.

Барчамизга аёнки, биз инсоният тарихида ўхшаши, андозаси бўлмаган мураккаб бир даврни бошимиздан кечиряпмиз. Яъни, нафақат иқтисодий ҳаётимизда, балки онгу тафаккуримизда ҳам янги-ланиш, ўзгариш жараёналари кечмоқда. Албатта, бу осонликча рўй бераётгани йўқ, деди Юртбошимиз. Бу йўлда эскича қарашлар,

(Давоми 2-бетда)

9 апрель — соҳибқирон бобомиз Амир Темур таввалуд топган кун

Биз буюк аجدодларининг бахтли авлодларимиз!

Р.АЛЬБЕКОВ олган сурат-лавҳа

Тест — адолат
мезони

3-бет

Боғчадан
иккинчи синфга

4-бет

Самарқанд
вилояти
нечанчи
ўринда?

6-бет

Бахт ва
бахтсизликнинг
манбаи

13-бет

ҚАРОР

“Харбий ва муқобил хизматнинг белгиланган муддатларини ўтаб бўлган шахсларни Қуролли Кучлар сафларидан захирага бўшатиш ва фуқароларни муддатли харбий ва муқобил хизматга навбатдаги чақирик тўғрисида” Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарори чиқди.

ТАШРИФ

Мамлакатимизда меҳмон бўлиб турган НАТО

илмий қўмитаси делегацияси аъзолари Ўзбекистон Фанлар академиясига ташриф буюришди.

ҚОНУН ИЖРОСИ НАЗОРАТИ

Журналистлар фаолиятини ташкил этишда ва уни ҳимоя қилишда муҳим ҳисобланган “Оммавий ахборот воситалари тўғрисида”ги ҳамда “Журналистлик фаолиятини ҳимоя қилиш тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси қонунлари-

СЎНГИ УЧ КУН МУЖДАЛАРИ

нинг Жиззах вилоятида қандай ижро этилаётганлиги Олий Мажлиснинг Матбуот ва ахборот қўмитасининг навбатдаги йиғилишида муҳокамага тортилди.

ЭКСПОРТ

Нуробод туманидаги Германия технологияси билан жиҳозланган поливинилхлорид қувурлари ишлаб чиқарадиган завод маҳсулотлари хорижий мамлакатларга экспорт қилина бошланди.

ТАДБИР

Республика “Маънавият ва маърифат” маркази Тошкент вилоятининг туман ва шаҳарларида “Миллий ғоя ва миллий мафкура — келажак йўли” мавзуида тадбирлар ўтказмоқда.

ДАСТУР

“Соғлом авлод учун” халқаро нодавлат хайрия жамғармасининг Навоий вилояти таянч шохобчаси томонидан аҳолига тиббий ва ижтимоий ёрдам кўрсатиш дастури ишлаб чиқилди. Мазкур дастур Ўзбекистон Республикасида 2000 йилнинг Соғлом авлод йили деб эълон қилиниши муносабати билан амалга ошириляпти.

G'urur

“Туркистон-пресс”

МЕХРДАН МЕХР ҚАЙТАДИ

Саховат, меҳр-оқибат ҳақида кўп гапирармиз. Сабаби миллатимизга хос бўлган бу туйғулар ҳеч қачон эскирмайди ва йўқолмайди. Яқинда Яккасарой туманидаги 25-меҳнат таълим мактабида туман халқ таълими бўлими ташаббуси билан хайрли бир тадбир ўтказилди. Бу ерда болалар учун "Наврўз" дастурхони ёзилди. 61 нафар етим бола ва кам таъминланган оилаларнинг 27 нафар фарзандига "Наврўз", "Маҳалла", "Меҳр-шафқат ва саломатлик" жамғармалари ва Халқ таълими вазирлигининг "Таълим-таъминот" Бош бошқармасининг совғалари тақдим этилди. Бу тадбир учун Яккасарой тумани ҳокимлиги ҳам 500 минг сўм маблағ ажратди.

Тадбирда Тошкент шаҳар ҳокимининг муовини, шаҳар хотин-қизлар кўмитаси раиси Фарида Абдурахимова қатнашди ҳамда ўқувчилар ва йиғилганларни баҳорнинг бу кутлуғ айёми билан табриклади.

Ўқувчилар чиройли куй-кўшиқлар билан барчанинг кўнглини шод этди.

Баъзилар арзимаган хайр-саховатларини кўз-кўз қилишдан тортинмайдилар, лекин бизга ёрдам берган, ўқувчиларимиз учун микрокалькулятор совға қилган инсон, илтимос, биз ҳақимизда ҳеч кимга айтманг, дейишди, — деди биз билан суҳбатда Яккасарой тумани халқ таълими бўлими мудир Азиз Икромов.

Ҳар ким ҳар куни савобли иш қилиши шарт. Бу инсонийликнинг оддий белгиси. Меҳр кўрган бола улғайгач, ўзгаларга ҳам меҳр бера олади. Яккасарой тумани таълим ходимлари бунга яхши билишади ва ўз ўқувчиларини яхши инсон бўлишларини ишташади.

Шарифа МАДРАХИМОВА

Суратларда: Тадбирдан лавҳалар.

Б.Ризокулов олган суратлар.

ЮКСАЛИШ ЙЎЛИДА

Қорақалпоғистон Республикаси Шуманай туман халқ таълими бўлимида мониторинг хонаси ташкил қилинди. Уни жиҳозлаш ва зарур стендлар билан безатишда 27-мактабнинг тасвирий санъат ва чизмачилик ўқитувчиси Ж.Қўчқоров, услубият хонасининг методистлари Ж.Жумабоев, Б.Ермоновлар жонбозлик қилишди.

—Мониторинг хонасини ташкил қилишда, — деди ту-

ман халқ таълими бўлими услубият хонаси мудир Р.Ортиқниёзов, — ушбу масала юзасидан Тошкентда ўтказилган республика семинарида қатнашганлигим, Миробод туманидаги мониторинг хонасини кўздан кечириб, ўзимга зарур нарсаларни ёзиб қайтганлигим кўл келди. Мониторинг хизматини намунали йўлга қўйсақ, ҳозирги замон талаблари даражасидаги таълим-тарбия жараёнини тўғри олиб

бориш, бошқариш, ютуқ ва камчиликларни илмий-услубий таҳлил қилиш орқали бола тарбиясини янада юксалтириш мумкин бўлади. Туманимиздаги ҳар бир таълим масканида ўқув-тарбия ишлари қандай кечаётганлигини мониторинг хонаси бамисли кўзгу каби кўрсатиб туришига интиломдамиз.

Ғойиб ЁКУБОВ,
ўз муҳбиримиз

ТЕСТ — АДОЛАТ МЕЗОНИ

Абитуриентларни ўқишга қабул қилишда тест усулининг қўлланиши ижобий қадам бўлди.

Статистик маълумотларга қараганда, 1993 йилда олий ўқув юр்தларига кириш учун 88710 нафар, 1995 йилда 93754 нафар абитуриентлар (ўрта махсус ўқув юр்தлари билан 164800) тест синовларида қатнашган бўлса, 1999 йилга келиб олий ва ўрта махсус ўқув юр்தларига 300 минг нафар абитуриентлар ҳужжат топшириб, тестдан ўтдилар.

Бу таълимдаги янгиланиш одамлар дунёқарашига, ёндашувига таъсирини кўрсатиб турибди.

1998 йилдан бошлаб Давлат Тест маркази профессионал, яъни касбий тестларни тегишли ташкилотлар билан ҳамкорликда яратиб беради.

Хусусан, тиббиёт ва педагогика олий ўқув юр்தларининг битирувчи курс талабалари давлат имтиҳонларини тест асосида топширишмоқда.

Республика Таълим марказида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Давлат Тест маркази томонидан ташкил этилган "Ўзбекистон Республикасида тест синовларини ўтказишнинг ҳолати ва ривожлантириш муаммолари" мавзусидаги икки кунлик халқаро илмий-амалий анжуман тест синовларини янада такомиллаштиришга бағишланди.

Унда МДХ давлатларидан ҳам вакиллар қатнашди. Давлат Тест маркази бошлиғи М.Муҳиддиновнинг чиқишида чуқур таҳлил кузатилади:

—Ҳозирги пайтда Давлат Тест

марказининг бутун фаолияти юқори даражада автоматлаштирилган бўлиб, ўқув юр்தлари қабул комиссияларидан маълумотларни олиб, уларни умумлаштирилади. Тест саволларини ихтисосликлар бўйича кўп вариантли тизимга тушириш, кўп вариантли саволлар китобларини кўпайтириш, жавоблар варағини ўқиш ва натижаларини чиқариш жараёнлари машиналар ёрдамида тўлиқ амалга ошириляпти.

Ўзбекистондаги тест тизимининг алоҳида фарқ этиб туривчи

Бу соҳада вилоят, туман, қишлоқ аҳолисига ёрдам бериш керак.

Давлат Тест маркази вилоятларга ўз иқтидорли мутахассисларини етказиб берса, мақсадга мувофиқ бўларди. Вилоят мактаблари, лицей, олий ўқув юр்தлари қошида кичик-кичик Тест марказлари очилса, нур устига нур.

Халқ таълими вазири Ж.Йўлдошев умумий ўрта таълимда тест синовларини жорий этиш истиқболлари ҳақида гапириб, шундай деди:

—Бу мезонни такомиллаштириш, ривожлантириш, шакллантириш керак. Умуман, ким нима тўғрисида олдиндан башорат қилиш учун, аввал мойилликни, қизиқишни, шунга бўлган кўникмани билиш керак бўлади. Бунинг учун эса башоратчи, яъни педагог-ўқитувчи мактабда бўладими, олий ўқув юртида бўладими, илм билан пухта қуроллансин.

Шунингдек, йиғинда Россия, Қозғоғистон, Қирғизистон давлатларидан келган вакиллар ҳам сўзга чиқишиб, ўз иш тажрибалари ҳақида маълумот беришди.

Конференция қизиқарли савол-жавобларга бой бўлди. Тест тизимида қилинаётган тадқиқотлар шуни кўрсатдики, у ҳавас ёки эришиш мумкин бўлган оддий ҳодиса эмас. Анжуман иштирокчиларининг фикрлари келажакда асқотиши аниқ гап.

Насриддин БОТИРОВ,
"Маърифат"нинг махсус муҳбири

ХОНАНГИЗ ҚАНДАЙ ЖИҲОЗЛАНГАН?

Яқинда Навоий туманидаги Алишер Навоий номли 3-мактабда "Соғлом авлод — келажакимиз таянчи" мавзусида амалиётчи-психологларнинг туман семинар-кенгаши бўлиб ўтди. Кенгашга қўшни туман мутахассислари ҳам қатнашдилар. Кун тартибидagi масала ўқувчиларга яратилаётган шарт-шароитлар ва хоналар жиҳозини куздан кечиртиш эди.

Мактаб амалиётчи-психологи Марҳабо Жумаева ўзининг бежирим жиҳозланган хонасини қатнашчиларга кўрсатиб, олиб бораётган иш услублари билан таништирди. Иштирокчилар тиббиёт ва касбга йўллаш хоналари билан танишдилар. Методика мавзусида маъруза ўқилиб, турли фикр ва мулоҳазалар билдирилди. Сунгра юқори синф ўқувчилари уртасидаги баҳс-томоша намойиш этилди.

Турдигул ЎРОЛОВА

"Халол меҳнат билан топилган ва хайрли ишларга сарф қилинган бойликдан яхшироқ бойлик йўқ", деган эди донишманд бобомиз Абдулқодир Барзанжий. Зотан, ҳаётнинг мазмун-маъноси ҳам инсоннинг ўзини хайрли ишларга бағишлашидадир. Азалдан халқимиз саховатпешаликни мадҳ этиб (биргина "Хотамнома"ни эслайлик), унга амал қилиб келган. Қонқонимизга сингиб кетган бу хислат ҳозирда ҳам халқимизга хосдир. Юртимизда кўпгина жамғармалар, ишбилармон ва тадбиркор кишилар ҳомийлигида хайрия тадбирлари ўтказилмоқда. Шундай тадбирлардан бири куни-кеча пойтахтимизнинг Мирзо Улугбек туманидаги "Шахриобод" маҳалласида бўлиб ўтди. Наврўз айёми муносабати билан ўтказилган бу байрамда тумандаги кўзи ожиз кишиларга бўлган эътибор, ҳиммат-саховат сезилиб турди. Санъаткорлар ўз куй-қўшиқлари билан уларнинг кўнглиларини хушнуд этдилар. Сўнг уларга кийим-бош, пойфазал ва шахсий гигиена буюмлари топширилди. Бундан ташқари, яна 1250 кам таъминланган оиллага уст-бош ҳада қилинди ҳамда шу ҳудудда жойлашган 403-, 324-болалар боғчалари шахсий гигиена буюмлари билан таъминланди.

"Ҳомийларимизга раҳмат, — ўз миннатдорлигини билдирди маҳалла кўмитасининг раиси Сайфулла Халилов, — улар (Дилшод Саидов, Фурқат Бегалиев, Турғунбой Расулов, Қўчқоровбой Қўрбонов, "Уорлд орг. Консерн" бошлиғи Ричард Пеннер ва унинг рафиқаси Павел Рита) ҳомийлик қилмаган бирор-бир анжуман, тадбир йўқ".

САХОВАТ

Дарҳақиқат, ҳомийларнинг фаоллиги, саховатпешалиги таҳсинга лойик; Ҳар йили Умумжаҳон болалар куниди маҳалла ҳудудида жойлашган "Зафар Диёр" истироҳат боғининг барча аттракционлари маҳалла болаларига (300 га яқин) ҳомийлар ҳисобидан хизмат қилади; Соғлом авлод йили муносабати билан эса, шу боғда ҳар ҳафтада бир марта ёшлар учун спорт тадбирлари ўтказилиб турибди; яқинда ҳудуд аҳолиси 7-поликлиника тиббиёт ходимлари кўригидан ўтди. Бундан ташқари, ҳар йили Рамазон ҳайитида қариялар, бетоблар, камтаъминланган оилалар ҳолидан хабар олиниб, зарур кийим-кечак, буюмлар билан таъминланмоқда.

Соғлом авлод йили Аёллар, Оила йилларининг мантиқий давомидир, зеро, покиза авлод ўзаги оила ва албатта, аёлга бориб тақалади. Шундай экан, туманда оила ва аёлларга эътибор қандай?

"Ҳар тарафдан аёлларимизни рағбатлантириб, бекор ўтирган ёки муҳтож аёлларни фойдали ишга жалб қилишга уринаямиз, — дейди маҳалла хотин-қизлар кўмитаси раисаси Хосият Зокиржонова. — Ҳозирда эса, кам таъминланган оилалардан 4 нафар қизни шаҳар оила марказига сартарошлик, тикувчилик каби касб курсларига юбораямиз. Ҳаракатларимиз зое кетмаяпти, одамлар ўзида масъулият ҳис этиб, шунга яраша иш тутаяптилар. Лекин ҳали режаларимиз бисёр: ёшлар тарбиясига кўпроқ аҳамият бериш, маҳаллаларни ободонлаштириш ишларини жадаллаштириш керак..."

Юқоридагиларни ёзар эканман, юртимизда шундай саховатпеша, серғайрат инсонлар борлигидан жуда хурсанд бўлдим. Муҳтож одамларга ёрдам бериб, жонларига ора кираётган саховатпеша инсонлар, қадимгилар айтганидек, ўз турмушидан хурсанд бўлиб, ҳур ва масъуд яшайдилар.

Жамшид САЪДИНОВ

Академик лицейларда ва касб-хунар коллежларида математика фани қандай ўқитилмоқда? Ва аслида қандай, қай тартибда ўқитиш мақсадга мувофиқ?

Бу савол кўпчилик мутахассисларни ўйлантирмоқда. 1999-2000 ўқув йили учун ишлаб чиқилган “Академик лицейлар учун алгебра фанидан чуқурлаштирилган ўқув дастури” (тажрибавий, 320 соат), “Алгебра фанидан функция ва графиклар” (80 соат) ҳақиқатан ҳам таълим тизими учун мосми ёки уни мукамаллаштириш лозимми?

Самарқанд Давлат университети қошидаги академик лицей ўқитувчилари ушбу дастурни синчиклаб ўрганиб чиқишди.

Март ойининг биринчи ярмида Тошкентда чақирилган семинарда ушбу лицей ўқитувчилари Хусан Насимов, Абдуҳаким Абдуҳамидов томонидан янада мукамаллаштирилган “Алгебра ва элементар функциялар”, “Алгебра ва математик таҳлил асослари” дастури кўпчиликка маъқул келди.

Қуйида ушбу дастурнинг мақсади, мазмуни, мавзуларнинг жойлашиш тартиби ҳақида муаллифлар мулоҳазаси билан танишасиз.

—Академик лицейларда математика фанини ўқитиш мазмунини чуқурлаштириш ва кенгайтириш, фаннинг амалий йўналишини кучайтириш ҳамда унинг татбиқ қилиш усулларида ўргатиш ушбу дастурнинг бош мақсадидир.

Математика — фанларнинг “лидери” ҳисобланади. Уни яхши билган киши ҳар қандай мураккаб вазиятдан чиқиб кета олади. Ақлни пешловчи фан икки қисмга — алгебра ва геометрияга бўлинади. “Ўрта умумий таълим давлат таълим стандартлари”нинг бу фанга ажратилган қисми “Кўрсаткичли логарифмик функция” мавзусига келиб тўхтайд.

Ҳўш, ўрта умумий таълимни эгаллаган болага ўрта махсус таълим даргоҳларида, хусусан, академик лицейда бу фанни қандай ўргатиш керак?

Амалиётга жорий қилинган “Алгебра”, “Функция ва графиклар” курсларини бирлаштириб, ягона “Алгебра ва математик таҳлил асослари” фани сифатида ўқитиш, бизнингча мақсадга мувофиқ.

Академик лицейларнинг математика чуқур ўргатиладиган синфларидаги ўқитиш материалларини олий таълим дастурига қирадиган материаллар ҳисобига кўпайтириш керак эмас. Аксинча, ўқув материалларини чуқур ўргатиш жараёнида зарур бўлган мавзулар ҳисобига кенгайтириш лозим. Бо-

ли, “Дифференциал тенгламалар”, “Комбинаторика элементлари” мавзулари кўшимча равишда киритилади. “Эҳтимоллар назарияси ва математик статистика элементлари”, “Комплекс сонлар” мавзулари кўшимча равишда ўргатилади.

Умумтаълим мактабларида ўргатиладиган “Функциялар”, “Тенгламалар”, “Тенгсизликлар”, “Тенгсизликлар системалари”, мавзулари ҳам чуқурлаштирилган ҳолда ҳавола этилади. Бундан ташқари, академик лицейларда “Математика олимпиадалари”, “Қизиқарли математика” курслари билан

векторлар” мавзуси ўргатилади.

Дастурни амалга оширишдан мақсад ўқувчиларнинг мантикий ва математик тафаккурини ривожлантириш, масалалар ечишнинг умумий усулларида ўргатиш, фазовий тасаввурларни кенгайтириш ва ривожлантиришдан иборат.

Талаблар эса янада муҳим. Маърузалар муаммоли ва кўргазмали шаклда бўлиши, ўқувчиларнинг мустақил ишлашлари имконият яратиш, ўргатувчи ва назорат қилувчи дастурларнинг машинали ва машинасиз усулларида фой-

Maktab+akademik litsey...

лади. Сўнгги босқичда эса, ўқувчи олий ўқув юртларида кирувчи абитуриентларга қўйилган талабларнинг ўртача даражасидан юқори билимга эга бўлиши керак.

Хулоса қилиб айтганда, фанлар ичида энг аниги, энг мураккаби бўлган математикани пухта ўрганиш бугунги авлод келажагида муҳим роль ўйнайди. Бинобарин, тақдим этилаётган дастур, дарслик ва қўлланмалар изчил, батафсил, пишиқ-пухта бўлиши ҳар жиҳатдан мақсадга мувофиқ.

***

Муаллифлар тавсия этган “Алгебра”, “Алгебра ва элементар функциялар”, “Алгебра ва математик таҳлил асослари” ўқув қўлланмасига ёзилган тақризда қўйидаги жумлаларни ўқиш мумкин: “Бунга катта меҳнат сарф қилинган. Муаллифлар ўз услубларини кўрсатишга ҳаракат қилишган. Лекин дарслик ёзишда бир неча принциплар мавжудки, ҳар бир муаллиф унга риоя қилмаса, такомилликка эришиб бўлмайди. Ўқув материаллари баёнида маълум камчиликларнинг мавжудлиги, илмий хатоларнинг учраб туриши, айрим мавзуларнинг муаллифлар фикрича зарур, аслида зарур бўлмаган мавзуларнинг алоҳида қаралиши қўлёзма қадрининг тушиб кетишига сабаб бўлган. Агар тушунча ва мавзуларни умумлаштириб, айримларини чиқариб ташлаб ўқувчи учун қўлай, ихчам ва билим ҳажмини торайтирмасдан баён қилинса, мақсадга мувофиқ бўларди”.

Тақриз муаллифлар томонидан қайта кўриб чиқилмоқда. Айрим ўзгариш ва тузатишлардан сўнг, қўлланма янги 2000-2001 ўқув йилидан эътиборан, амалиётга жорий қилинади.

ЎЗВИЙЛИКНИ ТАЪМИНЛАЙДИ

шқача айтганда, чуқурлаштирилган материаллар талаба фикрини чархлайди. Сир эмаски, бизда ҳозиргача талабалар ўқитилади, ҳар бир фанга дарс соатлари кўплаб ажратилади. Ўқитувчилар талабалар билан бирга кўп ишлайди. Ҳолбуки, бу жараён ўқитиш эмас, ўқишга ўргатиш билан ҳосил қилиниши, мустақил фикрлашга ўргатиш керак.

Таълим стандартларида кўрсатилишича, алгебра курси бўйича мавжуд амалдаги дастурлар XI синфгача ўтилган материаллардан тригонометриянинг бир қисми “Ҳосила ва унинг қўлланилиши”, “Бошланғич функция”, “Интеграл ва унинг татбиқлари” мавзуси ўрин олмаган. Энди нима қилиш керак?

Демак, математиканинг асоси бўлган “Тўпламлар назарияси элементлари” ушбу дастурдан жой олади. “Ҳақиқий сонлар” мавзуси мактабда ўтилса-да, бола у ҳақдаги фақат бошланғич маълумотларнигина эгаллайди. Бинобарин, бу мавзу “Тўб сонлар назарияси” бўйича кенгайтирилади. “Қолдиқли бўлиниш”, “Таққосламалар назарияси” билан бу бўлим янада чуқурлаштирилади.

“Математик индукция усу-

шуғулланиш ўқувчи тафаккурини янада бойитади, теранлаштирилади.

I-IX синфларда геометриядан ўтилаётган мавзулар амалдаги XI - синфгача мўлжалланган дастурдаги материалларни қамраб олган. Шу боис ўрта-махсус касб-хунар таълимида геометрия фани Эвклид геометрияси услубига асосланган ҳолда ўқитилади. Тажрибавий геометрия Эвклид геометрияси услубига ҳамохангдир.

Шунингдек, умумтаълим дастурига киритилмаган “Конус кесимлари”, “Чизма геометрия элементлари” мавзулари ҳам жой олган. Дастурда учбурчакларни ўрганишга кўп соат берилган. Чунки, геометрия фанида энг кўп учрайдиган фигура учбурчакдир.

Умуман, дастурларни тузиш ҳақида гап кетар экан, чуқурлаштирилган гуруҳлар, умумтаълим сифатида ўқитиладиган гуруҳлар, касб-хунар коллежларидаги гуруҳлар бир-биридан фарқи бўлиши ва муаллифларнинг фикри нуқтаи назарлари бир-бирига яқин бўлиши керак.

Ўрта умумий таълим дастурларида “Текисликдаги векторлар” мавзуси қаралган. ЎМХТ дастурларида эса “Фазодаги

даланиши, таълимнинг модулли тизими, назоратнинг рейтингга асосланган кўп босқичли системасидан фойдаланиш, масофадан ишлаш учун зарур адабиётлар, маърузалар ва амалий машғулотларнинг матнлари, реферат мавзулари рўйхатлари мавжуд бўлиши, ўқувчиларнинг математика бўйича республика ва халқаро олимпиадаларда иштирок этишини таъминлаш лозим.

Математиканинг турли йўналишлари ҳамда босқичларини ўрганишдаги умумий ва махсус мақсадларни ҳисобга олган ҳолда тузилган бу дастурда академик лицей ўқувчиларининг умумтаълим мактабларида зарур ва етарли даражада билим эгаллаганликлари инобатга олнган. Унда математикани чуқур ўрганишнинг босқичлари назарда тутилган. Дастлабки, босқичда ўқувчи ўрта мактаб математикасидан турли масала ва мисолларни еча олиши назарда тутилади. Бунда ўқувчи ўз назарий билимларини аниқ ва тўғри тушутира олиши лозим. Кейинги босқичларда эса, ўқувчида математик термин ва белгиларни ишлата билиши, рационал ҳисоблаш йўллари ўрганиши ва эверистик фикрлаш қобилияти шакллантири-

Наманган вилоятининг Давлатобод туманидаги 38-“Шудрингча” болалар боғчасида 120 нафар жажжи ўғил-қиз таълим-тарбия олмоқда. Бу ерда қақажонларнинг мақсадга йўналтирилган фаолият кўрсатишлари учун ҳамма қўлайлик яратилган. Хоналардаги озодалик, батареблик, таълим-тарбия ишларининг янги педагогик технологиялар, хорижий илгор тажрибалар асосида йўлга қўйилгани бу ердаги ривожланишдан, тартиб-қоидаларнинг мустақамлигидан далолат беради. Мудира Фаридохон Эгамбердиева ҳамда 35 нафар тарбиячи ўз касбининг устаси, малакали мутахассис ҳисобланади. Шунинг учун ҳам боғча болаларни ривожлантириш ва мактабга тайёрлаш бўйича тажриба-синов майдончаси этиб белгиланган.

Мазкур даргоҳ иқтисодий тарбияга асослангани учун ўғил-қизларнинг гуруҳларга бўлиниш ва якка тартибда ўқитиладиган ўйинларига иқтисодиёт алифбоси йўғрилган. Улар севимли машғулотлари давомида жуда кўп, хилма-хил, миллий, хорижий мазмун-қиефали ўйинчоқлари билан овуниб қолмай, қўшув-айирув, кўпайтирув, баробардан кейинги сонларни бўлиш каби содда арифме-

БОҒЧАДАН ИККИНЧИ СИНҒГА!

тик амалларни ҳам бажарадилар. Компьютерлар хонасида эса кўпчилик катталар учун ҳам мураккаб ҳисобланган замонавий аппаратларни бошқарадилар. Шунингдек, “Эртақлар оламида”, “Тарих ва ўлкашунослик музейи” хоналари ҳам уларнинг хизматида. Ўйин-машғулотларда интенсив педагогиканинг коммуникатив услублари унумли қўлланилади. Болалар хорижий тилда сўзлашиш, ҳарф таниш, содда матнларни ёд олишни ҳам ўзлаштиришапти.

Тўғарақларга ўғил-қизлар шахсий лаёқати, мойиллигига қараб танлаб олинган. Уларнинг пластилин, қоғоз ва соз лойдан турли шакллар ясаш, қийқим матолардан жажжи кийимлар учун андоза тайёрлаш, бичиш, тикиш жараёнида бармоқларини ҳар йўсинда ишлата олиш кўникмаларини эгаллашмоқда. Спорт соҳасида эса болакайларнинг, айниқса, акробатик машқларни бажариш маҳорати анчайин кўзга ташланиб қолган.

Боғчанинг тайёрлов гуруҳи болалари би-

Maktabgacha ta'lim

ринчи синф дастури асосида таҳсил оладилар. Бу борада эгаллаётган малакалари ҳам дурустлиги боис, уларнинг кўпчилиги тумандаги Алишер Навоий номидаги гимназияга имтиҳон топшириб, бирйўла иккинчи синфга қабул қилинапти.

Мусиқа хонасидан ўйин-кулги, миллий ва хорижий мусиқа садолари, жўрликда баралла айтилаётган лапарлар аримайди. Фольклор-этнографик дастаси аъзолари — тарбиячилару жажжи ўғил-қизлар халқимизнинг урф-одатлари, русумлари, қўшиқ ва рақсларини бийнойидек ижро этишади.

Буларнинг барчаси “Шудрингча”да бугуннинг талабига мос авлод тарбияланаётгани, тарбиячиларнинг ижодий меҳнатлари, изланишлари зое кетмаётганини англатади. Болакайларнинг нафақат жисмоний, балки ақлий ва маънавий камолоти боғчадан кейинги босқичда ҳам қани энди мана шундай тарзда ривож топиб борса...

**Аваз ҲАЙДАРОВ,
ўз мухбиримиз**

Меҳмонимиз — шоир, публицист Хуршид Даврон. “Қадрдон қуёш”, “Шаҳардаги олма дарахти” (1979 й.), “Тунги боғлар” (1981), “Учиб бораман қушлар билан” (1983), “Тўмариснинг кўзлари” (1984), “Болаликнинг овози” (1986), “Қақнус” (1987), “Денгиз япроқлари” (япон шеърятидан таржималар), “Самарқанд хаёли” (1991), “Соҳибқирон набираси” (1995), “Шаҳидлар шоҳи” (1998) (Нажмиддин Кубро ҳақида тарихий-маърифий қисса), “Баҳордан бир кун олдин” (1998) каби шеърӣ тўплам ва тарихий-маърифий бадиалар муаллифи. Айни вақтда Ўзбекистон телерадиокомпанияси “Ёшлар” телеканали директори. Оилали, турмуш ўртоғи Шоҳидаҳон — болалар шифокори, ўғли Темур — талаба, қизлари Рахшона ва Райҳоналар — ўқувчи.

— Ижодкор учун машхур ёзувчимиз Чингиз Айтматовнинг “Биринчи муаллим” қиссаси, ундаги оддий, айтилишида жасоратли, шогирди тақдирга бефарқ қарамайдиган Дуйшэн тимсоли яхши таниш деб ўйлайман. Сизнинг ҳам шундай устозларингиз бўлганми?

— Албатта, устозларим кўп. Ўқитувчи ҳамма нарсага асос солади. Илк устозларим ҳақида “Тафаккур” журналида ҳам ёзгандим. Самарқанд тумани Мирзо Улуғбек номидаги 2-мактабда сабоқ олганман. Устозларимизга “домла” деб мурожаат этардик. Бошланғич синфдаги устозларим домла Шамсуддинов ва Нажмиевлар эди. Домла Турсуновдан эса адабиёт сирларини ўрганганман. Улар адабий тўғарак ташкил этган эдилар. Аммо мен шеърларимни яшириб юрардим. Бир кун холам, устозим Субуха Вафоева шеъримни топиб олибдилар ва мени “шоир Олтой” (шундай шоир бўлган) деб атай бошладилар. Холамда бой кутубхона бор эди. Кўп вақтимни шу кутубхонада мутолаа билан ўтказардим. “Шарқ тонги” номли туман газетасининг ходими Аҳмаджон Жумаевни ҳам устозим дейман. Илк шеърим шу газетада босилган.

Курсдошларимни ҳам устозларим дегим келади. Азим Суюн, Абдулла Турдиев, Нусрат Жумаев, Рустам Ганиев, Саъдулла Ҳаким, Йўлдош Эшбек, Тўхтамурод Тосев, Абдуқодир Ниёзовлар билан университетда бирга ўқиганман, тез-тез шеърхонлик давраси, мушоиралар ўтказиб турардик.

Шеърятда Ойбекни гарчи кўрмаган бўлсам-да, устозим дейман, унга кўп талпинман.

1976 йилда устозим Эркин Воҳидов оқ йўл тилаб, “Гулистон” журналида шеърларимнинг босилиб чиқишига сабаб бўлганлар. Рауф Парфи, марҳум Асқад Мухтор, Тилак Жўра, Файзулла Саломов (жойлари жаннатда бўлсин), Нажмиддин Комилловлардан ҳам шеърят ва таржима санъатини ўрганганман. Ўстоз — бу ҳаётда, ижодда, мактабда, оилада йўл кўрсатувчи машъаладир. Инсон неча ёшда бўлмасин, доимо устозга муҳтожлик сезади. Ва ҳеч қачон илк устозини унутмайди. Шу ўринда Ойбекка аталган шеъримни эслагим келди:

... Ойбек — бу майсага чўккан тош,
Ҳайратдан ёрилиб-ёрилиб кетган.
Ойбек — бу дарахтзор устида қуёш,
Нури то чумоли кўзига етган.

Ойбек — бу улкан бир чорбоғ
ортида,
Ёввойи узумзор оралаб, титроқ —
Қуёш тангалари ўйнаб сиртида
Бирдан ёруғликка чиққан шўх
ирмоқ.

Ойбек — бу оғрикни қари тол каби,
Юракнинг тубида асраган сўзлар,
Барча ҳасратини жим туриб лаби

Энг яқин дўстига сўзлаган кўзлар.

Ойбек тирик ҳаётда, у кўкда ҳилол,
У — шамол, боғларда ҳаёт

еладу.
У мени чорлаган ойдан бир хаёл,
Кўкдаги Қақнашон унинг йўлидир.

Ушбу шеъримни барча устозлар ўзлари учун аталган шеър деб қабул қилишларини истардим.

— 1989 йилдаёқ “Мустақиллик нима?” номли маколангизда “Дарсликда ўқувчи онгининг мустақил ривож учун хизмат қиладиган имкон кўзда тутилмаган” деб ёзган эдингиз. Ҳозирги кунда эса дастурлар тажриба-синовдан ўтказилиб, ютуқ ва камчиликлари таҳлил қилинган, дарсликлар яратилган. Янги дарсликларни кўриб қониқлиш ҳосил қилдингизми?

— Тўғриси, янги дарсликларни кўрдиму, ўрганиб чиққан йўқ. Аммо бутун мамлакатда бир қолипда чиққан дарсликлардан, дарс беришнинг сийқаси чиққан усулларида

Меҳмонхона

ни авайлаб сақлаш, улардан мерос қолган маданият, илм-фанни ўрганиш маърифатли киши кўлидан келади.

— Педагогик нуқтаи назардан ёзилган бу 7 ривоят орқали ўқувчиларга Ватан гоёси сингдирилган экан, ундан кўзда тутган мақсадингиз не эди?

— Ватан гоёси ҳалол кишиларни жасоратга ундаб, нопок кишиларни эса қилишлари аниқ бўлган кўпгина қабилалардан сақлаб келган. Ватан гоёси бу — ажодлар ёдини авайлаб сақлаш, улардан мерос қолган маданиятни, илм-фанни ўрганиш, тараққий эттиришдир. Ажодлар хотирасини асраш эса фақат маърифатли киши кўлидан келади. Буюк олмон файласуфи Ҳегел: “Маърифатли халқларнинг ҳақиқий жасорати Ватан йўлида қурбон бўлишга тайёр эканликларидан акс этади”, деб бежиз айтмаган.

“Бир парча ер” ривоятида

маърифат соясида ўзига келадиган зарар ва зулмдан паноҳ топади. Маърифатли ўқитувчи болалар дилига фақат эзгулик уруғини сочади. Зеро, у биладики, эртага бу уруғлар кўкарса, ниҳоллар улкан дарахтларга айланса, Ватан қудрати янада юксалади. Мактабга ҳурфикрлилик кирсин, ҳақиқат кирсин, мушоҳада кирсин. Уларни эса янги дарсликлар, янги мушоҳада қиладиган ўқитувчилар олиб кириши мумкин. Шундагина “миллат руҳини кўтариб берадиган мактаблар” (А.Авлоний) юзага келади.

— Сиз айтилишида “Ёшлар” каналнинг бош раҳбарисиз. 2000 йил — Соғлом авлод йили деб эълон қилинди. Ана шу соғлом авлод тарбияси, қизиқишларини ҳисобга олиб қандай кўрсатувлар ташкил этиш ниятларингиз бор?

— Ёш авлоднинг нафақат жисмонан, балки маънан ва руҳан соғлом бўлиб ўсишида бизнинг ҳам ўрнимиз бор. “Синфдош” кўрсатувимизнинг мухлислари кўп. “Очун”, “Мезон”, “Остонадаги орзулар”, “Қишлоқдаги тенгдошим” каби қатор кўрсатувларимиз ёшлар фаолиятини ёритади. 9 апрель — Амир Темур таваллуд топган кун. Ёшларимиз ҳафта давомида “Буюк Амир Темур” номли видеофильм билан, “Темурнома” туркумидан “Дорулсалтанат”, “Менинг бир боғим борки”, “Шоҳизинда”, “Соҳибқирон пирлари”, “Афсонада бордур ҳақиқат” видеофильмларини томоша қиладилар. Булар — кўҳна тарих. Тарихдан беҳабар халқ — мазлум халқ, тарихи ёлгон

дин Кубро ҳақида бир қисса ёздим. Тарих ҳақида олимларимизнинг китоблари кўп, Хондамир, Мирхондорнинг китобларини қайта чоп этиш лозим. Олим ва ёзувчи ўрта-сида фарқ бор. Олим тарихий фактларни келтиради, ёзувчи эса фактларни жонлантиради. “Машхур сиймолар” рукнидаги китобларнинг ўрнини ҳеч қандай кўрсатув босолмайди. Китоб ўқиш меҳнатни талаб этади, шундай меҳнатга болаларни ўргатайлик.

— Ҳозир қандай ишлар билан бандсиз?

— Кўпроқ сценарийлар ёзаяпман. 21 қисмли “Темурнома”, “Бибинонимнинг қайтиши” номли сценарийлар асосида видеофильмлар яратаяпмиз.

— Абдулла Авлонийда шундай ўғит бор: “Ҳифзи лисон деб ҳар бир миллат ўз она тили ва адабиётининг сақламагини айтилур... Зигир ёғи солуб, мошкичири каби қилуб, аралаш-қуралаш қилмак, тилнинг руҳини бузадур”. Кўпгина ёшларимиз учун биринчи галда инглиз тили етакчи ўринга чиқиб қоляпти. Бу ижобий ҳолми?

— Саволингизга бир шеърим билан жавоб берсам:

Ўз тилини унутган халқнинг
боғларида ўсган гулларни
чирмаб ухлар заҳарли илон.
Ўз тилини унутган халқнинг
осмонида порламас қуёш —
нур ўрнида тўкилади тош.
Ўз тилини унутган халқнинг
уйқусида асло ором йўқ —
тегиб турар курагига ўқ.
Ўз тилини унутган халқнинг
мозорида ажодлар қабри
узра қўяр болалар тикан.

— Адабиёт дарсликларидан жаҳон адабиётидан кимлар ижодини ўрганиш зарур деб ҳисоблайсиз? Софоклнинг “Шоҳ Эдип” асарини ўрганиш керакми, йўқми, деган муаммо ҳаётда давом этиб келаётир.

— Бу муаммо тажриба жараёнида ҳал бўлар. 9-синф ўқувчилари япон адабиётидан Ясунари Кавоботанинг “Гўзаллик нимада” эссесини Олим Отахонов таржимасида ўқишларини, хоккулари ўқиб тушунишларини истардим. Улуғ япон шоири Бусонинг хоккусига эътибор беринг-а!

Эри ташлаб кетган,
Даладан қайтмайди ярим

тунгача —
Шоли экиш мавсуми.

Буксон эри ташлаб кетган аёл қисматида ачинади. Аёл қайғусини унутиш учун эртадан кенгача даладан қайтмайди. Балки эри ҳаётда у билан ёнма-ён ишлаётгандир. Шу сабабдан аёл эрини кўриш бахтига мушарраф бўлгандан ярим тунгача уйига қайтмаётгандир. Бу учлик ўзича бир тақдир ҳақида ҳикоя. Мана шу уч сатрда шоир жуда кўп таассуротларини яширади.

— “Маърифат” муштарийларига тилақларингиз.

— Сизга тилагим шу: дилингизда доим Ватан муҳабати чироқдай ёниб турсин. Бу чироқ сизнинг йўлнингизни ёритиб туради, дилингизнинг сарҳадларини кенгайтиради, тилингизни бийрон этади. Ҳар бир инсоннинг зулмат босган онгида тафаккур чирогини ёқиш учун курашинг:

Ҳа, улар жуда кўп —
Юртин сақлаган,
Душманга юзма-юз турган
Широқлар.
Уларнинг ҳаёти — зулмат кўйида
Абадиёт учун ёнган чироқлар.

Маҳмуда ВАЛИЕВА
суҳбатлашди.

МАКТАБГА ҲУРФИКРЛИЛИК, МУШОҲАДА КИРСИН

воз кечиб, жаҳоннинг энг илгор мамлакатларидаги анъаналарни ўрганиш йўлидан бораётганимиз ижобий ҳодисадир. Дарсликлар мустақил шахсни тарбиялашга хизмат қилиши керак. Ҳали бадиий асарни ўқимай туриб, йўлчи — ижобий, Мирзакаримбой — салбий тимсол деб дарсликда белгилаб берилса, ўқувчининг ўзига қандай имкон қолади? Ўқувчилар мустақил мутолаа ва баҳс юритиш йўли билан қахрамонларнинг, асарларнинг салбий-ижобий томонларини билиб, англаб олишлари учун имкон туғдирилаётган экан, энди ўқувчи кимларнингдир фикри билан яшашга ўрганиб қолмайди. Ўқувчини эркин фикрлашга ундовчи саволлардан ва матн таҳлилга кенг ўрин ажратилган дарсликлардан қониқлиш ҳосил қиламан.

— Хуршид ака, янги дарсликдан сизнинг “Ватан ҳақида етти ривоят” асарингиз ҳам ўрин олган. Нима учун айнан шу асарингиз танланган, деб ўйлайсиз?

— Бу ривоятлар 5-синфда ўрганилар экан. Бу ёшдаги болалар онгига, умуман, Шарқ одами тафаккурига ривоят тезроқ сингади. Қолаверса, Ватан туйғуси, меҳри ўқувчиларга босқичма-босқич сингдириб борилиши керак. Шу маънода Ватан ҳақидаги ривоятлар тўғри танланган, шунингдек, назаримда шоир эмас, “Ватанни севмоқ иймондандир” рукнига мос асар танланган. Болалар тарихи, улар қолдирган мерос қуёшга ўхшайди. Уларга пешвоз борсанг, пешонанг ёруғ, йўлинг порлоқ, умринг ибратли, кўзларинг нурли бўлади. Агар улардан орқа ўгирсанг, фақат қора соянгни кўрасан, холос. Ажодлар ёди-

хукмдор ташландик, гиёҳ битмайдиган ерни севимли ёри, сутдек оқ муқаддас отидан устун қўйиши, “Бобур ва пиёла” ривоятида Ватан дарди тузалмас дард экани, пиёлани синдириб ташласалар-да, у ердан яна 7 та лола униб чиқиб, Бобур дардини янгилагани орқали ўқувчиларда Ватан муҳаббати шаклланади. Ватан кўйида яшаётган ҳар бир инсон ўз муҳаббати билан Ватан сарҳадларини кенгайтиради. Муҳаббатсиз юракка эса Ватан сиймайди.

— Ижодингизда тарихий мавзу етакчи ўринда туради. Бадиа, эссе, тарихий прозада Амир Темур, Улуғбек, Бибиноним, Нажмиддин Кубро ва бошқа қатор ажодларимиз ҳақида ёздингиз? Жумладан, “Соҳибқирон набираси” асарини ёзишдан, у такрор бўлиб қолишидан чўчимадингизми?

— Асло. Биз тарихий манбаларни кўпроқ ўрганишимиз, аммо ҳулосани ўйлаб чиқармоғимиз лозим. Тўғри, Улуғбек ҳақида Мақсуд Шайхзода “Мирзо Улуғбек” фожиасини яратган, аммо давр сиёсати нуқтаи назаридан кўп гапларни ошқора айтмаган. Ёки етук олим Бартольд ҳам Улуғбекнинг ўлимида Хўжа Ахрор Валийнинг иштироки бор, деган нотўғри фикрни айтади.

— Сизнингча, маърифат қандай бойлик?

— Маърифат — узоқ ўтмишдан то бугунгача бўлган маънавий бойлик. Асрлар юкига елкасини тутган одамга фақат маърифат қанот бағишлай олади. Инсонларни яхшиликка чақирувчи, ёмонликдан қайтарувчи маърифатдир. Инсон

ёзилган халқ — маҳкум халқ, тарихини асраган ва билган халқ — қудратли ва тенглар ичида тенг халқдир. Бундай халқни ташкил этувчи авлодимиз учун ҳақиқий тарихни ёритувчи кўрсатувлар ташкил қилиш ниятидамиз.

— Ёшлар маънавияти шаклланишида ойнаи жаҳоннинг ўрни каттами? Фарзандларимиз, ўқувчиларимиз китоб ўқишни севмай қўйганлар. Китоб ўрнини ойнаи жаҳон боса оладими?

— Ойнаи жаҳон фикрлашдан кўра томошага асосланган. Инсон китобдан кўра мукамалроқ мўъжиза яратмаган. Китоб ўқиётган чоғда пайдо бўладиган ҳис-ҳаяжонни инсон ўз юрагидан туяди. Мутолаа зарур, унинг ўрнини ҳеч нарса босолмайди. Эътибор берган бўлсангиз, кичик ёшдаги ва катта ёшдагилар учун адабиётлар кўпу, ўсмирлар учун бадиий адабиётлар йўқ деярли. Ўсмирлар миясини бўш қолдирмаслик керак. Ҳар қандай зўр кўрсатув ҳам китоб ўрнини босолмайди. Аввалгидек “Мактаб кутубхонаси” туркумида арзон китоблар чиқарилиши керак. Шунингдек, машхур боболаримиз ҳақида китоблар битиш вақти аллақачон келди. Бу йил илми қалом Мотурудий таваллудининг 1310, фикх (ҳуқуқшунослик) илмининг асосчиси Марғинонийнинг 910 йиллиги (ҳижрий санада) кенг нишонланади. Биз эса улар номини энди билияпмиз. Ёки Нажмиддин Кубро — жанг майдонида Ватан учун жон берган инсон, тасаввуф илмининг асосчиси, булар ҳақида санокли одамларгина биларди, холос. Шунинг учун 1992 йилда Нажмид-

САМАРҚАНД ВИЛОЯТИ НЕЧАНЧИ ЎРИНДА?

Самарқанд вилояти Ўзбекистонда ўзига хос хусусиятга эга бўлган ҳудуд ҳисобланади. Бу вилоятда 5 та олий ўқув юрти, 20 яқин ўрта-махсус билим юртли ва 800 дан ортиқ умумий таълим мактаблари мавжуд. Катта салоҳиятга эга бўлган вилоятдаги тест натижалари Давлат Тест маркази томонидан таҳлил этиб борилади. Олий ўқув юртлининг кундузги бўлимларига 14850 нафар, ўрта-махсус билим юртлига 9911 нафар абитуриентлар кириш учун ҳужжат топширишган. Олий ўқув юртига кириш истагини билдирган ёшлар умумий республика ўртача кўрсаткичга таққосланса, 8,7% камдир.

Вилоятнинг Самарқанд, Каттақўрғон шаҳарларидаги, Пахтачи, Жомбой, Самарқанд туманларидаги мактабларни битирган ўқувчиларнинг 42,5 — 96% ўқиш истагини билдирган ҳолда Паст Дарғом, Нуробод, Иштихон ва Ургут туманларида бу кўрсаткич 30%дан ҳам кам. Айниқса, Ургут туманида 1999 йилда 4666 ўқувчи ўрта маълумот ҳақидаги аттестат олгани ҳолда 761 ўқувчи тестда иштирок этган ва бу 16,3% ни ташкил этган. Кўриниб турибдики, вилоятда ёшларни олий ва ўрта-махсус билим юртлига жалб этишда фойдаланилмаган имконият мавжуд. Бу куйидаги жадвалда яққол кўрсатилган:

Вилоят туман ва шаҳарлари бўйича 1999 йилда мактабларни тугатиб тест синовларида қатнашганлар кўрсаткичлари

(олий ва ўрта махсус ўқув юртли, ўзбек гуруҳлари)

№	Туман номи	Тугатганлар	Тест-да қатн.	Қатнашиш фоизи
1	Самарқанд шаҳри	1265	1219	96.36
2	Каттақўрғон шаҳри	390	247	63.33
3	Пахтачи тумани	1751	902	51.51
4	Жомбой тумани	1437	612	42.59
5	Самарқанд тумани	1624	611	37.62
6	Нарпай тумани	2141	801	37.41
7	Кўшработ тумани	1350	496	36.74
8	Ўзгалкент тумани	634	229	36.12
9	Пайариқ тумани	1409	504	35.77
10	Тойлоқ тумани	1593	568	35.66
11	Челак тумани	1190	421	35.36
12	Булунғур тумани	1962	680	34.66
13	Оқдарё тумани	1464	484	33.06
14	Каттақўрғон тумани	2151	711	33.05
15	Паст Дарғом тумани	2372	752	31.70
16	Нуробод тумани	1364	394	28.89
17	Иштихон тумани	2740	703	25.66
18	Ургут тумани	4666	761	16.31

Самарқанд вилояти бўйича тестда иштирок этган ёшларнинг имтиҳон самарадорлиги аввалги йилларга нисбатан бирмунча кўтарилган. Олий ўқув юртлига кириш имтиҳонининг натижалари 1998 йилга таққосланганда француз тили, немис тили ва география бўйича ўқиш содир бўлганлигини кўриш мумкин. Лекин тарих, математика, кимё, ўзбек тили ва адабиёти фанларидан бироз пасайиш кузатилди. Вилоят тест натижалари самарадорлиги бўйича республика ўқув юртли орасида бирмунча юқори ўринни эгаллашига қарамай, имтиҳонга ёшларни тайёрлаш борасида жиддий чора-тадбирларни кўриш талаб этилади.

Самарқанд вилоятининг 1998 ва 1999 йилдаги жавоблар самарадорлиги кўрсаткичи бўйича тутган ўринлари таққосланса, куйидаги ҳолни кўриш мумкин: Маълумот олий ўқув юртлининг кундузги бўлими, ўзбек гуруҳлари асосида берилган.

Фан	1998 йил самара- дорлик ўрин		1999 йил самара- дорлик ўрин		рейтинги
Француз тили	35.82	3	37.68	2	Ўсган
Немис тили	31.10	3	33.18	2	Ўсган
Она тили ва адабиёти	43.10	2	33.56	3	Камайган
География	39.92	10	45.37	4	Ўсган
Инглиз тили	45.60	5	39.17	5	Ўзгармаган
Тарих	55.30	2	40.91	5	Камайган
Биология	54.68	4	41.33	5	Камайган
Физика	34.49	5	30.92	5	Ўзгармаган
Математика	44.86	4	36.70	5	Камайган
Химия	41.14	5	37.95	7	Камайган

Самарқанд вилояти абитуриентларининг жавоблар самарадорлиги 1997 йилда 47,46% ни ташкил этиб 3-ўринни, 1998 йилда 43,10% ни ташкил этиб, 2-ўринни эгаллаган бўлса, 1999 йилда 37,68% ташкил этиб 4-ўринга тушиб қолган. Бу ҳам абитуриентлар билан ишлашда изчил тизим юзага келмаганлигини кўрсатади. Самарқанд вилоятининг имтиҳон натижаларига кўра энг юқори натижа кўрсатган туманлари республика бўйича илгор туманларга таққосланганда фақат Булунғур тумани Республикада илгор эканлиги, қолган туманлар натижаси илгор туманлардан бирмунча паст эканлиги аниқ бўлади.

Фанлар бўйича жавоблар самарадорлигининг энг юқори кўрсаткичларининг вилоят ва республика миқёсида таққосланиши

(Олий ўқув юртлининг кундузги бўлими, ўзбек гуруҳлари)

Вилоят	Фан номи	Туман ёки шаҳар	Катнашганлар	Самарадор.	Туман ёки шаҳар	Вилоят	Катнашганлар	Самарадор.
Она тили ва адабиёти	Самарқанд шаҳри	1248	36.35	Шаҳри-сабз дарё шаҳри	Қашқа-дарё	271	40.39	
Математика	Самарқанд шаҳри	506	44.80	Хазорасп тумани	Хоразм вил.	100	46.72	
Физика	Кўшработ тумани	177	36.91	Усмон дарё тумани	Қашқа-дарё	65	37.14	
Биология	Катта қўрғон тумани	174	44.08	Янги ариқ тумани	Хоразм вил.	124	48.75	
Химия	Катта қўрғон тумани	165	42.88	Пешку тумани	Бухоро вил.	97	52.21	
Тарих	Нуробод тумани	133	42.79	Бухоро шаҳри	Бухоро вил.	441	49.14	
Инглиз тили	Самарқанд шаҳри	716	48.32	Хонка шаҳри	Хоразм вил.	130	57.44	
Немис тили	Самарқанд шаҳри	77	41.45	Ўзбек-истон тумани	Фарғона вил.	143	41.78	
Француз тили	Булунғур тумани	153	46.75	Булунғур тумани	Самарқанд вил.	153	46.75	

Вилоятнинг энг паст самарадорлик кўрсатган туманлари бошқа вилоятлардаги шундай натижаларга таққосланганда, Самарқанд вилоятида самарадорлик бироз юқори бўлган ва энг паст ўринни эгаллаган туман йўқ. Лекин бу хотиржамликка асос бўла олмайди.

Вилоят	Фан номи	Туман ёки шаҳар	Катнашганлар	Самарадор.	Туман ёки шаҳар	Вилоят	Катнашганлар	Самарадор.
Она тили ва адабиёти	Ўзгалкент тумани	272	31.02	Нукус тумани	Қорақал-қалпо-фистон	83	25	
Математика	Пахтачи	350	32.83	Сирдарё тумани	Сирдарё вил.	66	26.98	
Физика	Самарқанд тумани	98	27.01	Термиз тумани	Сурхон-дарё вил.	57	22.81	
Биология	Булунғур тумани	235	37.98	Амударё тумани	Қорақал-пог.Рес.	221	30.95	
Химия	Ўзгалкент тумани	65	34.10	Шеробод тумани	Сурхон-дарё вил.	52	26.39	
Тарих	Пахтачи тумани	282	37.99	Амударё тумани	Қорақал-пог.Рес.	348	31.75	
Инглиз тили	Пахтачи тумани	94	31.97	Олтинсой тумани	Сурхон-вил.	146	26.79	
Немис тили	Пахтачи тумани	157	27.95	Термиз тумани	Сурхон-вил.	71	23.08	
Француз тили	Ургут тумани	100	30.64	Тўрақўрғон тумани	Наман. вил.	51	23.69	

Самарқанд вилоятида 20 га яқин мактабни тугатган ўқувчилар имтиҳонда юқори самарадорликка эришган бўлса, паст натижа кўрсатган мактаблар ҳам оз эмас. Шуниси ачинарлики, битта туманда юқори кўрсаткичга эришган мактаб билан бир қаторда имтиҳон самарадорлиги жуда паст бўлган мактаб ҳам мавжуд. Масалан, Булунғур туманидаги 7-мактабни тугатган ўқувчи 54,18% самарадорликка эришган бўлса, шу тумандаги 15-мактаб ўқувчиси 26.63% натижа кўрсатган. Бундай аҳволни Самарқанд шаҳри, Тойлоқ, Ургут ва бошқа туманларда ҳам кўриш мумкин. Бу куйидаги жадвалларда аниқ кўрилади:

Самарқанд вилояти туманлари ва шаҳарлари бўйича энг юқори самарадорлик кўрсаткичига эга бўлган мактаблар

(олий ўқув юртлининг кундузги бўлими, ўзбек гуруҳлари)

№	Туман ёки шаҳар номи	Мактаб №	Самарадорлик
1	Булунғур тумани	7	54.18
2	Самарқанд тумани	4	53.58
3	Челак тумани	38	53.16
4	Ургут тумани	27	50.45
5	Иштихон тумани	31	47.90
6	Каттақўрғон тумани	13	47.81
7	Нарпай тумани	33	47.13
8	Паст Дарғом тумани	13	46.91
9	Пайариқ тумани	18	46.16
10	Жомбой тумани	46	45.91
11	Кўшработ тумани	26	45.34
12	Тойлоқ тумани	2	45.05
13	Оқдарё тумани	45	44.20
14	Самарқанд тумани	49	43.67
15	Нуробод тумани	10	43.18
16	Ўзгалкент тумани	25	42.50
17	Каттақўрғон тумани	17	42.26
18	Пахтачи тумани	37	41.01

Самарқанд вилояти туманлари ва шаҳарлари бўйича энг паст самарадорлик кўрсаткичига эга бўлган мактаблар

(олий ўқув юртлининг кундузги бўлими, ўзбек гуруҳлари)

№	Туман ёки шаҳар номи	Мактаб №	6-жадвал Самарадорлик
1	Самарқанд тумани	33	20.63
2	Челак тумани	28	21.76
3	Тойлоқ тумани	26	22.69
4	Ургут тумани	20	24.31
5	Пахтачи тумани	14	24.75
6	Паст Дарғом тумани	25	25.00
7	Ўзгалкент тумани	4	25.00
8	Пайариқ тумани	16	25.00
9	Иштихон тумани	46	25.76
10	Кўшработ тумани	76	26.62
11	Булунғур тумани	15	26.63
12	Жомбой тумани	4	27.78
13	Самарқанд тумани	56	24.75
14	Каттақўрғон тумани	5	27.78
15	Нарпай тумани	15	20.24
16	Нуробод тумани	60	20.49
17	Каттақўрғон тумани	3	23.41
18	Оқдарё тумани	30	24.11

Имтиҳонлар самарадорлигига нисбатан ўсиш ва пасайишни фанлар бўйича таққослаш ҳам вилоят туманлари орасидаги фаркни яққол кўрсатади. Фанлар бўйича ўсиш туманларда 0.83% дан 44.25% гача, пасайиш 0.88% дан 32.94% гача бўлган. Демак, бу соҳада халқ таълими ходимлари томонидан етарлича иш олиб борилмаган.

Фанлар бўйича вилоятлар туманлари миқёсида абитуриентлар жавоблар самарадорлиги ўсган туманлар рўйхати

(олий ўқув юртлининг кундузги бўлими, ўзбек гуруҳлари)

Фан	Туман	1998 қатн.	1998 самара	1999 қатн.	1999 самара	Ўсиш (фоиз)
Француз тили	Пайариқ	52	30.88	59	44.54	44.25
География	Оқдарё	19	37.28	27	49.07	31.63
Немис тили	Ўзгалкент	55	28.28	65	33.72	19.22
Физика	Нуробод	54	34.72	75	36.37	4.22
Инглиз тили	Нарпай	102	37.42	103	38.86	3.86
Химия	Кўшработ	115	36.04	110	36.34	0.83

Фанлар бўйича вилоят туманлари миқёсида абитуриентлар жавоблар самарадорлиги камайган туманлар рўйхати

(олий ўқув юртлининг кундузги бўлими, ўзбек гуруҳлари)

Фан	Туман	1998 қатн.	1998 самара	1999 қатн.	1999 самара	Камайиш (фоиз)
Инглиз тили	Ўзгалкент	29	42.53	30	28.52	-32.94
Тарих	Оқдарё	172	57.27	200	39.25	-31.46
Биология	Булунғур	224	55.41	235	37.98	-31.45
Математика	Тойлоқ	169	78.03	246	34.87	-27.40
Она тили ва адабиёти	Оқдарё	458	44.15	541	32.99	-25.28
Физика	Самарқанд	72	35.92	98	27.01	-24.79
Химия	Булунғур	201	42.79	213	35.16	-17.83
Француз тили	Нуробод	23	31.64	17	27.61	-12.73
Немис тили	Оқдарё	52	34.19	51	32.68	-4.41
География	Иштихон	20	37.78	25	37.44	-0.88

Самарқанд вилоятидаги абитуриентларнинг аттестатлари бўйича энг юқори баҳо тўплаган ўқувчилар рўйхати аниқланди ва уларнинг тест натижаларига таққосланди. Ундан шу нарсга маълум бўлдики, Нарпай, Нуробод, Иштихон, Самарқанд туманларининг талабалари Тошкентдаги жаҳон иқтисодиёти ва дипломатияси университетида, Тошкент Давлат иқтисодиёт университети каби нуфузли ўқув юртлига юқори балл тўплаб ўқишга киришган. Лекин аттестатида 4.5—5 ўртача баллга эга бўлган ўқувчиларнинг маълум қисми имтиҳонда етарлича балл тўплай олмаган.

Тест натижалари таҳлили янги 2000 йил қабулини мукаммаллаштириш учун халқ таълими ходимлари, ўқитувчилар ўқувчилар билимини юқори талабчанлик асосида баҳолаши, тест синовини мактаб таълими тизимига жорий этиш ўқувчилар билимини холис баҳолашга эришиши лозимлигини кўрсатиб турибди.

Тест синовини такомиллаштириб, ёшларда тест имтиҳонига тўғри ёндашишни шакллантириш зарур. Тестлар ҳозирги кунда ёшлардан мустақил фикрлашни, ҳар бир савол устида атрафлича ўйлашни талаб этади. Кузатишлар шуни кўрсатадики, тест бўйича жавоблар самарадорлиги 1999 йилда бирмунча пасайди. Чунки, тест саволлари жавобини ёдлаб олишга йўл қўймайдиган тадбирлар амалга оширилди. Тест имтиҳонлари натижасида мактабда фанлар бўйича бўш ўзлаштирилган мавзулар, бўлимлар аниқ белгилаб чиқилди. Бу педагогик жараённинг мукаммаллашишига ижобий таъсир этади.

Олий таълимга бўлган эҳтиёж кескин суръатлар билан ўсаяпти. Унинг жаҳон цивилизациясида тутган ўрни ҳар жабҳада сезилмоқда. ЮНЕСКО томонидан қабул қилинган Олий таълим тўғрисидаги бутунжаҳон декларациясида ҳам ана шу нарса эътироф этилган. Мустақил республикамиз ХХІ асрга ўзининг "Таълим тўғрисида"ги Қонуни ва "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури" билан кириб бормоқда. Зеро, бу истиқболни олдиндан чамалай билиш дегани ҳамдир.

Қишлоқ ва сув хўжалигида олиб борилаётган ислохотларни чуқурлаштиришга қаратилган Президент Фармонлари, ҳукумат қарорлари ижросида институтимиз жамоаси ҳам масъул. Бу соҳага бўлган талабни ўрганиб чиқиб, институтда тайёрланаётган анъанавий йўналишлар рўйхати ва таълим мазмунлари қайта кўриб чиқилди.

Институтимизда агромуҳандислик, қишлоқ ва сув хўжалиги энергетикаси, сув хўжалиги ва мелиорация, гидромуҳандислик, фермер хўжалигини ташкил этиш, техникавий сервис, Ер тузиш ва ер кадастри, атроф-муҳит муҳофазаси (соҳа бўйича), электро-энергетика (соҳа бўйича), геодезия, картография, бухгалтерия ҳисоби ва аудит, менеджмент, иқтисодиёт, касбий педагогик тайёргарлик (агромуҳандислик педагогикаси) йўналишлари бўйича бакалаврлар тайёрланмоқда.

Олий таълим иккинчи босқичи магистратура бўйича 53 та муҳандислик йўналишида магистратурага қабул режалаштирилмоқда. Институт таркибида битта академик лицей ва халқаро билимлар уйи лицейи фаолият кўрсатмоқда.

Кадрлар тайёрлаш тизимини ривожлантириш, маънавий етук, чуқур касбий билимга эга мутахассислар тайёрлаш, аввало педагогик кадрлар салоҳиятига боғлиқдир. Институтда таълим бераётган 39 нафар фан доктори ҳамда профессорлар, 176 нафар фан номзодлари, доцентлар, 118 нафар ўқитувчи ва ассистентлар мала-

касини оширишга институт раҳбарияти асосий диққат-эътиборни қаратапти.

Малака ошириш уч йўналишда ташкил қилинган. Биринчи йўналиш, ривожланган чет давлатлар университетларида тажриба орттиришдан иборат бўлиб, ҳозиргача 70 киши АҚШ, Англия, Германия, Швейцария, Исроил, Россия ва бошқа мамлакат олий ўқув юртларида малака ошириб қайтишди.

Иккинчи йўналиш, Ўзбекистоннинг ўзида бўлиб, ўтган йили 120 дан ортиқ жамоамиз аъзолари ўз малакаларини оширдилар.

Учинчи йўналиш, ЎзФА тасарруфидаги илмий тадқиқот институтлари билан ҳамкорликда амалга оширилади.

ТАРАҚҚИЁТ САРИ

Ўтган уч йил давомида амалдаги меъёрий ҳужжатлар асосида мутахассислар тайёрлаш тажриба ва ҳуслалари шуни кўрсатдики, иқтисодий ислохотлар жараёнида ўзгарувчанлик кузатилмоқда. Бинобарин, мутахассисларга бўлган талаб ҳам ўзгарувчан хусусиятга эга. Таълимни эркинлаштириш, ўқув режа ва дастурларини такомиллаштириш лозим бўлаяпти.

Бакалаврлик ва магистрлик ўқув режалари танлов асосидаги фанлар салмоғини ошириш, ўқув дастурларида талабаларнинг мустақил фикрлаш қобилиятини шакллантиришга қаратилган материаллар билан бойитилмоқда.

Институтимизда "Интернет" тизими мавжуд. Кутубхонада жойлашган "Интернет класс" барча деканатлар билан ўзаро боғланган бўлиб, бу тармоққа ҳар бир кафедранинг киритиш режалаштирилган.

Milliy dastur — amalda

Бир сўз билан айтганда, таълим тизимининг яхлит ахборот макони вужудга келтирилди. Мутахассислар тайёрлашнинг сифат кўрсаткичини ошириш бўйича республика Фанлар академияси илмий текшириш институтлари, Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги таркибидаги илмий тадқиқот лойиҳа институтлари билан тузилган ҳамкорлик шартномалари ўқув жараёнини фан ютуқлари билан мунтазам бойитиб боришга ва бўлажак кадрлар ижодий тафаккурини бойитишга катта имкон яратмоқда.

Маънавий ишларни замон талаблари даражасида олиб бориш факультетлар, ўқув бинолари, ётоқхоналар, лицейларда "Маънавият ва маърифат" хоналарини ташкил этиш ва жиҳозлашда кўзга ташланмоқда. Жами 11 та маънавият ва маърифат хоналарига эгамиз.

Маънавий-маърифий тадбирлар, миллий байрамлар, урф-одатлар ҳеч қачон эътибордан четда қолиб кетмайди. Ҳар куни қандайдир тадбир амалга оширилади.

Талабалар спорт мажмуасида ташкил қилинган 12 та тўтаракка жалб қилинган. Бу "Соғлом авлод" давлат дастури"нинг ижросида ўз ўрнинини аниқ белгилаб олганимиз ифодасидир.

Сўнгги сўз сифатида айтиш мумкинки, замон ва вақт жуда шиддаткор. Бугун институтга қабул қилинган талаба кўз очиб юмғунча дипломга эга бўлмоқда. Унинг қандай мутахассис бўлишини ҳозирги таълим мазмуни белгилайди. Олий ўқув юртлари, хусусан, институтимиз раҳбарияти фақат етук, касбий маҳорати юксак, назария ва амалиётни уйғулаштира оладиган мутахассис тайёрлаш тарафдоридир.

Фаррух Акназаров, Тошкент Давлат ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаштириш муҳандислари институти ректори, иқтисод фанлари доктори, профессор.

ВАҚТ: ТАЛАБА ВА ТАЪЛИМ

Қишлоқ хўжалиги иқтисодиётнинг негизидан жой олиши барчамизга маълум. Қишлоқнинг шаҳарга, шаҳарнинг қишлоққа маҳсулот етказиб бериш тамойили ҳам мавжуд. Бинобарин, қишлоқ хўжалиги мутахассисларига эҳтиёж ҳеч қачон тўхтамайди, аксинча кучаяди.

Мамлакатимиздаги олий ўқув юртларидан бири Тошкент Давлат ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаштириш муҳандислари институти ана шу вазифани уddалашмоқда. Институт ҳаётининг муҳим жиҳатларини қамраб олган ушбу саҳифамизда анъанага мувофиқ факультетлар ҳақида маълумот беришни лозим топдик.

- * Гидромелиорация
- * Қишлоқ хўжалигини механизациялаштириш.
- * Сув хўжалиги иқтисодиёти ва уни ташкил этиш.
- * Ер тузиш.
- * Қишлоқ ва сув хўжалигини электрлаштириш.

Даргоҳ манзили: Қори-Ниёзий кўчаси, 39-уй, метронинг Ҳамид Олимжон бекати.

ХОКИСОР ИНСОН ЭДИ

Институтимизни 17 йил бошқарган камтарин ва хокисор инсон Салим Пулатов билан боғлиқ хотиралар кўз ўнгимда тез-тез жонланиб туради.

1967 йилнинг июнь ойида Киев қурилиш муҳандислари институтида илмий даража олиб, Тошкентга қайтар эканман, дўстим Элчи Файзибоев билан учрашдим. У эса мени Тошкент Давлат ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаштириш инженерлари институтига етаклади. Шунда мен Салим Пулатов билан танишиш бахтига муяссар бўлдим.

Кейинчалик бу даргоҳда каминанинг илмий ва амалий фаолияти бошланиб кетди. Ҳар гал институт ректорига дуч келиб "Ишлар яхшими, йилими?", деб далада берарди.

Бундан 20-25 йиллар муқаддам талабалар, ўқувчилар пахтага чиқишарди. Жиззах, Сирдарё вилоятларига ҳашарга борган талабалар орасида Салим Пулатовнинг белига этак боғлаб, пахта терганларига гувоҳ бўлганмиз.

Калондимоғлик, кибр-ҳаво, дилозорлик, жиззакилик у кишининг феъл-атворида учрамас эди. Ҳаммининг кўнглини олам, хурсанд қилсам, деган фикр Салим Пулатовнинг гўёки вужудига, шуурига сингиб кетган эди.

Киши оламдан ўтгач, фақат кўрган-билганларнинг хаёлида яшайди. Салим Пулатов ҳамон қалбимизда. Бинобарин, марҳумнинг яхши ном билан эсланиши ҳам эзгулик бўлиб, тириклар олдидан қарзидир.

Ш.МУРОДОВ, институт профессори

2000 — «Sog'lom avlod yili»

СПОРТЧИ "ИРРИГАТОР"ЛАР

Энг оммавий спорт ўйини футболга қизиқмайди-ган эркак топилмаса керак. Футбол ҳақиқатдан ҳам тезкор спорт тури, унда бемалоллик ёки ўй суриш кетмайди.

Ана шу спорт турига ишқибозларни "Ирригатор" командасига жамлаганмиз. Улар 15 нафар. Институтимиз спорт стадиони бирор кун бўш турмайди. Уйинчилар ҳамиша машқ билан банд. Тўп тепиш, дарвозани ишғол қилиш уларнинг ажойиб эрмагидир.

Ўтган 1999 йилда Тошкент шаҳридаги олий ўқув юртлари ўртасидаги мусобақада "Ирригатор"га 3-ўрин насиб этди. Аммо бу натижа бизга қониқиш ҳиссини бермайди.

Эркин кураш, бокс бўйича ҳам ўз чемпионларимиз бор. Улар спорт билан шуғулланишнинг аҳамиятини чуқур ва теран англайди.

"Спорт, машқ, саломатлик", бир зарбда айтиладиган сўзлардир. Демак, спорт билан шуғулланиш нафақат талабаларнинг, балки ўқитувчиларнинг ҳам яшаш тарзига мазмун олиб кириши, шубҳасиз.

Ботир ИБРАГИМОВ, институт жисмоний тарбия кафедраси доценти, олий тоифали ҳакам

ТАЛАБА ТАЖРИБА ХЎЖАЛИГИДА

Фан ҳаётни ўрганиб, ундаги мавжуд муаммоларни бартараф этади. Агар институтимизни фан соҳасидаги ривожланаётган бир муассаса деб қарайдиган бўлсак, унинг ишлаб чиқариш тармоқлари билан ҳамкорлиги ёки алоқаси ҳақида гапирмасдан бўлмайди.

Тошкент вилоятининг Ўрта Чирчиқ тумани ҳудудидаги ўқув-тажриба хўжалигига нафақат ўқитувчилар, балки талабалар ҳам боришади. Чунки амалиёт бўлғуси мутахассиснинг назарий билимларини мустаҳкамлайди.

Ўқув-тажриба хўжалиги 1626 гектар суғориладиган майдонга эга. Талаба бу ерга амалий машғулотга тақлиф этилади. Хўжаликни юритиш тўғрисидаги Низом амалда бўлиб, уни

Fan va hayot

бошқариш ўзимизнинг зиммамизда. Ўқув полигонлари иккита бўлиб, бирида янги техника ва технология, иккинчиси мелиорация ва ирригацияга мўлжалланган. Пахта экиш, унга технологик ишлов бериш, йиғиштириб олишнинг илмий асослари билан танишилади "Кейс" пахта териш машинаси ва комбайни, "Магнум" трактори, "Лемкен" ағдарма плугларини Ўзбекистон шароитига мослаштириш, эксплуатацион сарф-харажатларни қай тарзда камайтириш ўрганилади.

Ўқув-тажриба хўжалигида замонавий техникалар бор. Унинг мақсад-вазифаси эса оилавий пудратни жорий қилиш, чет эл сармояларини киритиш, илмий асосда баҳо бериш, шунга қараб қишлоқ хўжалик экинларини жойлаштириш, гидромелиоратив тизимларда янги суғориш технологияларини жорий қилиш, қишлоқ хўжалиги техникаларидан ҳамда энергетик ресурслардан фойдаланиш самарадорлигини оширишдан иборат.

Ўктам УМРЗОҚОВ, илмий ишлар бўйича ректор муовини

Саҳифани "Маърифат"нинг махсус муҳбирлари Хулкар ТҲИМАНОВА ва Насриддин БОТИР тайёрлади. Бурҳон РИЗОҚУЛОВ олган суратлар.

"Иқтисодий билим асослари" фани мактабларда ўқитиладиган замонавий фанларнинг энг кенжаси ҳисобланади. Айни вақтда мазкур фанга қизиқиш ўқувчиларда ниҳоятда катта бўлаётир. Сирасини айтганда, янги ўқув режалари бўйича "Иқтисодий билим асослари" фани 8-9-синфларда ўқитилади. Шундай бўлсада, мамлакатимизда жорий ўқув йилида кўп сонли мактаб ўқувчиларини талаб-истакларига кўра, мактаб соатлари ҳисобидан қўйи ва ўрта синфларда ҳам иқтисодий тушунчалардан сабоқлар бериляпти. Ана шуларни ҳисобга олиб ўқитувчида ёрдам сифатида тахририят Тошкент шаҳридаги 138-мактабнинг олий тошфадаги ўқитувчиси, янги дастур муаллифларидан бири, иқтисод ўқув фани бўйича экспериментатор ўқитувчи Бахтиёр Каримовнинг бозор иқтисодиёти асосларининг энг муҳим мавзуларидан бири — банклар ҳақидаги мактабдо, соғда ёзилган илмий-услубий мақоласини эълон қилаётиш. Уйлаймизки, бир соатлик дарс матни "Иқтисодий билим асослари" фанини олиб борувчи янги дастур асосида иш бошлаган муаллимларимизда қизиқиш уйғотади.

ЎҚИТУВЧИ УЧУН УСЛУБИЙ КЎРСАТМА

Бозор иқтисодиётининг энг асосий тушунчаларидан бири банклардир. Банк - тижорат ташкилоти бўлиб, қуйидаги фаолият турлари мажмуини амалга оширадиган юридик ташкилот ҳисобланади:

1. Юридик ва жисмоний шахслардан омонатлар қабул қилиш ҳамда қабул қилинган маблағлардан кредит бериш ёки инвестициялаш учун фойдаланиш.
2. Тўловларни амалга ошириш.
3. Омонат (депозит) — талаб қилиши биланоқ ёки тўловни амалга оширувчи шахс билан тўловни олувчи шахс ёхуд уларнинг қонуний вакиллари ўртасида келишилган муддатда фоизлар, устама ҳақ тўлаган ҳолда бундай тўловларсиз ҳаммасини қайтариб бериш шарти билан топширилган пул суммасидир.
4. Чет эл банки — чет эл банкнинг ўз фаолиятини Ўзбекистон

тон Республикаси ҳудудида амалга оширадиган шўъба банки бўлиб, унинг устав капиталининг ҳаммаси чет эл банки томонидан тўланади. Банклар ўз фаолиятида қуйидаги банк операцияларини амалга оширади:

5. Жисмоний ва юридик шахсларнинг, шу жумладан, вакил банкларнинг ҳисоб ва рақамларини очиш ва юритиш, ҳисоб варақалар бўйича ҳисоб-китоб қилиш, омонатларни жалб этишни уюштирилади. Банклар фаолиятининг яна бир муҳим тури кредитларнинг фоиз билан қайтарилиши ва жалб этилган маблағлар ҳисобидан кредитлар беришдир. Бундан ташқари, банклар бошқа турдаги операцияларни ҳам амалга ошириш-

Bir soatlik dars

билан шуғулланиши мумкин эмас. Банклар ҳақида юқоридаги муҳим тушунчаларни ўзи билиб олгач, шулар асосида дарснинг қуйидагича боришини уюштириш мақсадга мувофиқ бўлади.

Дарсни олиб бориш

Дарсни банклар пайдо бўлиши тарихи билан бошлаш керак. Банкларнинг тарихи жуда қадим замонларга - заргарлик дўконларига бориб тақалади. XV-XVI асрларда заргарлар савдогарлардан олтин, кумуш ва бошқа қимматбаҳо буюмларни қабул қилиб олар, маъ-

тириш ва тақсимлашни амалга оширадиган кредит-молия муассасасидир. Масалан, тадбиркорга сутни қайта ишловчи кичик корхона қуриш учун 50 млн. сўм керак бўлади, дейлик. Табиийки, бундай ҳолатда банклар хизматидан фойдаланиш керак. Хўш, шундай катта маблағни банклар қаердан олади — деган саволни ўқувчиларга муаммоли савол тарзида бериш даркор. Мазкур саволни қуйидагича талқин қилсак, тўғри бўларди.

Бир корхона ёки хоҳлаган бир одамда ортиқча пул бор. У пул ҳозирча ҳеч нимага ишлатилмаяпти, яъни бўш пуллар. Бу пуллар корхона кассаси ёки уйда ҳам сақланиши мумкин. Лекин бунинг

лик омонатта маблағини қўйган бўлсин. У ҳолда бир йилдан сўнг омонат $5000 + (5000 \times 10\%) : 100\% = 5000 + 5000 \times 0,1 = 5500$ сўм бўлади.

Демак, мижозга банк 500 сўм унинг маблағидан фойдалангани учун тўлади. Агар ушбу пулни мижоз икки йил банкда сақлаганда эди у: $5000 + 5000 \times 0,1 + 5500 \times 0,1 = 6050$ сўм бўлган бўлур эди. Албатта, банк мижозлари кўпчилики. Катта маблағ тўпланиши табиий. Лекин айни бир пайтда тадбиркорлардан бирига катта лойиҳани амалга ошириш учун пул керак. У банкдан пул, яъни кредит сўрайди. Агар юқорида кўрганимиздек, банк 5000 сўмни кредит олувчига 10% устамаси билан қайтарса, у бир йилдан сўнг 5500 сўм қайтариб бериши керак. У ҳолда банкка нима фойда қолади? Бу тўғри эмас, унинг нафи йўқ. Шунинг учун банк кредит сўраганга 10 фоиз эмас, 15 фоиз миқдорда қайтариш шарти билан кредит бериши лозим. Демак, тадбиркор бир йилдан сўнг банкка $5000 + 5000 \times 0,15 = 5750$ сўм пул қайтаради. Кўриниб турибдики, кредит олувчи қайтарган 750 сўм ва омонатчига берилган 500 сўм устама орасидаги тафовут $750 - 500 = 250$ сўм бўлаётти. Айни мана шу 250 сўм банк фойдаси бўлиб қолади. Шундай қилиб, олинган ва тўланган фойдалар ўртасидаги тафовут банк фойдаси ёки банк маржаси дейилади.

Тадбиркор истagan 50 млн. сўм минглаб омонатчилар маблағи ҳисобидан тўланади. Бозор иқтисоди шароитида айни шу маблағлар йирик лойиҳалар, ишлаб чиқариш, ижтимоий ривожланиш, таълим, соғлиқни сақлаш, спорт ва шунга ўхшаш умуминсоний манфаатлар йўлида сарф қилади. Хулоса қилиб айтганда, ривожланган банк тизими мамлакатни гуркираб ривожланишга кўмаклашувчи бозор инфратузилмаси бўлиб хизмат қилади.

Бахтиёр КАРИМОВ,
Тошкентдаги 138-мактабнинг олий тоифали ўқитувчиси,
Ўзбекистон халқ таълими аълочиси

ЙИҒИЛИБ-ЙИҒИЛИБ - ДАРЁ БЎЛУР...

"Иқтисодий билим асослари" фани дарсларида "Банк" мавзуси хусусида

лари мумкин. Масалан, маблағ эгаси ёки маблағни тасарруф этувчи билан тузилган шартномага биноан, пул маблағларини бошқариши мумкин. Банк чет эл валютасини нақд пул ва нақд бўлмаган пул шаклларида юридик ҳамда жисмоний шахслардан сотиб олишни ва уларга сотишни ташкил этади. Пул маблағлари, векселлар, тўлов ва ҳисоб-китоб ҳужжатларини инкасса қилади.

6. Банклар фаолиятида қимматли қоғозлар чиқариш, харид қилиш, сотиш, ҳисобини юритиш ва уларни сақлаш, мижоз билан тузилган шартномага биноан, қимматли қоғозларни бошқариш, қимматли қоғозлар билан бошқа операцияларни бажаради, банк фаолияти юзасидан маслаҳат ва ахборот хизматини кўрсатади. Бундан ташқари, банклар жисмоний ва юридик шахсларга ҳужжатлар ва бошқа бойликларни сақлаш учун махсус бинолар ёки улар ичидаги пўлат сандиқларни ижарага беради. Банклар молиявий лизинг ва халқаро банк амалиётига мувофиқ, лицензияда махсус кўрсатилган бошқа операцияларни амалга оширади. Банклар бевосита ишлаб чиқариш, савдо ва сугурта фаолияти

лум муддат сақлагач, яна эгаларига қайтариб беради эдилар. Сақлаганлиги учун эса улар савдогарлардан ҳақ олар ва бу билан янги хизмат кўрсатиш соҳасига асос солаётганликларини билишмас эди. Бу ўша вақтдаги энг кенг тарқалган ва биринчи банк операцияси эди. Кейинчалик ана шундай хизмат турларига асосланган ва "Банк" деб аталадиган муассасалар пайдо бўла бошлади.

Банк сўзи «banko» италиянча атамадан олинган бўлиб, алмаштирилиш ёки банк операцияларини амалга оширувчи муассаса, деган маънони англатади. Банкларнинг асосий вазифаси вақтинча бўш турган пул воситаларини бир жойга тўплаш, корхоналарга, ва умуман, пулга муҳтожларга кредит (қарз) бериш, пул ҳисоб-китобларини амалга ошириш, турли қимматбаҳо қоғозлар чиқаришдир.

Мустақилик йилларида Ўзбекистонимизда банклар мисли кўрилмаган миқёсда ривожланди. Банкларга оид қонунлар қабул қилинди. Уларни бир неча тури ҳозирда фаолият кўрсатмоқда. Иқтисодимиз ривожига улкан ҳисса қўшмоқдалар. Хуллас, банк-пулларни жамғариш, ҳаракатлан-

нима фойдаси бор? Кўпаймаса, бирор фойдали нарсаси ярамаса?! Шу вақтнинг ўзида кимдир бу пулга муҳтож, ишлаб чиқариш, қурилиш, тижорат ёки хом ашё учун у банкдан кредитга маблағни олиб ишлатса, фойда олиш ишини юргизиши мумкин, албатта. Демак, пулга талаб ҳам, таклиф ҳам бор. Лекин корхона қурилишига керак бўлган 50 млн. сўмни ҳеч ким шунчаки бермайди. Банк ҳам фоиз ҳисобига беради. Биз олган пулимизни кўпайтириб, яъни фоизи билан қайтаришимиз керак. Айтайлик, сизнинг бирор товарга талабингиз бор, сиз уни, албатта, баҳосини тўлаб, сотиб olasiz. Банклар ҳам шундай. Бизнинг пулга талабимиз бор, яъни, биз — банк мижозлари маълум муддатда кредитга олган пулларни устама билан банкка қайтаришимиз керак. Қанча миқдорда устама тўлаш шартномада келишилади.

Хўш, банклар пулни қандай жамғаради? Банкларга омонатчилар пул келтиради. Масалан, мижоз 5000 сўмни банкка топширган бўлсин, дейлик. Банк унинг пулидан маълум муддат фойдаланади ва мижозга қайтариб беради. Масалан, омонатчи 10 фоизли йил-

пайтда марказ туман халқ таълими ходимларининг тез-тез йиғилишиб турадиган, уз иш услубларини бир-бирлари билан уртоқлашиб турадиган, янги ислохотлар билан танишиб, шунингдек, уларнинг бутун фаолиятлари самарасини кузатиб борадиган масканга айланиб улгурган, десак хато бўлмайди.

Шунингдек, туман ХТБда мактабга таълим Мониторинг хонаси ҳам ташкил этилган бўлиб, унинг фаолиятини услубчи Лайло Абдукаримова бошқармоқда (2-сурат). "Болаларни ривожлантириш ва мактабга тайёрлашни мониторинг хизматисиз тасаввур қилиб бўлмайди, — дейди Л.Абдукаримова. — Болаларнинг жисмоний ва руҳий аҳоли, уларнинг мактабга тайёргарлиги, болаларнинг боғчаларга жалб этилганлик даражаси, мактабга таълим муассасаларининг фаолиятини бошқариш, бу ерда бўлаётган янгиликлар, буларнинг барчаси мониторинг кузгусида акс этади.

Дарҳақиқат, мониторинг — таълим кузгуси. Чилонзорлик маорифчилар ҳам бу кузгуда акс этаётган ютуқларини сийишга ва камчиликларга йул қўйилган бўлса, уларни тугатишга ҳаракат қилишлари, шубҳасиз.

И.БҲРИБОВ
Б.РИЗОҚУЛОВ олган
суратлар.

МОНИТОРИНГ — ТАЪЛИМ КЎЗГУСИ

Бугунги кунда мамлакатимизнинг барча жабҳаларида булган каби таълим тизимида ҳам кенг миқёсда ислохотлар ҳаётига жорий қилинмоқда. Пойтахтимизнинг Чилонзор тумани маорифчилари ҳам ислохотлар билан ҳамқадам булишга, уларни амалиётга тўғри татбиқ этишга баҳамжиҳат ҳаракат қилишмоқда. Хусусан, ХТБ қошида яқиндан бошлаб фаолият курсатаётган Мониторинг маркази ҳам ислохотлар самарасидир. Туман ХТБ мудири Малик Абдалимовнинг таъкидлашича, мазкур марказни ташкил этиш ва фаолиятини тўғри йўлга қўйишда марказ раҳбари Сайёра Абдурахмонова ҳамда ҳолима Мавлуда Исҳоқоваларнинг (1-суратда) хизматлари бекиёс булган. Айни пайтда бу ерда эксперт-инновацион гуруҳ тузилган бўлиб, тумандаги мавжуд 33 та мактабдаги илг.р иш услублари, янги педагогик технологиялар, ноанъанавий дарслар кузатилиб, улар ҳақидаги тулиқ маълумотлар марказда жамланмоқда. Тез орада марказ иши компьютерлаштирилиб, ноанъанавий дарслар банкни ташкил қилиш режалаштирилган. Айни

“ЯШИЛ ЧИРОҚ” БЕЛЛАШУВИ

Тошкент шаҳрида ҳаракат хавфсизлиги ойлиги ўтказилаётган бир пайтда А.Икромов ХТБга қарашли кўшимча техник таълим мажмуасида “Яшил чироқ” туман мактаблараро беллашувининг финал босқичи бўлиб ўтди. 15 босқичда ўқувчилар ўзаро беллашдилар. Беморларга 1-тиббий ёрдам кўрсатиш, кўча ҳаракати қоидаларига риоя қилиш, сафда юриб қўшиқ айтиш, транспортдан фойдаланиш каби бир қатор шартларда қизғин баҳслар бўлди.

Бу беллашувларда 123-мактаб ўқувчилари 1-ўринни олиб, республика бўйича ўтказиладиган босқичга йўлланма олдилар. Танлов ғолиблари эсдалик совғалари ва faxрий ёрликлар билан тақдирландилар. Шундан сўнг энг яхши сардор деб 123-мактаб ўқувчиси Наргиза Паизиева, энг яхши мураббий деб “Лочин” командаси раҳбари Маърифат Абдурахимова, энг яхши ўқитувчи номига Азиза Матановалар сазовор бўлдилар.

Баҳром ФОЗИЛОВ,
ЎЗЖТУ халқаро журналистика
факультети талабаси

“БАРАКА”НИНГ БАРАКАЛИ ИШЛАРИ

Ғиждувон туманидаги “Барака” жамоа корхонаси ҳар йили 115-120 минг тонна дон етиштиради ва қайта ишлаш корхоналарига етказиб беради. Жамоада нон ва қандолат маҳсулотлари ишлаб чиқариш ҳам яхши йўлга қўйилган. Олинаётган соф даромаднинг бир қисmini корхона хайрли ишларга, меҳр-мурувват кўрсатишга сарф этмоқда.

Жамоа корхонаси тумандаги 4, 7, 47, 49-мактабларни ўз оталигига олган. Яқинда 4, 7, 47-мактабларга рангли телевизор, оёқ кийимлари, 1—9-синфлар учун дарсликлар корхона ҳисобидан олиб берилди. 47-мактабнинг маънавият зали безатилиб, ушбу мактабга бир неча минг сўмлик қурилиш материаллари ажратилди.

Зариф САЪДИЕВ,
журналист

НУТҚ МАДАНИЯТИ

Пойтахтнинг Собир Раҳимов туманидаги 551-болалар боғчасида 4 та ясли ва 8 та боғча (1 таси русийзабон) гуруҳи мавжуд бўлиб, уларда 252 нафар жажжи ўғил-қиз тарбияланаётир. Масканди таълим-тарбия нутқ маданиятини шакллантириш ва жисмоний тарбияга йўналтирилган.

— Нутқ маданиятини шакллантиришда, — дейди боғча мудираси Маъсуда Ҳақимова, — аввало, педагогик кадрлар танлаш, улар малакасини оширишга аҳамият берамиз. Қизлар ўртасида давра суҳбатлари, баҳс, мунозаралар ташкил қилиб, мураббийларнинг товуш талаффузи даражаси аниқланади. Бадий ўқиш, эртакларни саҳналаштириш, мушоира орқали уларнинг нутқ маданияти янада сайқаллаштирилади.

Масканди ота-оналар билан ҳам алоҳида иш олиб бориламоқда. Мақсад, бола нутқининг ривожланиши, равон бўлишида ота-оналар ҳам масъул эканликларини тушуниришдир.

Болалар сузиш, миллий кураш, бадий гимнастика, шашка, шахмат, таэквандо сингари спорт турлари сирларини ўрганмоқдалар. Шунингдек, ижодий қобилиятни ривожлантирувчи мусавирлик, инглиз тили, моҳир қўллар тўғраклари ҳам мунтазам фаолият кўрсатаётир.

Жорий ўқув йилида болалар боғчаларига қамралмаган 8 нафар кичкинтой мактабга ҳозирланаётир. Шулардан 3 нафари кам таъминланган оилаларнинг фарзандидир. Улар билан шанба ва якшанба кунлари қизиқарли машғулотлар олиб борапти.

Болалар билан ақлий ривожлантирувчи ўйинлар, лотин алифбоси билан таништириш, математик тасаввурни ривожлантириш, жисмоний тарбия, тасвирий фаолият сингари машғулотлар олиб борилаётир. Кичкинтойлар маскани 22-мактаб билан ҳамкорлик ўрнатган.

Ҳа, нозиктаъ тарбиячилар тарбиялаётган нуридийдалар келажакда маънан ва жисмонан соғлом бўлиб вояга етишларига ишончимиз комил.

Дилбар ХЎЖАЕВА

Болаларни ҳамма яхши кўради. Бироқ ҳамма ҳам улар билан ишлай олмайди. Ёш авлод тарбияси заҳматларидан савоб топаётганлардан бири Мунира Зиёмуҳаммедовадир.

Суратда: Акмал Икромов туманидаги 19-болалар боғчасида М.Зиёмуҳаммедова машғулот ўтаётган пайт.

Н.МУҲАММАДЖОНОВ олган сурат.

Болалар мактабларнинг илк синфларига одатда тегишли ёшга етгандан кейин қабул қилинадилар. Фарзандларнинг мактабгача бўлган ҳаёти эса ранг-баранг ва ҳар қайсиси ҳар хил муҳитда тарбия топади. Бошқача айтганда, айрим болакайлар ҳали 4-5 ёшидаёқ "Алифбе"ни ўзлаштиридилар, баъзилари бўлса ҳатто ёши ўнга борса-да, ҳарф танимайдилар. Хулқ-атвор ва жисмоний соғлиқ даражаси ҳам бир хил эмас. Шуларга асослансак, ўқувчиларимизнинг бировидан кўпни, яна бировидан озни умид қилишимиз мумкин.

Кейинги йилларда ўқувчиларга уларнинг билими, иқтидори, хулқ-атвори ва жисмоний имкониятларига қараб билим бериш соҳасида катта қадамлар ташланди. Мактабларда тажриба-таянч синфлари, муайян фанларни чуқур ўргатадиган ёки ихтисослашган усулда билим берадиган ўқув-тарбия гуруҳлари, масканлари вужудга келтирилди. Ўқувчиларга табақалаштирилган усулда билим бериш соҳасида тўғри ва мақсадли иш режалаштириляпти. Мамлакатимиз раҳбариятининг саъй-ҳаракатлари билан яратилган дастурларда бу масала ўзининг ёрқин ифодасини топган ва унинг ечими бўйича ҳамма илм-фан масканларида қизғин иш олиб бориляпти. Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги ва вилоят халқ таълими бошқармалари ўқув-тарбия жараёнларини ислоҳ қилишда мактабларга мунтазам равишда амалий ва услубий ёрдам кўрсатаяпти.

Фаолиятимиз дастуриламали сифатида кўлимизга берилган ҳуқуқий-меъёрий асослар, шунингдек, янги "Соғлом авлод учун" дастури бу соҳадаги ишларни тағинда қизитиш, кучайтириш ва чуқурлаштиришни талаб этади.

Хусусан, бизнинг мактабимизда ёш авлодга ихтисослаштирилган ва табақалаштирилган усулда билим бериш соҳасида шу кунгача талай тадбирлар амалга оширилди. Боғча ёшидаги болаларни мактабга тайёрлаш, тажриба-таянч ва аниқ фанларга йўналтириган синфлар қатор йиллардан буён фаолият кўрсатаяпти.

Илм даргоҳида ишлаш орттирган жараёнида шу нарсанинг гувоҳи бўлдимки, бу вазифани муваффақиятли суратда амалга оширишнинг қўшимча чора ва имкониятлари мавжуд. Тақлифларимизнинг жўн тарафи шундаки, уни мактаб муаллимлар жамоасининг ўз кучи билан ҳам амалга ошириш мумкин. Гап болаларни мактаб тарбиясига тайёрлаш ва

таълим-тарбия жараёнини тамомила мақсадли равишда юргизиш масалалари хусусида бораёпти. Ҳар томонлама баркамол ва соғлом авлодни тарбиялашни ният қилар эканмиз, авваламбор ҳозирги саъй-ҳаракатларимиз билан кифояланиб қолмаслигимиз зарур. Бирламчи вазифа — мактабларнинг бўлғуси ўқувчиларини ҳозир бўлаётганидек биринчи синф арафасидамас, балки 3-4 ёшга тўлган кезлардаёқ "кашф" эта бошлашдан иборат бўлмоғи керак. Бунгача эса болалар ҳақида ота-оналарга тушуниришлар бериб бормоқ зарур. Агар имкон топилса,

ИЛК ЁШДАН

ёки бўлғуси ўқувчини қандай қилиб чақалоқлигидаёқ "кашф" этиш мумкин?

муаллимлар ўзларининг бўлғуси ўқувчиларини чақалоқ пайтидаёқ аниқлаб, мактабга тайёрлай бошласа нур устига аёло нур бўлади. Бунинг учун мактаб, оила ва ота-оналар жамоатчилиги ўзаро ҳамкорлик ва ҳамжиҳатликни ҳозиргидан кўра сезиларли равишда кучайтирмоғи талаб этилади. Мақсад — камолга етаётган фарзанднинг илмга иқтидори, ақлий қобилияти, хулқ-атвори, жисмоний савиясини синчиклаб ўрганган ва аниқлаган ҳолда уни мактаб талаблари асосида ривожлантириб бориш. Шундагина болаларнинг ақлий ва жисмоний савиясида ўзаро уйғ-

унлик, ўхшашлик ҳолатлари юзага келади ва пировардида таълим-тарбия самарасини оширишга, педагогик меҳнатни энгиллатишга хизмат қилади.

Аммо, ҳаётнинг ўз йўриғи бор. Ёшлар ўқуви, лаёқати, иқтидори, жисмоний ҳолатига кўра барибир турли тоифаларга бўлинадилар. Яъни бир синфдаги баъзи ўқувчилар билимларни нуқул аёло баҳоларга ўзлаштирсалар, баъзилари муттасил паст баҳоларга ўқийдилар. Бунда муаллим эътиборни ўзлаштиролмайдиган ўқувчиларга қаратса, юқори баҳоларга ўқийдиганларнинг савиясига путур етади, ёки аксинча аёлочи ўқувчилар муаллимнинг назарида турса, қоқоқлар яна ҳам қоқоққа айланишади. Шундай экан, савияси, тарбияси, хулқ-атвори оғир болалар учун ҳам алоҳида, жисмонан заиф ва носоғлом фарзандлар (ногиронлар, туғма ва сурункали касалликлар билан оғриётган болалардан ташқари улар учун мактаб-интернатлар фаолият кўрсатади) учун ҳам алоҳида синфлар ташкил этмоқ зарур. Ўқувчиларнинг ўзлаштиришдаги ютуғи ёки камчилиғига қараб, у ёки бу синфга кўчириб туришнинг ҳам самараси катта. Зеро, у илмга ихлоси ортиб, аёлочилар даражасига кўтарилганлар учун бир рағбат ҳисобланса, ундан ўзини четга олганлар учун таъсирчан сабоқ саналади.

Кўраёписизки, мактабимиз жамоасининг нияти фарзандларнинг бирдай яхши ва аёло баҳоларга ўқишига эришишдан, ўқувчилар орасида ақл ва жисмоний жиҳатдан катта тафовутлар келиб чиқишига йўл қўймайликдан иборат. Ҳозир мактабимизда 1000 нафардан кўпроқ ўқувчи бўлиб, уларга 100 дан зиёд малакали муаллимлар таълим-тарбия бераёпти. Улар оқорида баён этилган тақлиф ва мулоҳазаларни ўзларининг муаллимлик фаолиятида қўллаб, яхшигина натижаларга ҳам эришяптилар. Мактабнинг ота-оналар жамоатчилиги билан алоқалари йил сайин яхшиланаяпти. Қисқаси, ўқувчиларимизнинг мактаб-ўқув дастурларини ўзлаштиришда яхшигина ижобий силжишлар мавжуд.

Дилрабо СОБИРОВА,
Урганч шаҳридаги
11-мактабнинг бошланғич синф
ўқитувчиси

Мактабгача та'лим

ахлоқига таъсир этувчи ўйинлар ўйнаб қуйишлари мумкинлиги тушунирилди.

Мактабгача ёш даври инсон ҳаётининг муҳим бир даври бўлиб, бола шахс сифатида шу даврда шаклланиб боради.

Шундай экан, таълим-тарбия ишига панжа орасидан қарамай, маҳалла кўмити ра-

БОҒЧА БОЛАСИ БОШҚАЧА

оила ва боғча бўлса қўшқанот — соғлом бўлур албат келажак авлод.

боғчага жалб қилмаган ота-оналар учун ажойиб тадбир ўтказди.

Оилада тарбияланаётган боланинг ранг-рўйи, кийиниши, муомала одоби ва маданияти, нутқи ва тафаккурининг қай даражада эканлиги, жисмоний фаоллиги, маънавий етуқлиги ҳамда боғчада тарбияланаётган боладаги шу ҳолатлар йиғилганларга саҳна кўриниши кўрсатилди. Икки хил муҳитда тарбияланган болалардаги фарққа баҳо бериш йиғилган ота-оналар ҳукмига ҳавола этилди...

жавоб бериш ўрнига, болани силтаб, чарчаганлигини рўқач қилиб, бола қалбига жароҳат етказиш, айрим оилада боғча ёшидаги 2-3 нафар болани уйда қолдириб, бола газ ёки электр иситгичлардан фойдаланишини билмай ўт кетиши, натижада жондан азиз фарзандлари дунёдан бевақт кўз юмуши, меҳнат қилиб топган уй жойидан ажралганлиги саҳналаштирилиб намоиш этилди.

Шунингдек, уйда тарбияланаётган болалар кўпроқ кўчада, катталар нигоҳидан пана жойларда турли хил болалар

ислари, ҳар бир оилани ўрганиб, боғча ёшида фарзандлари бор оилаларга моддий ёрдам бериш зарурлиги тақлиф этилди.

Мақсадимиз 2000-Соғлом авлод йилида вилоятда болаларни боғчага кенг миқёсда қамраб олиш уларни дастур асосида мактабга тайёрлашдир.

Муқаддасхон
АБДУЛЛАЕВА,
Андижон ВПХМОИ
мактабгача таълим
бўлими бошлиғи

КЎПНИНГ БАҲОСИ — АСЛ БАҲО

“Сайхунбод тумани марказидаги 1-лицей-интернатда ўқийдиган фарзандларимнинг уйда дарс қилаётганларини кузатганимда, улар вақтларининг кўп қисмини инглиз тилини ўрганишга сарфлаётганларининг гувоҳи бўламан.

Ўқувчининг бирор фанга кўпроқ эътибор бериши, асосий вақтини шу фанни ўрганишга сарфлаши ва интилиши ўша фан ўқитувчисининг талабчанлиги ҳамда ўз вазифасига масъулият билан ёндашаётганлигини кўрсатади. Ушбу лицейнинг инглиз тили ўқитувчиси Лола Бегимова худди шундай сифатларга эга бўлган мураббий дея оламан”. Бу — Сайхун қишлоғида яшовчи Урол Қоратоевнинг фикри.

“Ўқитувчи номини улуғлаб, ўз касбининг фидойиси бўлган билим соҳиблари туманимизда кўпчиликни ташкил қилади. Шулардан бири чет тили ўқитувчиси Лола Бегимова. Уни барча ўқувчилари яхши кўришади ва унинг фанидан яхши ўқишга интиладилар. Болаларимизнинг ўқишини текшириш жараёнида бизнинг ҳам унга нисбатан меҳримиз ошади”. Ёш ўқитувчи Лола Бегимова ҳақида ота-оналар номидан Мақсуда Камоловнинг эътирофи шундай.

Ҳа, Л.Бегимовага берилган таърифларнинг барчаси тўғри, унга тиланган ниятлар самимий. Лола-хоннинг ўқувчиларига бўлган меҳрибонлиги, самимияти меваси бу тилаклар.

1989 йилда Тошкент чет тиллар институти(ҳозирги Жаҳон тиллари университети)ни тугатиб, Сайхунбод туманидаги 27-урта мактабда инглиз ва рус тилларидан дарс берган Л.Бегимовага мустақиллик кенг имконият эшигини очиб берди. 1997 йилдан буён у Сайхунбоддаги 1-лицей-интернатда инглиз тилидан дарс бериб келмоқда. Унинг ўқувчилари ҳар бир байрамда тадбирларни инглиз тилидаги чиқишларсиз ўтказмайдилар.

1999 йилги тест-синов натижалари ҳақидаги республика ДТМ китобчасида кўрсатилишича, Сирда-

рё вилоти Сайхунбод туманидаги 1-лицей-интернат ўқувчилари инглиз тилидан 63 фоиз натижа билан туманда биринчи бўлган (вилот буйича 38 фоиз, республика буйича 33 фоиз). Бу эса, Лола Бегимованинг меҳнати самараси эди. Унинг халқ меҳрини қозонишга шу меҳнатлари асосий сабаб бўлган бўлса, не ажаб!

Дунё — улкан тилсим. Тил, хусусан инглиз тили дунёни ўрганишнинг муҳим калитларидан бири. Бу «калит»ни қай йўсинда ишлатишни ўз шогирдларига беминнат ўргатиб келаётган Лола Бегимовага билдирилган ишонччи биз ҳам қувватлаймиз. Зеро, ишонч — кўпнинг баҳоси эвазига юзага келади.

**Шерали НИШОНОВ,
“Маърифат” мухбири**

Суратда: Лола Бегимова ўқувчиларга дарс бераётган пайт.

Fanimiz fidoyilari

йил ўтгач, “Таълим-тарбиянинг амалий йўналишини такомиллаштириш” концепциясини ишлаб чиққанда ҳам ва айни пайтда илмий педагогик фаолиятини бошлаганига 40 йил тўлганида ҳам илм-фанда ҳали очилмаган “қўриқ”лар, ўрганилмаган соҳалар кўпчилиги эътироф этмай илмий йўқ эди. Чунки, илм бу — халқ таъбири билан айтганда, игна билан қудуқ қазийдир.

Умрни оқар сувга қийслагани айни ҳақиқат. Мана, ҳаш-паш дегунча у олтиншинчи баҳорни қаршиляпти. Орадан қанчадан-қанча сувлар оқиб ўтди. Лекин, армонли дунё экан, мустақил шўролар даврида кўпгина орзумидларини рўёбга чиқара олмади.

ДАВР ДАЪВАТИГА ҲАМОҲАНГ

Турли тўсиқлар, адолатсизликлар, арзимаган нарсалар учун ҳам Москва-нинг аралашувлари унинг имкониятларини чеклаб қўйганди.

Тафаккур қуввати, чуқур салоҳият билан жаҳонга танилиш имкони вужудга келди. Мустақилликнинг дастлабки йилларидаёқ Н. Гайбуллаев педагогикани Шарқ педагогикаси ва мутахассислик педагогикаси билан уйғунлаштирадиган ҳолда махсус дастур ишлаб чиқди. Таниқли аллоمانинг илмий раҳбарлигида ҳаётга йўлланма олган педагогикадан бакалаврият ва магистрлар учун ишлаб чиқилган намунавий дастурлар республикамиз олий ўқув юрталарида муваффақиятли қўлланилмоқда. У киши профессор А. Ортиқбоев билан ҳамкорликда геометрияда амалий йўналганлик қатъийлиги аксиоматикасини ишлаб чиқиб,

шу асосда 7,8,9-синфлар учун республикада биринчи дарслик яратди. Фахрланадиган томони шундаки, ушбу дарсликдан Марказий Осиё мамлакатлари халқ таълими тизимида ҳам фойдаланилаётир. Педагогика фанининг қуёнчак даргаларидан бири Наим ака Гайбуллаев 8 йилдирки, Миллий Университет педагогика кафедрасини моҳирона бошқариб келмоқда.

Университет хоналаридан бирида ҳамон чироқ порлаб турибди. Гарчанд оддий инсон сифатида унинг шу даражага етишида катта рол ўйнаган муҳтарам умр йўлдошига вафодор ёр, уч нафар фарзанда меҳрибон ота, беш неварга суюқли бобо сифатида улар оғушига интилса ҳам, зиммасидаги чуқур масъулият, давр талаби, ечимини кутаётган долзарб вазифалар уни ишлаш ва яна ишлашга даъват этаверади.

**Нутфулла ХЎЖАЕВ,
иктисод фанлари доктори,
профессор.
Солижон ҲАСАНОВ,
Тошкент Давлат юридик
институти доценти**

МЕНИНГ МУКОФОТИМ — МЕНИНГ ШОГИРДЛАРИМ

Ўз умрини ўзгалар бахти, ёшлар келажаги учун сарф қилиш инсондан фидойилик талаб этади. Нарпай туманидаги 64-гимназия-мактабнинг она тили ва адабиёти фани ўқитувчиси Эшнӣёз Хушиев ана шундай қалби дарё, фидойи инсонлар сирасига қиради.

Э.Хушиев ўз дарсларида ўқувчи қалбидаги эзгу туйғуларни уйғотиб, гўзалликни қарор топтиришга интилади.

“Адабиёт нима? Унинг моҳияти қандай? Ёзувчи қандай ижод қилади? Шеър қандай ёзилади? Ёзувчи ким учун ёзади? Истеъдод нима?” каби саволлар дарс жараёнида кенг ўрганилади. “Адабиёт — ўқувчининг адолат ва ҳақиқат ҳақидаги тушунчаларини бойитиш, унинг қалбида эзгу туйғуларни парваришлаб, улғайтириш демакдир”, — дея изоҳлайди ўқитувчи ўз фанини.

Истиклол туфайли тарихий ҳаққонийликнинг тикланиши адабиётда ҳам ўз ифодасини топмоқда. Адабий жараёндаги ўзгаришлар, ижоди кам ўрганилган ёки бизлардан мутлақо яшириб келинган миллатпарвар адибларнинг ҳаёт йўли ва ижодини кенг, ҳаққоний ёритиш ҳозирги давр талабидир. Бу эса, ўз навбатида, ўқитувчидан юксак билим, фидойилик талаб этади. Эшнӣёз Хушиев очик дарсларида ёш ўқитувчиларга тажриба тариқасида кўплаб муаммоларни вазиётларни илмий асосда тушунтириб берадики, шу боис, тумандаги она тили ва адабиёти фанидан дарс берувчи ёш ўқитувчилар уни устоз, деб биладилар. Чунончи, “Навоий ижодида тасаввуф”, “Бехбудий — жадидчилик ҳаракати тарғиботчиси”, “Фитрат — олим ва шоир”, “Чўлпон — эрксевар шоир”, “Абдулла Қаҳҳор ва жаҳон адабиёти” каби мавзуларда очик дарслар уюштириб, унга ёш ўқитувчиларни жалб этиб, ҳозирги давр талаблари асосида, ноанъанавий дарс ва илмий-амалий конференциялар ўтказиб туриши фикримиз далилидир.

Биз Хушиевнинг “очик дарслари” деган иборани ноўрин ишлатаётганга ўхшаймиз. Негаки, истаган вақтда, унинг исталган дарсига ҳамманинг киравериши мумкин.

Эшнӣёз Хушиев дарсларида бир хиллик йўқ. Бу дарслар баъзида мунозара, баъзан театр, гоҳида ўқувчиларнинг эркин фикри тортишувлари асосида ўтади. Унинг “Иншо ҳақида баъзи мулоҳазалар”, “Дарс жараёнида ўқувчини мустақил фикрлашга ўргатайлик”, “Синтактик таҳлилнинг ўрганиш”, “Фафур Фулом шеъриятида ҳаёт фалсафаси”, “Бадий асар таҳлили”, “Аҳмад Ясавий ва тасаввуф” каби илмий-услубий мақолалари туман педагоглари орасида қизгин муно-

зараларга сабаб бўлган.

Маълумки, адабиётда тасаввуф масаласи, тариқатларнинг адабиётда акс этиши каби муаммолар масалалар дарслик китобларида ҳозирча ёритилмаган. Бу борада Эшнӣёз Хушиевнинг ёш ўқитувчиларга яқиндан ва бегараз илмий асосда бериб бораётган маслаҳатлари қимматлидир.

Адабиётда аруз вазнининг мураккаб томонларини тушунадиган ўқитувчилар жуда камлиги сир эмас. Бу борада ҳам Эшнӣёз Хушиев фақат ўқувчиларгагина эмас, балки тумандаги кўп ўқитувчиларга устозлик қилиб келмоқда, десак янглишмаймиз.

Эшнӣёз Хушиев 1968 йили атоқли адабиётшунос, профессор Фулом Каримов раҳбарлигида Машраб ижодидан илмий иш ёзган. Шўро даври талаби билан илмий-ишнинг “Машраб — мутасаввуф шоир” деб аталган асосий қисми четга суриб қўйилгач, она юрти Оқтошга, ўқитувчилик ишига кетиб қолган эди. У 80-йилларда яна пойтахтга қайтиб, Бобур ижодидан илмий иш тайёрлай бошлаганида, шох ва шоирга нисбатан машҳур “Абдуллаева сиёсати” зугумига дуч келди!.. Шундай қилиб, у бутун умри ва илмий меҳр билан ийлаб ўқувчиларга — келажакка берди!

**Хушани асрабон нетгумдир охир,
Олиб туфроққа му нетгумдир охир.**

Бу устоз ўқитувчининг этиқоди ифодасидир.

Айни кунларда у она тили ва адабиёти чуқур ўрганиладиган махсус синфлар учун дастур тузиб, дарслик ҳам яратди. Аммо уни чоп эттириш масаласи қийинчилик туғдирмоқда. Унинг иш тажрибаси Самарқанд вилояти бўйича оммалаштирилган.

Э.Хушиевнинг ташаббуси билан туманда биринчи бор Наврўз байрами ўтказилган. У 1970 йилдан буён шаҳар ва туман она тили ҳам адабиёт фани ўқитувчилари услуб бирлашмаси раҳбари. Турли йилларда устознинг уч нафар ўқувчиси республика олимпиадасида фахрли 1-ўринни эгаллаган. Эшнӣёз Хушиев шогирдлари орасидан “Ўзбекистон халқ ўқитувчиси”, “Республикада хизмат кўрсатган халқ таълими ходими” ҳамда қатор нишондорлар етишиб чиққан. Устознинг ўзидан сўрасангиз: “Менинг мукофоту унвонларим — юзлаб шогирдларим, келажакда мева бергувчи боғларимдир”, деб жавоб беради. Фидойилик расми шундай эмиш!..

**Жамшид САЪДИНОВ,
Собир ФИЁСОВ.**

Агар у физик бўлмаганида, албатта шоир бўлар эди. Тақдирини физика фани билан болаганига қарийб чорак аср бўлди. Аввал дорилфунунни битирди, ота юрти — Сурхондарёга келиб, ўрганганларини ўргатди. Физика деганлари бир баҳри уммон, изланган одам бу уммондан истаганча дуру жаҳоҳирлар тери олиши мумкин экан. У Термиз қишлоқ хўжалик техникумида ишлаб юриб, Ўзбекистон Фанлар Академияси физика-техника институтини профессор Г.Г.Арушанов раҳбарлигида илмий иш олиб борди ва Украина Фанлар Академиясида номзодлик диссертациясини химоя қилиб келди.

Ўзга юртларга бориб, ўзи амин бўлган ҳақиқатни, топган кашфиётларини ўзга тилда тушунтириш учун одам кўп

УММОНДАН ДУР ТОПГАН ОЛИМ

нарсаларни шу йўлга бағишлаб юбориши керак, этагидан тутган илмнинг фидойиси бўлиши керак.

Шокиржон ҳам шундай йўл тутди. Дўстлар давраси, улфатчилик, ҳар хил кўнгил хушликлар, уйку... Хуллас, ҳаётдан, ҳаёлидан сиқиб чиқариши лозим бўлган нарсаларнинг барчасини сиқиб чиқарди. Ижарага олган бир хоналик истиқоматхонасида қаттиқ стол-стулдан бошқа ҳеч қандай жиҳоз йўқ эди. Кароват ҳам қўйдирмади: толиққан пайтларим иродаи заифлик қилиб ухлаб қолмайин, деб... Унинг бутун вужуд физикага айланган эди, сочларининг толасигача... Лекин, столнинг бир четида ҳазрати Навоийнинг,

Орамиздаги odamlar

ҳазрати Машрабнинг китоблари турар, жисмонан толиққан дамларида шу маликул каломларнинг суҳбатидан баҳраманд бўлар эди...

Украиналик ҳамкасблар Шокиржон Жўраев билан қизиқиб қолишди. Химоядан кейин ҳам дўстона илмий мулоқотлар сира тўхтамади. Шокиржоннинг монография ва ўқув қўлланмалари, илмий мақолаларидаги чуқур идрок уларнинг қизиқишини янада орттирди. Мана шу ижодий ҳамкорликлар натижаси ўларок, у 1997 йил Термиз Давлат Университети тавсияси билан Украина Фанлар академия-

си назарий физика институти докторантурасида профессор И.В.Сименов бошчилигида илмий иш қилиб, докторлик диссертациясини химоя қилди.

Бугун у — Шокиржон Жўраев дунё физика илмида таниқли инсон. Унинг илмий маърузалари қанчадан-қанча халқаро симпозиум ва конференцияларда катта эътибор билан тингланади. Не-не олим уламолар ундан маслаҳат сўрайди. Айни кунда у қатор-қатор ўқув қўлланма ва дарсликлар, янги монография устида иш олиб бормоқда. Термиз Давлат университетида кафедра мудири. Унинг учун илм — ҳаёт йўлларида таъанч, қайғули онларда мададкор, бахтиёр дақиқаларда раҳбар,

ёлғизлик чоғларида йўлдош, дўстлар даврасида зебу зийнат, ғанимларга қарши қурашда қуролдир. Хуллас, у илм одами, жуда банд одам. Аммо бутун ҳаётини, ҳаёлини банду банд айлаган ядро физикаси, зарядланган заррачалар ташвишидан ортиб, ҳамон мумтоз адабиётимизни мутолаа қилади. Хотираси ўткирлиги сабабми ёки азбаройи меҳр ва ҳайрат туйғуси туфайлими, не-не мураккаб ғазаллар икки марта ўқиш билан ёд бўлиб қолаверади. Кўнгил эса тозаргандан тозариб бораверади... Ва бу илми, зиёли инсон билан ҳамсуҳбат бўлар экансиз, сизнинг кўнглингиз ҳам бир тозариш туйғусини ҳис этади.

**Жамила ЭРГАШЕВА,
Сурхондарё вилояти**

Бу воқеа биринчи семестрнинг охирида, унинг коллежга келганининг биринчи йилида содир бўлди. Унинг ҳиссиётга берилувчан мижози ҳануз ғариб, омонат ҳаётнинг аёвсиз турткиларидан азоб чекарди. Дублиннинг зерикарли манзараларини кўравериш, сиқилиб кетган юрагини эса ҳали ҳам ғашлик ва саросима тарқ этмаган эди. Икки йил у орзулар оғушида яшади, энди эса мутлақ нотаниш дунёга тушиб қолгандай, бу ердаги ҳар бир ҳодиса, ҳар қандай янги одам унинг иззат-нафсига жуда қаттиқ тегиб кетар, бу ҳол уни гоҳ умидсизликка туширса, гоҳида мафтун этар ёки аксинча, мафтун этиб ва умидсизликка тушириб, доимо қалбда безовталиқ, қайғули ўй-хаёлларни кўзгар эди. У ўзининг бўш вақтини асосан исенкор ёзувчиларнинг асарларини ўқиб ўтказарди, уларнинг заҳархандалиги ва ғазабга қоришган нутқлари кўнглига оғир ботар, ўзича ижодга берилиб, ҳали ғўр бўлса-да, ёзган иншо-ларига кўнглидагини тўкмагунча, фикр-ўйларига гулгула солиб, тинчлик бермасди.

Иншо унинг учун ўқув ҳафтасининг энг муҳим машғулоти эди ва сешанба кунни уйларида мактабга келаётиб у ўзидан олдинда бораётган бирор-бир одамни мўлжалга олар, шу одамдан маълум жойга етганда ўзиб кетишга ёки қадамларининг йўлакка ётқизилган ҳар бир плитага тўғри тушишига уринар ва шу тарика ўзининг иншодан биринчи бўлиш-бўлмаслигини тусмоллар эди.

Мана, сешанба ҳам келди ва кутилмаганда омадли кунлар якун топди. Мистер Тейт, инглиз тили муаллими, унга бармогини ўқталиб, дона-дона қилиб деди:

— Мана бу ўқувчи иншосида бидъатни ёзибди.

Жимлик чўкди. Мистер Тейт жимликни бузмай, қўли билан тиззаларининг орасини қашлади, синфда унинг оҳорланиб қотирилган қайтарма энги ва ёқасининг майин қисирлагани эшитиларди, холос. Стивен бошини кўтармади. Кўкларнинг булутли кунни эди, унинг кўзлари ҳали ҳам заиф, оғриб турарди. У таом бўлдим деб ўйлади, ўзини фожия билан ҳис этди, аклим ҳам нота-вон менинг, оиламиз ҳам ночор, деган ҳаёлга борди ва бўйига ёпишиб турган гадир-будир қайтарма ёқасининг дағал гирдини ҳис қилди.

Мистер Тейтнинг баланд овоздаги қисқа кулгиси синфдаги оғир жимликни юмшати.

— Балки бунга ўзингиз билмагандирсиз? — деди у.

— Қайсини? — сўради Стивен.

Мистер Тейт тиззаларининг орасидан қўлини чиқариб, ёзма ишни очди.

— Мана бу жойини. Яратганга ва руҳга доир жойини. Хў-ш-ш! А-ха! Мана... "Қачондир яқинлашишга имконият йўқ". Бу шаккоқлик.

— Мен: "Қачондир эришишга имконият йўқ" демоқчи эдим, — мингирлади Стивен.

Бу билан у ён берган эди ва мистер Тейт, тинчланиб, дафтарни ёпиб, унга узатаркан, деди:

— Ха! Дарвоқе! "Қачондир эришишга". Бу бошқа гап.

Бироқ синфдагилар ҳа деганда тинчигани йўқ. Гарчи дарсдан сўнг ҳеч қим унга бу ҳақда оғиз очмаган бўлса-да, у тевароғида давом этаётган олаговур иттифоқларни ҳис этди.

Оғзаки танбехдан сўнг, орадан бир неча кун ўтиб, хатни кутига ташлаш учун Драммонд-роуд бўйлаб кетаётганида у туйқусдан кимнингдир қақирганини эшитди:

— Тўхта!

У орқасига ўғирилди ва шом қоронғусида ўзи томон яқинлашиб келаётган учта синфдошини кўрди. Уни қақирган Курон эди, у икки дўстининг ўртасида дадил қадам ташлаб, қўлидаги хивич билан ҳавони қадамага мос тарзда шувиллатиб кесиш келарди. Ошнаси Боланд у билан бақамти қадам ташлаб, оғзи қўлоғида, Нэш эса, тез юраётганидан ҳансираб, хумдай сариқ бошини саланглатиб орқароқда пилдираб келарди.

Болалар Клонлифф-роуд томонга бурилган жойда китоблар ва ёзувчилардан гап очилди, ким қанақа китоб ўқиганини, уйларидаги шафларда ота-оналарининг қанча китоби борлигини айтишиб мақтанишга тушиб кетишди. Стивен уларнинг гапларини эшитиб ҳайрон қолди, чунки Боланд синфда энг зеҳни паст бола ҳисобланса, Нэш —

(Давоми. Боши газетамизнинг ўтган сонларида.)

учига чиққан ялқов эди. Шунга қарамай, сеvimли ёзувчи ҳақида гап очилиши биланок Нэш тап тортмай энг улуг ёзувчи — бу капитан Мэрриет¹, дея билагонлик қилди.

— Бекор гап! — деди Курон. — Дедалусдан сўра-чи. Сенингча, энг буюк ёзувчи ким, Дедалус? А?

Стивен, унинг пичинг қилаётганини сезиб, сўради:

— Носирларданми?

— Ха.

— Менимча, Ньюмен².

— Кардинал Ньюменми?

— Ха, — деди Стивен.

Нэш Стивенга ўғрилиб савол бераркан, унинг сепкил босган юзи кулгидан ошқовқдай ёйилиб кетди:

— Ўша кардинал Ньюмен сенга ёқадими?

— Кўпчилик Ньюменнинг услубини жуда зўр деб ҳисоблайди, — тушунтира кетди Курон икки ошнасига, — тўғри-ю, лекин у шоир эмас-да.

— Энг зўр шоир ким, Курон? — сўради Боланд.

— Албатта, лорд Теннисон-да³, — жавоб қилди Курон.

— Тўғри, лорд Теннисон, — деди Нэш. — Бизнинг уйимизда унинг бир жилдли тўла шеърлар тўплами бор.

Шу гапдан сўнг Стивеннинг сабри чидамади, гапирмайман, деб ўзига берган ваъдасини бузди:

— Теннисон — шоир? Қофиябоз-ку у?

— Нима дейсан! — деди Курон. — Теннисоннинг буюк шоирлигини ҳамма биллади.

— Сенингча, ким буюк шоир? — сўради Боланд ёнидаги ошнасини елкаси билан туртиб.

— Байрон — буюк шоир, — жавоб берди Стивен.

Аввал Курон, кейин ошналари уни мас-

олишганди.

— Бўйинингга ол, сенинг Байронинг бир пулга қиммат.

— Йўқ.

— Бўйинингга ол.

— Йўқ.

— Бўйинингга ол.

— Йўқ, Йўқ.

Нихоят, қаттиқ олишувлардан сўнг у бир амаллаб кутулиб чиқишга муваффақ бўлди. Унга азоб берган болалар хоҳлашиб, уни масхаралашиб Жонсис-роуд томон кетишди, у ёшланган кўзларини уқалаб, ҳеч нимани кўрмай, туртиниб-суртиниб муштини маҳкам сиққанча аламзада кайфиятда алаҳсираб борарди.

Ҳозир ҳам, ўзини маъқуллаб ҳиринглаб турган болалар олдида тавба-тазару дуосини айтиб турибди-ю, хотирасида эса ўша шафқатсиз олишув манзараси аниқ-тиниқ жонланди ва у ажабланиб ўзига-ўзи: нега менга ўшанда азоб беришган бу болаларга кўнглимда зигирча нафрат йўқ, деб савол берди. У ҳаммасини жуда яхши эслайди, уларнинг қўқоқлигини ҳам, раҳмсизлигини ҳам, бироқ негадир хотирасидаги ўша воқеа ғазабини кўзгамасди. Ўқиган китобларидаги изтиробга тўлиб-тошган оҳ-воҳлару қаҳр-ғазабларнинг унга сунъий туюлгани шунданлиб балки. Хатто ўша кунни, кеч кириб қоронғу тушган маҳалда, Жонсис-роуд бўйлаб туртиниб-суртиниб аламзада кайфиятда алаҳсираб уйлари-га кетаётган пайтда ҳам аллақандай куч вужудини қамраб олган нафрат туйғусини, пишган юмшоқ шафтолининг пўсти-ни осонгина шилгандай, сидириб олаётганини ҳис этганди.

У ҳануз шийпон тагида, икки ошнасининг бири қўйиб бири олаётган сафсатасини ҳамда театрдан келаётган гулдур-рос қарсақлар товушини бепарво эшитиб ўтирибди. Қиз бу пайт театрда, бе-гоналар орасида, балки унинг сахна-га чиқишини пойлаб ўтиргандир. У қизни кўз олдида келтиришга уриниб кўрди, бироқ бунинг иложи бўлмади. Фақат шолрўмолга ўралган бошини эслай олди, холос, бу қизлар қишда қиядиган боғичли бош кийимига ўхшарди; қизнинг тим қора кўзлари эса ғойибдан уни ўзига чорлар ва аклини шоширарди. У ўзидан:

мен уни ўйлаганимдай, у ҳам мен ҳақим-да ўйларкиман, деб сўради. Кейин, қоронғида ёнидагиларга сездирмай бир қўлининг бармоқлари учини иккинчи қўлининг кафтига текизди ва билинмас биланмас тарзда охиаста силади. Бироқ қизнинг бармоқлари мулоим ва хийла дадил теккан эди ва ўшандаги ҳолат хотирасида жонланиб вужуди, кўзга кўринмас тўлқин тебратгандай, бир зум чайқалиб кетди.

Бир бола тўсиқ бўйлаб шийпон тагидан улар томонга чошиб келарди. Боланинг нафаси тикилиб, ҳаллослаб қолди.

— Эй, Дедалус, — кичирди у. — Дойл жинни бўлиб қолди-ку! Югур тезроқ, тез бўл, кийин! Сахнага! Тезроқ!

— Байрон! — деди Курон калондимоглик билан. — Қачон лозим кўрса, шунда боради.

Бола ўғрилиб Куронга қаради ва такрорлади:

— Тез бўл! Дойлнинг жаҳли чиқаяпти.

— Мендан салом деб қўй Дойлга, мен тупурдим унга, — жавоб қилди Курон.

— Майли, боришим керакка ўхшайди, — деди Стивен, бунақа орийат талашши унга бегона эди.

— Сенинг ўрнингда бўлсам бормасдим, — деди Курон, — ҳеч ҳам бормасдим, худо ҳақки! Юқори синф ўқувчиларигаю шунақа муомала қиладилми? Нима бўпти, жаҳли чиқса чиқар! Унинг аҳмоқона пьесасида ўйнаётганингга шукр қилсин.

(Давоми бор.)

Изоҳлар:

1. **Фредерик Мэрриет (1792-1848)** — ўртамеъна инглиз ёзувчиси, денгизчилар ҳаётидан олиб ёзилган қиссалар муаллифи.

2. **Жон Генри Ньюмен (1801-1890)** — ёзувчи, моҳир услуб соҳиби, таниқли ақоид олими. Инглиз қашиши бўлган, 1845 йили католиклари қабул қилган.

3. **Альфред Теннисон (1809-1892)** — таниқли инглиз шоири. Жойс авлодига мансуб ижодкорлар унинг шеърлари билан қизиқшмаган, шеърлари саёз ва сийқа, деб ҳисоблашган.

4. **Номаълум муаллифнинг балладаси. Унинг бир неча вариантлари бўлган, бироқ аксариятида тилга олиб бўлмайдиган беадаб сўзлар ишлатилган.**

XX АСРНИНГ ЭНГ МУҲИМ 100 ВОҚЕАСИ

(Давоми. Боши ўтган сонларда.)

51-ўрин. Вашингтон (АҚШ)да илк марта қора танлиларнинг ҳуқуқий тенглиги масаласи кўтарилди: Инсон ҳуқуқлари ҳимоячиси Мартин Лютер Кинг Оқ уйда "Менинг бир орзуим бор" деб номланган нутқи билан чиқди. 1963 йил.

50-ўрин. Жанубий Африкада апартаеизм (ирқий камситиш — Б.Ф.)га барҳам берилди: Ирқий тенгликни ўрнатишга қаратилган қонунлар қабул қилинди. 1993 йил.

49-ўрин. Нью-Мехико (АҚШ)да биринчи марта атом бомбалари синаб кўрилди. 1945 йил.

48-ўрин. Автобусда қора танли Роза Паркс исмли аёл оқ танли одамга жой бермаганлиги сабабли судга тортилди. Шу муносабат билан қора танлилар бу ҳолатга норозилик эълон қилди (Ўша пайтдаги қонунга мувофиқ автобусда қора танлилар оқ танлиларга жой беришга мажбур эди. Бойкот(норозилик)дан сўнг, қора танлилар 15 ой давомида умуман автобусларга чиқмай қўйган ва шунинг учун АҚШ Олий Суди бу қонунни бекор қилган — Б.Ф.)

47-ўрин. Пластмассанинг яратилиши: истеъмол маҳсулотлари ишлаб чиқаришда инкилоб ясалди. 1909 йил.

46-ўрин. Исроил давлати ташкил топди. 1948 йил.

45-ўрин. Жеки Робинсон Америка бейсболи тарихида ўзининг истёдоди билан чуқур из қолдирди. 1947 йил.

44-ўрин. АҚШда биринчи марта мунтазам ишловчи телевидение ишга туширилди. 1941 йил.

43-ўрин. Маълумотларни хотирасида сақлаб қолиш ва баён қилиб бериш имкониятига эга бўлган биринчи мураккаб мослама — "ENIAC" компьютери яратилди. 1946 йил.

42-ўрин. Жаҳон бўйлаб тарқалган эпидемия 20 миллион одамни ҳалок қилди. 1918 йил.

41-ўрин. Америкада биринчи мунтазам радио ишга туширилди. 1941 йил.

40-ўрин. Биринчи Жаҳон уруши Германия мағлубияти билан тугади. 1918 йил.

39-ўрин. Кўшма Штатлар Олий Суди судьялар Рой ва Везд раислигида аборт (болани нобуд қилиш)ни ноқонуний деб топдилар. 1973 йил.

38-ўрин. Фашистлар Германияси таслим бўлди: Бутун дунё ғалаба кунини нишонлади. 1945 йил.

37-ўрин. ТИТАНИК — "чўкмас" океан лайнери Атлантика океанига ғарқ бўлди. 1912 йил.

36-ўрин. Кубанинг бошқарилувчи реактив ракеталари билан боғлиқ давлатларо келишмовчилик натижасида Учинчи Жаҳон уруши хавфи тугилди. 1962 йил.

35-ўрин. Президент Франклин Д.Рузвельт ўзининг "Янги ислохот"ларини илгари сурди. Катагонга қарши қаратилган янги қонунлар яратилди. 1933 йил.

34-ўрин. Белл Лебс бошчилигидаги олимлар транзисторни ихтиро қилдилар. 1948 йил.

33-ўрин. Дунё очик алоқалар тизими (World Wide Web — WWW) — Интернетнинг яратилиши XX асрнинг техника соҳасида инкилоб ясади. 1989 йил.

32-ўрин. Умумий бозорга биринчи марта шахсий компьютерлар кириб келди. 1977 йил.

31-ўрин. Чарльз Линберг биринчи марта самолётда Атлантика океани устидан учиб, уни кесиш ўтди. 1927 йил.

(Давоми бор.)

Интернет хабарлари асосида ЎЗДЖТУ Халқаро журналистика факультети талабаси Ботиржон ҒОҒУРОВ тайёрлади.

Misr — 8 ming yillik madaniyati beshigi musobaqasi

МИСР ТУРИЗМИ XXI АСР БЎСАҒАСИДА

Ўзбекистон ва Миср Араб Республикаси ўртасидаги ўзаро манфаатли алоқалар барча соҳалар сингари сайёҳлик соҳасини ҳам қамраган. Бунда икки давлат ўртасида 1995 йил ноябрда Қоҳирада имзоланган сайёҳлик бўйича ҳамкорлик битимининг аҳмияти катта. Ўтган йили Ўзбекистон пойтахтида ўтказилган халқаро сайёҳлик анжуманида ҳам Миср сайёҳлик вакиллари ўз павильонлари билан қатнашиб, ўзбек жамоатчилиги ва бошқа мамлакатларнинг сайёҳлик вакиллари оқибатларига сазовор бўдилар. Мисрда сайёҳликни ривожлантириш бош бошқармаси мана уч йилдан бери Ўзбекистон оммавий ахборот воситалари орқали Мисрда бағишлаб ўтказилаётган мусобақа ғолибларини қўчоқ очиб қўтиб олиш билан бирга, уларга мамлакат бўйлаб бепул сайёҳат уюштириб келади. Бу мусобақа ғолиблари ҳам бу бошқарманинг юксак даражадаги сайёҳлик хизматида баҳраманд бўлади, деган умиддамиз.

Миср сайёҳлик вазири доктор Мамдух Ал-Белтаги мамлакатда сайёҳликни ривожлантириш фалсафаси ҳақида гапирар экан, шундай деди: Сайёҳликка яроқли ерлар сотилиб кетиши ўрнига, у ерда сайёҳликка лойиҳалари бунёд этилса, у нафақат кўчмас мулк тараққиётига хизмат қилибгина қолмай, иқтисодий фаолият кўрсатадиган янги маданий-маиший ўчоққа айланади. Сармоядорлар ҳам уларга энди жиддий кўз билан қараган ҳолда, бор тажрибаларини ишга солиб, у ерларда сайёҳликка оид янгидан-янги хизмат ва маҳсулот турларини яратишга ҳаракат қиладилар. Бу янги фалсафа сайёҳлик ўчоқлари қошида мавжуд компания ва ширкатларни бирлаштириб, керакли инфраструктураларни бунёд этган ҳолда ташқи савдо, бошқариш ишлари ҳамда сайёҳлик учун керакли кадрлар тайёрлашга қодир йирик компаниялар вужудга келтиришни ҳам тақозо этади. Айни чоғда атроф-муҳитга зарар етказилмаган тарзда сайёҳлик қўламини кенгайтиришга ҳам эришилади.

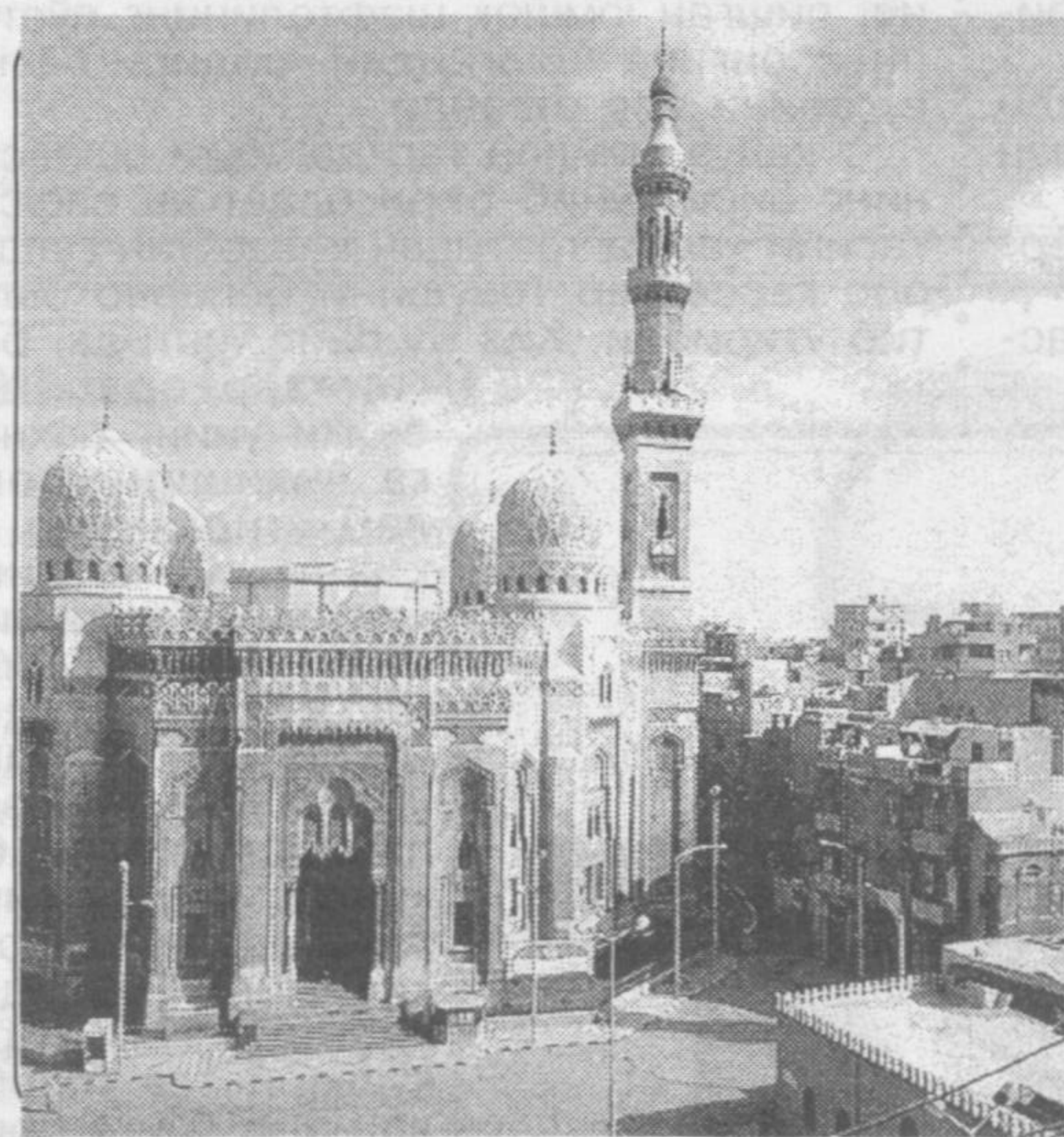
Ҳозирда Мисрда сайёҳлар диққатини ўзига торттадиган 2700 квадрат км. дан ортиқ соҳил бўйлари, чўл ва саҳро зоналари, тоғли ва сувли водий ҳамда воҳалар мавжудлиги ҳисобга олинган ҳолда мамлакатда сайёҳликни ривожлантиришнинг 2017 йилгача бўлган стратегияси ишлаб чиқилган. Бунда жаҳон сайёҳлиги эҳтиёжлари, келажакда бу соҳада бўлиши мумкин бўлган, ўзгаришлар чуқур таҳлил этилиб, ҳар томонлама урганиб чиқилган. Бунёд этиладиган янги сайёҳлик лойиҳалари ҳам мазкур жиҳатлар ҳисобга олинган ҳолда лойиҳалаштирилади. Мавжуд ҳисоб-китобларга қараганда, 2017 йилга келиб, Мисрда қадам ранжида қиладиган сайёҳлар сони 16 млн. кишига етиши, уларнинг мамлакатда ўтказадиган кечалари 130 млн. кечага етиши, ҳар сайёҳнинг бу ерда туриш вақти ўртача 6 тундан 8 тунгача ортиши кутилмоқда.

Миср сайёҳлик вазинининг таъкидлашича, мазкур стратегия мамлакатда мавжуд меҳмонхоналар, сайёҳлик қишлоқчалари, Нил дарёси бўйлаб сузувчи сайёҳлик кемаларидаги ўринлар сонини яна 300 мингга кўпайтиришни талаб этади. Бунга ўхшаш ишлар мамлакатнинг Қизил денгиз, Нил водийси, Ал-Ақба кўрфазини, Шимол-Синай ва туманларда авж олдирилади. Шу билан бирга сайёҳлар билан ишлаш маданиятини ошириш, кишиларга сайёҳлик ҳам ижтимоий ишлаб чиқаришнинг бир тури экани, у келтирган фойда, аввало, жамият манфаатлари йўлида сарфланиши, шу боисдан ҳам бу соҳа тараққиёти барчанинг иши эканини аниқлаштириш, уларни тармоқ жонқуярларига айлантириш сайёҳлар келадиган юртлар, уларга хизмат кўрсатадиган аэропортлар, жаҳон сайёҳларининг Миср томон оқиб келишини таъминлайдиган транзит авиарейслар сонини кўпайтириш ишларига эътибор бериш ҳам назардан четда қолмайди, — деди Миср сайёҳлик вазири доктор Махмуд ал-Белтаги.

МИСРНИНГ МУҲИМ
САЙЁҲЛИК ҒЎШАЛАРИ

Қоҳира. Мисрнинг пойтахти бўлиш бу ша-

ҳарда сайёҳларни лол қолдирадиган юзлаб тарихий меъморчилик обидалари, кўплаб музей ва кўрғазмалар, сон-саноксиз оромгоҳлар бор. Лекин Мисрда келган киши борки, у Гизадаги ахромотлар, Миср миллий музейи, Қалъа мажмуасини кўрмай кета олмайди. Ҳар бир юртнинг ўзига хос, бетакрор меъморий обидаси шу юртнинг рамзи бўлиб хизмат қиладди. Россиядаги Кремль, Франциядаги Эйфель минораси, АҚШ даги "Озодлик" ҳайкали ва ҳоказо. Миср ахромотлари ҳам ана шу юртнинг ўзига хос рамзидир. Умуман олганда, Мисрда бизгача етиб келган юзга яқин катта-кичик ахромлар мавжуд. Улар асосан Нил дарёсининг чап, гарбий қирғоғида, бир пайтлар мамлакат пойтахти — Мемфис жойлашган ерда виқор тўкиб турадилар. Лекин уларнинг энг маълум ва машҳурлари Хеопс, Хефрен ва Микерин ахромотлари. Улар аллақачонлар "Дунёнинг етти мўъжизасидан бири" деб тан олинган. Зеро, Хеопс ахромининг баландлиги бошида 147 м. бўлган, ҳозирда эса ундан 9 м. кам, унинг асосининг ҳар бир томони 200 м. Хефрен ахроми эса Хеопсдан 40 йил кейин бунёд этилган. Унинг баландлиги даставвал 136 м. бўлган, ҳозирда эса 127 м., асосининг ҳар бир томони 215 м.ни ташкил этади. Микерин ахроми эса нисбатан кичик, баландлиги 66 м., асосларининг ҳар бири 108 м.дан иборат. Ахромотлар пойидаги одам бошли ва шер гавдали ва-

жоҳатли Абу-л-Ҳавл тош ҳайкалининг узунлиги 80 м., баландлиги 20 м. ҳайкал чехраси уни бунёд эттирган фиръавн чехрасини эслатади.

Ҳар оқшом ахромотлар пойида "Овоз ва нур" антиқа томошаси 8 тила, шу жумладан, рус тилида ҳам намойиш этилади.

Саққара ва Мемфис. Хеопс ахромидан 30 км. ча Жануб томон юрилса, унга яқин макбара, ибодатхона ва ахромотлар, шу жумладан, зинасимон Саққара ахроми жойлашган машҳур ўлик шаҳарга дуч келинади.

Миср музейи. Қоҳирада Миср давлатининг фиръавнлар давридан шу кўнларгача босиб ўтган узоқ ўтмишдан сўзловчи алоҳида, ягона музей йўқ. Қоҳирада мавжуд Миср, Копт ва Ислон, Искандария шаҳридаги Юнон-Рим музейлари эса мамлакат тарихидаги муайян даврлар ҳақида ҳикоя қиладди. Гиза ахромотларига яқин бир жойда Миср цивилизациясига оид музей бунёд этиш режаси бор, лекин бунинг учун ҳали кўп вақт керак бўлади. Ҳозирда мавжуд Миср музейига келсак, у пойтахтнинг "Озодлик" майдони олдида, 1902 йилда қад ростлаган. 100 дан ортиқ зал ва галереядан иборат, икки қаватли бу музейда юз мингдан ортиқ экспонат жамланган бўлиб, бир киришда унинг ярмини ҳам қўриб бўлмайди. Шу боисдан ҳам, меҳмонлар одатда унинг энг муҳим-муҳим экспонатларини қўриш билан чекланишади. Шундай ажойиб экспонатлардан бири музейнинг иккинчи қаватидан жой олган фиръавн Тутанхамоннинг олтин тобути бўлиб, у ҳақда эшитмаган киши томилмаса керак, дунёда.

Фиръавн қишлоғи. Қоҳиранинг Гиза районидаги кичик оролда жойлашган бу қишлоқча папирусдан қوغоз тайёрлашнинг йўқолиб кетган сир-синоатларини қайта очган Ҳасан Рагаб исми кекса ҳунарманднинг ўй, саб-ҳаракати маҳсулидир. Уста у ерда папирусдан эсдалик совғалар тайёр-

лаш ишларини кенг йўлга қўйган ва улар билан савдо қиладиган савдо шохобчаларини яратган.

ҚОҲИРАДАГИ ДИНИЙ ОСОРИ
АТИҚАЛАР

Қоҳиранинг эски шаҳар қисмида деярли ўз ҳолида сақланган 6 та копт черкови мавжуд. Улардан энг машҳури Ал-Муаллақ черковидир. Ундан кейин эса Абу Серга черкови туради. Ривоят қилинишича, бу черков Биби Марям ўз гўдаги Иисус билан шох Ирод таъқибидан қочиб келиб, Мисрда пана топан ғор устига қурилган экан. Асримиз бошларида бунёд этилган Копт музейи ҳам пойтахтнинг гавжум қадамжоларидан бири ҳисобланади.

Миср пойтахтига қўниш арафасида самолёт ойнасидан қараган ҳар бир кишининг нигоҳи беихтиёр улкан тепалик устида қад ростлаган муаззам масжидга тушади. У "ҳарбий", "мишарлар ҳаёти" ва "шоҳ аравалари" сингари музейларни ўз бағрига олган пойтахтнинг "Қалъа" қисмида кўним топан **Муҳаммад Али масжиди**. Қоҳирада бу сингари маҳобатли масжидлар жуда кўп. Шу боис ҳам уни "Минг мезанали шаҳар" деб ҳам аташган.

Искандария шаҳри. Мамлакат пойтахтидан кейин иккинчи ўринда турадиган ва ундан 220 км. Шимолий-Гарбда жойлашган, 5 млн. аҳолиси бўлган, эрамиздан олдинги 332 йилда Александр Македонский асос солган бу шаҳарда ҳам қатор сайёҳлик ғўшалари мавжуд. Шулардан бири ўз вақтида дунёнинг 7 мўъжизасидан бири бўлган ва бир ярим минг йил давомида кемаларга беминнат йўл кўрсатган, лекин 1375 йилги қаттиқ zilзилга дош бера олмаган Фарос маёғи ўрнида орадан юз йилча ўтиб, Султон Қайтбай томонидан бунёд этилган ва яқинда қайта таъмирланган улкан дамба.

Китоб жавонларидан 400 мингдан ортиқ нодир қўлёзмаларни жамлаган Искандария кутубхонасининг тақдири аянчи бўлган. Зеро, эрамиздан олдинги 48 йил Юлий Цезар аскарлари бу шаҳарни ишғол қилган пайтида ёнғин чиқиб кутубхонага катта зарар етказган. Ҳозирда Миср ҳукумати ЮНЕСКО ташкилоти билан ҳамкорликда ўша бебаҳо дурдоналар кутубхонасини қайта тиклаш лойиҳасини амалга оширмоқда.

Искандариянинг диққатга сазовор жойлари ҳақида гап кетганда Помпей устунлари, Ком ал-Шугафа дафнхонаси, юнон-рим музейи, рим амфитеатри, ва ниҳоят, Монтаза боғи ва қасрларини тилга олмай илож йўқ.

Луксор. Мамлакат пойтахтидан 700 км. Жанубда, Нил дарёси бўйидаги бу шаҳарни, ҳеч муболагасиз, очик само остидаги музей-шаҳар дейиш мумкин. У кўп устунли, ўта муаззам ва маҳобатли заллари мавжуд Луксор ва Карнак обидалари билан донг таратган. Карнак обидаси пойида ҳам худди ахромотлар пойидаги сингари "Овоз ва нур" ажойиб томошалари ўтказилади. Бу қўриқхонанинг "ўлик шаҳар" қисмида ҳам кўн бўйи қуришга арзигulik ўнлаб обидалар бор. Бир йўла Сиз ҳар бирининг баландлиги 20 м, келадиган, фиръавн Аменхотеп 111ни ифодаловчи Мемнон обидаси, Малика Хатшепсут обидаси, Шоҳлар водийси, Тутанхамон мақбараси сингари обидалар билан танишишингиз мумкин.

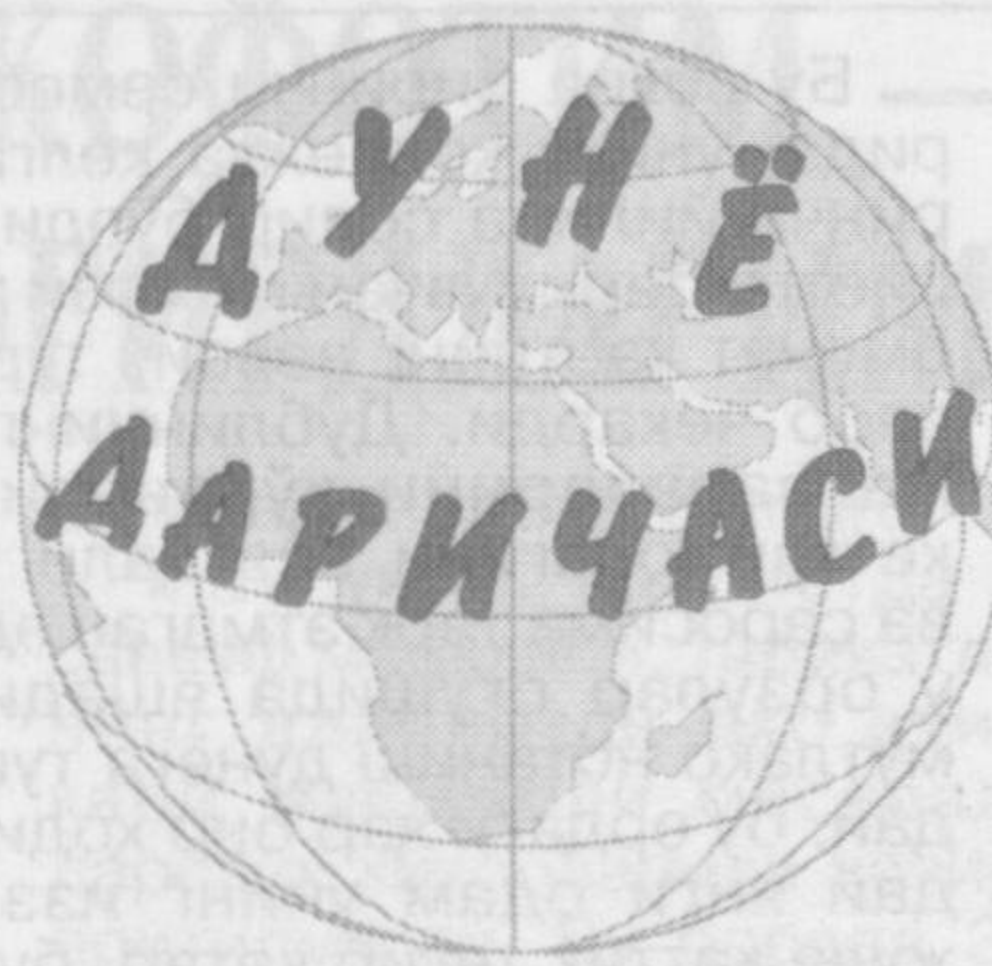
Нубия осори
атиқалари

Қадимда Куш салтанати ҳозирда эса Нубия деб аталувчи Мисрнинг Асвон шаҳридан Судан томон қўзилган улкан худудда ҳам **Филей ва Калабаша ибодатхоналари**, **Абу сўмбўл обидалари** сингари талайгина осори атиқалар мавжуд бўлиб, Мисрда катта Асвон тўғони қурилгач, улар сув остида қолиб кетиш хавфи туғилган эди. Лекин Миср ҳукумати-нинг саб-ҳаракати боис, улкан тоғлар бағрига йўниб ишланган бу нодир дурдоналарнинг ҳар бири 4-5 йил давомида арраланиб, хавфсиз жойга қўчирилгач, ўта маҳорат билан қайта тикландики, буни бир қарашда пайқаш қийин.

Қизил денгиз, Порт Саид ва
Синай ярим ороли

Бу минтақаларда ҳам сайёҳлар диққатини ўзига жалб этадиган сув усти ажойиботлар олами талайгина. Улар ҳақида ўрни келганда яна ҳикоя қилмиш Ҳозир эса 3 тур саволарига ўтамиш.

Суратда: Искандариядаги Ал Мурси Абул Аббос масжиди.

Япония ҳукумати Россияга 100 миллион доллар ҳисобида навбатдаги кредитни ажратди.

Ҳиндистон ҳимоя ва зирлиги Россиядан 300 дан ортиқ Т — 90 русумли танкларни сотиб олиш ниятини билдирди.

Шри-Ланкада ҳалокатга учраган АН - 32 русумли самолёт экипажидан 4 киши Украина фуқаролари эканлиги аниқланди. Шу самолёт Шри-Ланка ХХК сига қарашли бўлиб, ундаги 40 киши ҳалок бўлган.

АҚШ давлат департаменти Майамида қариндошлари томонидан зўрлаб ушлаб турилган кубалик боланинг отасига давлат худудига кириш учун виза беришни маъқуллади.

ЕР
ЮЗИДА

Ўтган йили АҚШ йўлларида 41375 киши ҳалок бўлган.

Австралия туб аҳолиси (аборигенлари) бўлғуси Олимпиада пайтида ўз муаммоларига эътибор қаратиш учун қаршилиқ чиқишлари уюштиришлари билан пўписа қиляптилар.

Либерал-Демократик-Партия (ЛДП) бош қотиби — 62 ёшли Иосиро Мори Япониянинг 85-бош вазири этиб сайланди.

Халқаро ҳайвонларни ҳимоя қилиш уюшмаси Швейцария ҳукуматида ит ва мушуклар истеъмол қилинадиган мамлакатларга уларни экспорт қилдирмаслик қонунини қабул қилиш учун мурожаат қилди.

Россиянинг Тюмень шаҳри кардиология институтида юракни кўкрак қафасини ёрмасдан операция қилиш муваффақиятли ўтди.

АҚШнинг округ федерал судьяси Томас Пенфилд Жэксон "Майкрософт" компаниясини АҚШнинг антимонопол қонунларини бузётганлиқда айблади.

3 - САВОЛ-ЖАВОБ ВАРАҚАСИ

(мусобақа қатнашчисининг исми-шарифи, ёши, касб-кори, манзили, телефони)

5. Миср қандай маданиятлар юрти сифатида шуҳрат қозонган?

- А) Фиръавн, рим-юнон, масихий, ва Ислон маданиятлари;
Б) Масихий ва Ислон маданиятлари;
В) Ислон маданияти;

6. Машҳур зинасимон Саққара ахроми қаерда жойлашган?

- А) Гизада;
Б) Ал-Гардақада;
В) Луксорда;

Эслатма: савол-жавоб варақасини қирқиб олиб, тўғри жавобларни белгилаган ҳолда йиғиб юришни, варақалар бешта бўлгач эса Тошкент, Матбуотчилар кўчаси, 32-бино, 601—604 хоналар. Миср элчихонаси Матбуот шўъбаси «Мусобақа»га деб ёзиб жўнатишни унутманг!

ҚИЗЛИК УЙ – КАРВОНСАРОЙ

(Давоми. Боши ўтган сонда.)

Азиз қизларжон, биз сиз билан балоғат даври ҳақида суҳбатлашаётган эдик.

Организм жинсий жиҳатдан етиладиган бу давр қизларда аксари 12-14 ёшдан 16-18 ёшгача (ўғил болаларда 13-15 ёшдан 15-20 ёшгача) давом этади. Балоғат мuddати қизларнинг ирсий хусусиятларига, соғлиғи, овқати, шунингдек маиший, ижтимоий-иқтисодий ҳаёт тарзи ва иқлим шароитларига боғлиқ бўлади. Балоғат ёшидаги қизлар жисмонан жуда тез ўсади. Бу тана қисмлари нисбати, яъни мутаносиблигининг вақтинча бузилиши оқибатидир. Қўл-оёқлар танага нисбатан тез ўса бошлайди. Ҳамма аъзолар ўзини кўрсатиб, қизлар "кўзга кўриниб" қолади. Унинг гавда тузилиши ўзгаради, бадани тўлишиб, биринчи галда сонда ёғ тўғланиб боради, чанок суяклари энга кенгайди, кўкрак (сут) безлари катталаша бошлайди. Доно халқимиз бу даврнинг ўта нозиклигига ишора қилиб: "Қизалоқ ха-

O'quvchi (qizi)ngiz qulog'iga ayting

зон тагидан лўп этиб, гўзал қиз бўлиб чиқиб қолганини билмай қоласиз", дейди.

Қизларжон, сиз ўзингиз ҳам соат сайин ўсаётганингизни сезасиз. Сизларда табиий қисиниш, қимтиниш, бўртиб бораётган кўкракларни қаергадир яшириш ҳисси пайдо бўлади. Баъзи қизлар ота-оналаридан андиша қилган ҳолда елкаларини қисиб, кўкракларини ичига тортиб юрадилар. Вақтида ўзингизга, юриш-туришингизга эътибор бермасангиз, гавдангиз букчайиб, нафас олиш аъзоларингиз қисилиб яхши ишламаслиги оқибатида рак, сикилиш хасталиғи пайдо бўлиши мумкин. Айрим қизлар айна шу даврда кўкракларини сириб юрадилар. Бу кўкрак безларининг нотўғри ривожланишига олиб келади. Қизларнинг саломатлигига салбий таъсир кўрсатади. Сиртма таққан қизлар маълум давр ўтиб, кўкрак сиртмасини ечганларида гавдаларининг кўкрак қисми кўполлашиб кетганини кўрасиз. Қизлар кўкрагининг тўғри шаклланиши, қомат мутаносиблигини сақлаш, хушқомат бўлиш учун сийнабанд тақиш тавсия этилади. Саломатлик ва гигиена нуқтаи назаридан дастлаб оналар қизларига сийнабанднинг энг кичигини, уларга лойиқ ва қулайини танлаб олиб беришлари керак. Юртимиз иқлимини, табиатини назарга олган ҳолда сийнабанд, албатта табиий матолар: чит, сатин, сидирга атлас кабилардан бўлиши керак.

(Давоми бор.)

«Хотин-қизлар энциклопедияси»дан олинди.

Oshxona

КЎКАТЛИ ЧУЧВАРА

Кўкатли чучвара айна навбаҳор пайтлари тайёрланиши саломатлик омили ҳисобланади. Бунинг учун покиза қилиб терилган ва яхшилаб ювилган баҳорий кўкатлар: ялпиз, гулқоқи, исмалоқ, отқулоқ, жағ-жағ, қўзиқулоқ, йўнғичқа, лимонўт ва бошқа кўклар керак бўлади.

КЎК СОМСА

Кўк сомса ҳам кўк чучвара таркибига кирган гиёҳлардан тайёрланади. Витаминлар, маъдан моддалари, таом жавҳарлари жуда кўп бўлган бу таом турли дардларга даво ҳисобланади. Ошкўклардан тайёрланган қиймаси илк кўкариб чиққан отқулоқ, жағ-жағ, ялпиз, шўра, йўнғичқа, исмалоқ ва бошқа хил ошкўклар каби доривор гиёҳлардан тайёрланади.

Сафар

МУҲАММАДИЕВ тайёрлади.

ГАПДОНЛИК ОҚИБАТИ

Негадир барча инсонлар аёлларни сергап, деб ҳисоблашади. Яна "элакка чиққан хотиннинг эллик оғиз гапи бор" ҳам дейишади.

Шу сергаплик нафақат бизнинг ўзбек аёлларига хос хусусият экан, балки... Дунёда фаройиб воқеалар жуда кўп рўй беради.

Яқинда Англия суди мана шундай воқеалардан бирига гувоҳ, йўқ, сабабчи бўлди. Қандай қилиб дерсиз? Ажралишга ариза берган эру хотин ишини кўриб чиқиш вақтида суд ходимлари иккиланиб қолишди.

Эрининг ажралиш ҳақидаги талабига унинг рафиқаси, Англия фуқароси бўлган Шерри Лоусан ромилик берэди. Аёлнинг розилигисиз никоҳни қандай бекор қилишни билмай турган судьяларга бир далил қўл келиб қолди.

Уларнинг ҳамкасбларидан бири эру хотиннинг бир ярим соатлик суҳбатини видеотасвирга туширган экан. Суд ходимлари бу тасвирни кўриб чиқишди, кейин эса муҳокама қилишди. Тасвирдан маълум бўлишича, бир ярим соатлик суҳбат давомида хотин тўхтамай сўзлаган, эри бечора эса 4 марта "бирок" дея сўз бошлаган, хотини унинг сўзини бўлиб қўяверган ва яна сўзида давом этаверган.

Мана шундан сўнг судьялар хурсанд бўлиб кетишди. Ниҳоят, эру хотинни ажратиш учун муҳим далил топилди-да... Аёл эса, ўз гапдонлигининг қурбони бўлди. Сергаплик ана шундай оқибатларга олиб келиши мумкин экан-да...

Шукрки, бизда ҳеч қайси судья эр-хотин ўртасидаги суҳбатни тасвирга туширмайди. Йўқса...

Mish - mishmi, yo...

ҚЎЙ (22 март — 21 апрель)

Оила аъзоларингиз билан муносабатингиздаги худбинликка барҳам бермасангиз на уйда, на ишда ҳаловатингиз бўлмайди. Бунга эришиш сиз учун осон кечмас керак. Негаки бутун ҳафта давомида асабларингиз таранг бўлиши, арзир-арзимас нарсадан тажанглашингиз охиб тушиши кутилмоқда.

БУЗОҚ (22 апрель — 21 май)

Бу ҳафта баъзи масалаларда сизга омад келтириши гомон. Маслаҳатга амал қилмасангиз, яқшанбага бориб қуруқ ҳамён билан қолишдан ташқари, обрўйингизга ҳам путур етиши эҳтимоли туғилмоқда.

ЭГИЗАКЛАР (22 май — 21 июнь)

Жамоа орасида мавқеингизни мустаҳкамлаш, баъзи ҳолларда ўринсиз бўлса-да, бировларга сўзингизни ўтказишга уриниш сингари ҳолатлар сизни қуюшқондан чиқариши ва бунинг туб сабабини билолмай, жиззакилингиз ортиши эҳтимоли бор.

ҚИСКИЧБАҚА (22 июнь — 21 июль)

Узоқ вақт сизни ҳаяжон ва таҳликага солиб келган масала ижобий ҳал бўлиши, энг муҳими, кутганингиздек катта моддий зиён кўрмаслигингиз эҳтимоли кучли. Мазкур масалада сизга қўмаклашганлар хизматини унутмаслигингиз керак.

АРСЛОН (22 июль — 21 август)

Рухий кечинмаларингиз билан боғлиқ салбий ҳолатлар оилада ҳам, ишда ҳам сизни таъкиб остига олиши эҳтимол тутилмоқда. Яқин кишиларингиз сизни тушунишга ҳаракат қилишади.

СУНБУЛА (22 август-21 сентябрь)

Қандай масалада бўлмасин, ўз нуқтаи назарингизни баён қилиш, фикрингизни бошқаларга исботлаб беришга бу ҳафта уриниб кўрмаганингиз маъқул. Ҳақлигингизга юз фоиз иймонингиз комил бўлса ҳам уни исботлашингиз мушкул бўлади.

БАХТ ВА БАХТСИЗЛИКНИНГ МАНБАИ

Бундан кўп замонлар муқаддам ҳинд шоири Бхартрихари аёлларни "бахт ва бахтсизликнинг манбаи" деб атаган эди. Ундан кейин ҳам жуда кўп таърифлар айтилди. Аммо аёллар таърифни Бхартрихари каби топқирлик билан, холисона келтирган бошқа одам бўлмас керак.

Чиндан ҳам инсоният оламида аёлларнинг ўз ўрни бор. Бежизга Блез Паскаль аёллар ва таракқиёт ҳақида сўз юритар экан, шундай сўзларни келтирмаган: "Агар Клеопатранинг бурни салгина қийшиқ бўлганида тарих гилдираги бошқа йўлдан кетиши мумкин эди". Аммо тарихнинг

Клеопатра, Миср маликасининг бурнига қандай алоқаси бор? Буюк олим агар Клеопатра саркарда Антонийнинг муҳаббатига сазовор бўлмаганида, тарихда, Миср ҳаётини бутунлай ўзгартириб юбормасди, демоқчи бўлган. Аммо марҳум шоир Чори Аваз Паскаль фикрларига чиройли бир эътироз билан жавоб қайтаради. "Агар Клеопатранинг бурни салгина қийшиқ бўлганида ҳам унга мафтун бўлган Антонийнинг бу нуқсонни пайкай олишига ким кафолат беради?". Чиндан ҳам бу сўзларда жон бор.

Аёл малохати, аёл гўзаллиги бир пайтнинг ўзида ҳам жангу жадалларнинг олдини олишга ва ёки, аксинча, урушларни келтириб чиқаришга

қодир. Шу ўринда буюк юнон шоири Ҳомернинг "Илиада"сини олишингиз мумкин. Бу асарда трояликлар билан Эллада фарзандлари ўртасидаги ўн йиллик урушнинг бош сабаби соҳибжамол аёлнинг ўғирланиши, ундан ҳам асосийси эса, мабудаалар ўртасида "ким гўзал" деган савол устида тортишув бошланишидир. Хуллас, тарихнинг залворли варақларидан аёллар билан боғлиқ кўплаб маълумотларни топа olasiz. Ва уларни ўқий туриб Бхартрихарининг фикрларини нақадар тўғри эканини англайсиз.

Алишер ОТАХОНОВ,
ЎЗДЖТУ талабаси

НАҚШ ТИКИШ САЊАТИ

Ҳар бир аёл моҳир тикивчи, қўли иш-рин пазанда бўла олади. Қўз қувонтириб, кўнглини яшнатадиган кайталар, сўзана ва падалар ҳам қўли гул аёлларимизнинг сабр-матонати, ўз ишини севиши туфайли гўзал буюмга айланади.

Нафис гуллар ўйиб кайталардан тўрли хошиялар ҳар бир буюмга нафосат ва кўркамлик бағишлайди. Бу жим-жимдор гулларни сиз ёстиқ ва кўрпа жилдлари ўртасига, стол ёпқичи ва сочиқ четларига, ҳатто тунги қўлак ва кўчалик либосларнинг ёқаларига тикишингиз мумкин.

Ишни бошлаш учун оппоқ мато, нақш солишга оддий оқ ўрама ип, ўткир ва ингичка қайчи, махсус тўқиш ускунаси (крючок) оласиз. Матога чизилган гул шакллари устидан мустаҳкам оқ ип билан тўқиб (тўқиш турини ўзингиз танлаб олинг) чиқилади. Сўнг хошиялар оралиги кичкина қайчи ёрдамида жуда эҳтиёткорлик билан қирқиб олинади. Ипнинг ўзи билан тўрлаб тўқилган гул нақшлари эса тайёр бўлгандан сўнг матога бириктириб тикилади.

Хуллас, сотиб олинган оддий буюмларга ўз қўлингиз билан нафис кайта тикиб зеб берсангиз, унинг қиймати янада ошади, ўша буюм сизга янада қадрлироқ кўринади. Кайталарнинг чиройли чиқиши эса сизнинг ўткир дид ва маҳоратингизга боғлиқ.

ЛАБГА ҲАМ

ЭЪТИБОР КЕРАК

сирида табиийлигини йўқотган лабларни парвариш қилишининг энг осон усули — бу янги асалдир.

Бир чой қошиқ асални қайнаб турган сув буғига тутасиз. Асал озгина или-

Лаблар аёл кишининг ҳусни. Уларни чиройли нафис бўлиши кўп жиҳатдан ўзимизга боғлиқ. Лаблар шамол, совуқ ва қуёш таъсирида ёрилиши, кимёвий лаб бўёқларини кўп ишлатиш оқибатида ўз гўзаллигини, табиий қизиллигини йўқотиши мумкин.

Шамол ва қуёш таъ-

Ziynat

гач, уни лабларингизга суртасиз. Юпқа қилиб суртилган асални 10 дақиқадан сўнг ювиб ташлайсиз.

Бу муолажани мунтазам қўллаб борсангиз, лабнинг қизил атиргул ғунчасидек гўзал бўлиб бораверади.

ТАРОЗИ (22 сентябрь-21 октябрь)

Кишилар билан муносабатда феълингиздаги салбий хислатлар кўпроқ намоён бўлиши ва бу биринчи навбатда ўзингизга зиён етказиши мумкин.

ЧАЁН (22 октябрь-20 ноябрь)

Баъзилар бажариб турган ишингизнинг қанчалик масъулиятли эканлигини била туриб, сизга яна бошқа юмушни топширишлари ва катта моддий манфаат кўришингизни ваъда қилишлари эҳтимоли бор.

ЁЙ (21 ноябрь-20 декабрь)

Ўзингиз ҳақингизда тарқаладиган миш-мишларга эътибор берманг. Ишхонангизда, маҳалла-қўйда ўзингиз ва яқин кишиларингиз ҳақида бирор гап эшитгудек бўлсангиз, бундай суҳбатга аралашмаганингиз яхши.

ТОҒ ЭЧКИСИ (21 декабрь-20 январь)

Катта ният билан бошламоқчи бўлган ишингизнинг ҳали маромига етмаган жиҳатлари бор. Фойда-ю зарарини обдон ҳисобламасдан бирор ишга қўл урманг.

ҚОВҒА (21 январь-19 февраль)

Конун-қоидалар бу ҳафта гўё сизни таъкиб этиб юргандек. Қаерга борманг, қандай ишга қўл урманг, сиздан фақат қонунга риоя этишни талаб қилишади.

БАЛИҚ (20 февраль-21 март)

Ҳафтанинг биринчи ярми ҳар жиҳатдан омадли келиши, бирок пайшанбадан эътиборан айрим масалаларда баъзи чигалликлар пайдо бўлиши эҳтимоли йўқ эмас. Шу боис қандай мураккаб иш бўлмасин, душанбадан чоршанбагача бир ёқли қилишга урининг.

ТАРКИБ ЎЗГАРДИ

Австралияда бўлажак навбатдаги олимпиада мусобақаларининг саралаш босқичларида 36 нафар юртдошимиз спортнинг 10 тури бўйича Сидней йўлланмасини кўлга киритди. Кунги кеча улар сафига ўзбек боксининг навқирон вакиллари Ў.Ҳайдаров ҳамда Д.Ёрбековлар ҳам қўшилди.

МУРАББИЙ —
“МУХЛИС”

Россиянинг “Автодор” баскетбол жамоаси мураббийи В.Родионов мавсум охиригача томошабинлар қаторида ўйинларни кузатишга мажбур бўлади. Бунга сабаб, кейинги икки учрашувда мураббий майдон четида ўзини тутиб туролмаган.

НАТИЖА МУХИМ

Кеча пойтахтимиздаги “Юнусобод” спорт мажмуида Дэвис кубоги бахсларининг навбатдаги босқичида теннис бўйича Ўзбекистон терма жамоаси Янги Зеландия ракетка усталарига қарши кортга тушди. Бугун учрашувлар якунига кўра ғолиб томон аниқланади.

СПАРТАКИАДА
БОШЛАНДИ

Ўзбекистон Олий таълим вазирлиги, Давлат жисмоний тарбия ва спорт қўмитаси ҳамда “Қамолот” жамғармаси томонидан ташкил этилаётган ўрта махсус, касб-хунар ўқув юртлари спартакиадаси бошланди. Беллашувлар спортнинг 10 тури бўйича ўтказилади.

“ЁШЛИК”НИНГ
БЕШ
ПАХЛАВони

Республика олимпия ўринбосарлари билим юрти спорт залига йиғилган оғир атлетика ишқибозлари ғолиблик учун қизғин курашнинг гувоҳи бўлишди. Мамлакат чемпионатида барча вилоятлар, Қорақалпоғистон Республикаси, Тошкент шаҳридан энг кучли спортчилар, шунингдек, Қирғизистондан меҳмонлар қатнашишди.

Саккиз хил вазн тоифасидан бештасида “Ёшлик” КСЖ тарбияланувчилари Ўзбекистон чемпионлари бўлишди.

Тахиятошлик Алишер Худойбергенов 56 кг вазнда чемпионликни кўлга киритди. 69 кг вазнда икки курашда 302,5 кг натижа кўрсатган самарқандлик Суҳроб Раупов ҳам барча рақибларни орда қолдирди. 77 кг вазн тоифасида қатнашган Рустам Жумамуродов икки курашда 305 кг натижа билан ғолиблик қилди.

Мамлакатнинг кўп қарра чемпиони Бахтиёр Нуруллаев 85 кг вазн тоифасида яна чемпион бўлди.

Шу йилнинг май ойида Японияда ўтказиладиган Осиё чемпионатида “Ёшлик”нинг беш пахлавони республикамиз командаси таркибига қатнашади.

F.МАННОВ

БУГУН
БЕШИНЧИ ТУР

Футбол бўйича Ўзбекистон IX миллий чемпионати 5-тур учрашувлари бугун бўлиб ўтади. Унда пешқадамлар меҳмонда тўп суради: “Пахтакор” — “Трактор”, “Кимёгар” — “Насаф”, “Дўстлик” — “Сурхон”.

* 2000 yil — Sog'lom avlod yili * 2000 yil — Sog'lom avlod yili * 2000 yil — Sog'lom avlod yili *

“АЛПОМИШ” ВА “БАРЧИНОЙ” ТЕСТЛАРИ БЎЙИЧА СИНОВ
ТУРЛАРИ ВА МЕЪЁРЛАРИ, ҲАРАКАТ ҚОБИЛИЯТЛАРИ

15-16 ЁШЛИЛАР

1. Билиш. Ўқиш ва дам олишнинг қатъий тартиби. Толиқиш, унинг белгилари ва олдини олиш чоралари, жисмоний машғулотлар даврида пульс тартиби. Саломатликни идора этиш.

2. Бажара олиш. 32 турда умумий ривожлантирувчи машқлар тестларини тузиш ва ўтказиш. Машғулот олишда ўз-ўзини идора этиш кўрсаткичларидан фойдаланиш, жараҳат вақтида биринчи ёрдам кўрсата олиш. Ҳакамлик қилиш жараёнида меъёрларни қабул қилиш.

Синов ва меъёр турлари

№ Синов турлари	Ўлчов	Ўғил болалар	Қиз болалар
бирлиги	Ҳисоб	Нишон	Ҳисоб
1. 100 м. масофага югуриш	сек	13,5	13,2
2. Сакрагичда сакрашлар	марта	85	95
3. Кросс 1000 м мин.сек.	-	-	4,50,0
4. Кросс 2000 м мин.сек.	9,00,0	8,30,0	-
5. Узунликка югуриб келиб сакраш	см	380	420
6. Турникда тортилиш	марта	8	10
7. Ўринликда кўлларни букиб-ёзиш	марта	-	8
8. Тўпни улоқтириш	м	40	45
9. 50 м. сузиш	мин/с	55,0	50,0
10. 12 км. масофага сайрга чиқиш	туристик малакани текшириш	-	-
11. Йил давомида мусобақаларда қатнашиш	марта	2	3

17 ЁШЛИЛАР
(лицей, коллежлар)

1. Билиш. Турли соҳа кишиларининг муқобил ҳаракат тартиби. Мустақил машғулотлар услуби, нағрузкалар, пульс тартиби, овқатланиш, тикланиш массажи.

2. Бажариш. Мутахассислигини ҳисобга олиб ишлаб чиқариш гимнастика мажмуини бажара олиши. Ўз-ўзини массаж қилиш усулларини бажара олиш, мусобақаларда ҳакамлик қилиш. Спорт байрамларида қатнашиш.

(Давоми. Боши газетамизнинг ўтган сониди)

Синов ва меъёр турлари

№ Синов турлари	Ўлчов	Ўғил болалар	Қиз болалар
бирлиги	Ҳисоб	Нишон	Ҳисоб
1. 100 м. масофага югуриш	сек	13,5	13,2
2. Кросс 1000 м. мин.	-	-	4,40,0
3. Кросс 2000 м. мин.	13,40,0	13,00,0	-
4. Узунликка югуриб келиб сакраш	см	420	450
5. Югуриб келиб баландликка сакраш	см	130	135
6. Гранатани улоқтириш 700 гр.	М	34	38
7. Гранатани улоқтириш 500 гр.	М	-	20
8. Турникда тортилиш	марта	12	15
9. Чалқанчасига ётган ҳолатда гавдани кўтариш, кўлар бош орақсида	марта	-	20
10. Кросс 5 км, 3 км	вақтсиз	50,0	45,0
11. 50 м. сузиш	сек	50,0	45,0
12. Сайрга чиқиш	20-25 км масофага сайр қилиш ва жойларда мўлжални билиш малакалари	-	-
13. Ихтисослашган амалий меъёрлар	мутахассислигидан келиб чиққан ҳолда жисмоний тарбия ўқитувчиси томонидан ишлаб чиқилади.	-	-

“Алпомиш” ва “Барчиной” тестлари тўғрисидаги Низомга мувофиқ (4 банд) меъёрларни қабул қилиш барча босқичлар бўйича ўтказилади:

—умумий таълим мактабларининг барча синфларида;

—коллежлар, лицейлар, олий ўқув юр்தларининг барча гуруҳларида.

Мактаб ўқувчилари, курсантлар ва олий ўқув юрти талабалари учун мўлжалланган тестлар бўйича меъёрларни топширишга тайёргарлик ўқув машғулотлари, дарсдан ташқари жисмоний соғломлаштириш ва спорт ишлари жараёнида амалга оширилади.

“Алпомиш” ва “Барчиной” тестлари бўйича меъёрларни тайёрлаш ва бажариш ишлари ўқув йили давомида ўтказилади.

Синовларнинг барча турлари бўйича ўтказиладиган машғулотларни жисмоний тарбия ўқув режаси қамраб олиши керак.

Мусобақалар спорт турлари бўйича мусобақаларни ўтказиш қоидаларига мувофиқ ташкил этилади.

* 2000 yil — Sog'lom avlod yili * 2000 yil — Sog'lom avlod yili * 2000 yil — Sog'lom avlod yili *

ТОЛИБ —
ЎЗБЕКИСТОН
ЧЕМПИОНИ

Ажиниёз номидаги Нукус давлат педагогика институтида “чарм қўлқоп” спорти —боксни ривожлантиришга катта аҳамият берилмоқда. Жумладан, жисмоний тарбия факультети мураббийси А. Ниёзов раҳбарлигида бокс бўйича мунтазам равишда машқлар ўтказилаётганлиги ўз самарасини кўрсатапти. Жумладан, ўтган йилнинг охири ойида Гулистон шаҳрида бокс бўйича Ўзбекистон чемпионати ўтказилиб, унга 4-курс толиби Собит Қирғизбоев ҳам қатнашган. Толибга омад қўлиб боқиб, 57 килограммлик вази бўйича республика чемпиони унвонини кўлга киритди.

Ғолиб ЁКУБОВ,
ўз мухбиримиз

ХОТИРА
УЙҒОНСА...

Яқинда Учқўрғон шаҳридаги Иброҳим Охунов номи тиббиёт йўналишидаги лицейда жисмоний тарбия ўқитувчиси Неъматжон Тиллабоевнинг ташаббуси билан кимё-биология мўаллими Муҳаммаджон Хўжаев хотирасига бағишлаб синфлараро футбол турнири ўтказилди. Бу мусобақада лицейнинг 10-“В” синф йигитлари ғолибликни кўлга киритдилар.

Мусобақа якунида оталиқ ташкилот бўлган “Ун ва дон маҳсулотлари” комбинати директори Садриддин Исмоилов ва марҳумнинг оила аъзолари ғолиб жамоа ўйинчиларига эсдалик совғалари топширдилар. Инсонга бўлган меҳр-мурувватлари ва оқибатлари учун М.Хўжаевнинг оила аъзолари мана шундай эътиборли кишилар бўлган лицей жамоаси ва дон маҳсулотлари комбинати жамоасига чуқур миннатдорчиликларини изҳор этдилар.

Ўтганларни хотирлаш савоб ишдир. Биз тириклар эса ҳаётни севишимиз ва эъзозлашимиз, бирор дақиқасини ҳам лоқайдлик билан ўтказмаслигимиз керак, деб ўйлайман.

Муҳаббат
ЗОКИРЖОНОВА,
олий тоифали ўқитувчи

ОРЗУГИНАНГ УШАЛСИН, БОЛАКАЙ!

От изини той босади, деб халқимиз жуда тўғри гапни айтган. Бобурбекнинг болалик чоғлариданоқ қаратга қизиқишга, ўз устида астойдил ишлашига унинг отаси Муҳаммаджон Юнусов сабабчи бўлган. У киши ҳозир моҳир спортчи, қора белбоғ соҳиби, Наманган вилояти қаратга федерациясининг президенти. Ўғлини спорт залига етаклаб келиб юрган кезлари, яъни бундан бир неча йил аввал, менинг ўғлим, ҳали кўрасиз, катта спортчи бўлиб етишади, халқаро мусобақаларда қатнашиб, Ўзбекистонимизга катта обрўлар олиб келади, деганида, болакайнинг эпчиаллиги, тиришқоқлигини кўрган ҳамкасбларига бу гаплар сира эриш туюлмаганди.

Яхши ният — ярим давлат, деб шуни айтсалар керак-да. Мана, вақт-соати етиб, билдирилган қатъий ишонч ўзини оқлаяпти, тинимсиз машқлар қатор самараларни берапти.

Бобурбек Юнусов ўз мураббийи А.Тошбоевдан ҳам кўп нарсани ўрганди. Унинг раҳбарлигида бир қатор мусобақаларда фаол қатнашди. Аввал шаҳар, вилоят, республика чемпиони деган унвонларни кетма-кет кўлга киритди. Қирғизистоннинг Қоракўл шаҳрида ўтказилган халқаро турнирда ҳам биринчи ўринга эришди. Кейин, Самарқанд шаҳрида ташкил этилган халқаро турнир ғолиби бўлди. Эндиги навбат ундан ҳам катта доирадаги қаратга мусобақаларига келиб тақалган эди.

... Венгрия пойтахти Будапешт-

да ўтказилган ўсмирлар ўртасидаги жаҳон кубоги мусобақаларида 53 мамлакат вакиллари қатнашди. Бунда Ўзбекистондан борган 30 нафар спортчи Ватанимиз шарафини ҳимоя қилди. Улар орасида Бобурбек ҳам бор эди. Жанглар мураккаб, қизгин суръатларда ўтди. Чунки бу ерга келганларнинг ҳаммаси ҳам ўзига ишонган, моҳир мураббийларнинг сабоғини олган ёшлар эди-да. Бобурбек Арманистон, Қувайт, Германия, Америка, Хорватия, Франциядан ташириб буюрган ўз тенгқурларини узи-кесил ғалаба билан етди.

Навбатдаги рақиб эса венгриялик! Жанг кескин тус олди. Ҳамюртимиз, эҳтимол, бир оз чарчагани учун бор маҳоратини ишга соломлагандир. Ахир, орда қанчадан-қанча йўл босиб ўтилди.

Шунга қарамай, кураш жараёнида кучлар нисбати, тўпланаётган оққолар тенга ўхшарди. Аммо ҳакамлар мезбон йигитчанинг устун келганини эълон қилишди. Нима ҳам дердик, ҳар курашнинг ғолиби ва мағлуби бўлади. Бобурбек мусобақа сўнгида бронза медали билан тақдирланди. 16 ёшли қаратганининг бундай катта нуфузли мусобақада қатнашиши, қатор ғалабаларни кўлга киритиши, олган бронза медали юртимиз учун ҳам обрўдир. Бу билан Бобурбек тахсил олаётган Наманган шаҳридаги 31-мактаб ўқувчилари ва ўқитувчилар жамоаси ҳақли равишда фахрланишяпти.

Бобурбек қаратгани севади. Бунга хобби, яъни бўш вақтларни фаол ўтказиш учун шуғулланаётган хунар деб ҳисоблайди. Аслида эса у ҳозирдан ҳуқуқшунослик касби-

ни эгаллаш учун керакли адабиётларни топиб ўқияпти. Истеъдод ҳар соҳада ўзини намойиш эта олар экан-да. Қарангки, ёш спортчи қаратга гиламида кўлга киритаётган ғалабалари қаторида ҳуқуқшунослик бўйича ўтказилган шаҳар олимпиадасида ҳам биринчилиكنи эгаллади.

Бобурбек яна ва яна ўзи устида ишлаяпти, бўш вақт топди дегунча, спорт залида машқ қилаяпти. У энди ёз фаслида қаратга бўйича ўтказилган жаҳон биринчилигида қатнашади. Халқаро нуфузли мусобақаларда Ўзбекистон байроғини юқори кўтариш ёш спортчининг ушайиши мумкин ва лозим бўлган орзусидир.

Аваз ҲАЙДАРОВ,
ўз мухбиримиз

ЭЪЛОН!

- Тошкент Давлат Авиация институти куйидаги лавозимлар учун конкурс эълон қилади:**
- Учиш аппаратлари ишлаб чиқариш технологияси кафедраси бўйича:
- профессор - 0,5 штат бирлик
- доцент - 1 штат бирлик
  - Учиш аппаратлари деталларини ишлаб чиқариш технологияси кафедраси бўйича:
- профессор - 1 штат бирлик
- доцент - 4 штат бирлик
  - Учиш аппаратлари конструкцияси ва уларни лойиҳалаш кафедраси бўйича:
- профессор - 0,5 штат бирлик
- доцент - 3,25 штат бирлик
  - Учиш аппаратлари ишлаб чиқаришни таъкил қилиш ва бошқариш кафедраси бўйича:
- профессор - 0,75 штат бирлик
- доцент - 4 штат бирлик
  - Учиш аппаратлари техник эксплуатацияси кафедраси бўйича:
- профессор - 0,25 штат бирлик
- доцент - 2,25 штат бирлик
  - Учиш аппарати ва аэропортларнинг радиоэлектрон жиҳозлари кафедраси бўйича:
- профессор - 0,75 штат бирлик
- доцент - 2,5 штат бирлик
  - Учиш аппарати ва аэропортларнинг электр жиҳозлари кафедраси бўйича:
- профессор - 1 штат бирлик
- доцент - 1,75 штат бирлик
  - Назарий электротехника ва электроника кафедраси бўйича:
- доцент - 1,5 штат бирлик

Конкурсда иштирок этиш учун қуйидаги ҳужжатлар топширилиши лозим:

- Ариза
- Шахсий варақа (сўровнома)
- 2 дона сурат
- Илмий ишлар ва мақолалар рўйхати
- Дипломлардан нусха

Аризалар эълон чиққан кундан бошлаб бир ойгача қабул қилинади.

Манзил: Тошкент шаҳри, Гоголь кўчаси, 77-уй. ТДАИнинг Фуқаро авиация факультети ўқув биноси, 2 қават (Илмий котиб).

Академик лицей, касб-хунар коллежлари директорлари, Қорақалпоғистон Республикаси, Тошкент шаҳри, барча вилоят ўрта махсус, касб-хунар таълими бошқармалари бошлиқлари диққатига!

ЎЗБЕКИСТОН ДАВЛАТ ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ИНСТИТУТИ

1999-2000 ўқув йилида битирувчи бакалавр педагог-ўқитувчиларни йўлланмалар асосида иш жойларига тақсим қилишга киришмоқда.

Шу муносабат билан битирувчи бакалаврларга уч томонлама шартнома асосида уларнинг хоҳиши бўйича, келгусида иш жойини танлаш имкониятини яратиш мақсадида сиз раҳбарлик қилаётган ўқув муассасангизда ёш мутахассисларга яратиб бериш мумкин бўлган имкониятларингиз (маошга устама ҳақ тўлаш, турар-жой билан таъминлаш ва уларга бериладиган бошқа имтиёзларингиз) ҳақида институт ректоратига жорий йилнинг 1 майига қадар хабар беришингизни сўраймиз.

Ректорат 1999—2000 ўқув йилида қуйида жадвалда кўрсатилган йўналишлар бўйича институтни битираётган юқори малакали бакалаврлар ҳақида статистик маълумотни сизнинг эътиборингизга маълум қилмоқда.

ЎЗБЕКИСТОН ДАВЛАТ ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ИНСТИТУТИ кундузги бўлимини 1999-2000 ўқув йилида битираётган бакалавр педагоглар ҳақида статистик маълумот.

Мутахассислик йўналишлари	баскетбол	бокс	велоспорт	воллейбол	Гимнастика	денс-гиз-кўп-кураши	енгил атлетика	кураш	кўл тўпи	МЖТ	огир атлетика	сувопол-оси	сузиш	спорт кибер-нетик-аси	теннис	СЖТ	футбол	хоккей	эш-каш-иш	Жами
Тошкент шаҳри	5	3	1	5	7	2	1	11	1	-	2	1	6	2	4	3	33	-	3	92
Тошкент вилояти	-	1	-	-	1	-	1	10	-	-	3	-	1	-	-	2	9	1	-	29
Андижон вилояти	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2
Наманган вилояти	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Самарқанд вилояти	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	4
Фарғона вилояти	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2
Қашқадарё вилояти	-	1	-	1	1	-	-	3	-	1	-	-	-	-	-	-	4	-	-	11
Сурхондарё вилояти	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Бухоро вилояти	-	-	-	-	-	-	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	4
Навоий вилояти	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Хоразм вилояти	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	6
Сирдарё вилояти	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Қорақалпоғистон	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ЖАМИ	5	5	2	6	10	2	2	34	1	2	6	1	7	2	4	5	54	1	3	153

Кўшимча маълумотлар учун телефонлар: 68-08-58, 68-08-28. Факс: 68-09-98
Институт ректорати

Хотира

САЛМОҚЛИ УМР

Инсоннинг неча йил умр кўрганлиги эмас, балки ўша давр мобайнида унинг қолдирган эзгу ишлари, ибратли қайси салмоғи муҳимроқ. Шундайин сермаҳсул, намунали умр соҳиби, фахрий педагог Ҳикматулла Абдуллаевни ҳам ҳамкасблари, яқинлари, қариндошлари сўнгги йўлга кузатишди.

Ҳ. Абдуллаев Низомий номидаги Тошкент Давлат педагогика институтининг филология факультетини тугатиб, тил-адабиёт ўқитувчиси, илмий мудир вазибаларида ишлади, педагогика техникумларида педагогикадан дарс бериб, ўзининг зукколиги, талабчанлиги, ажойиб методистлик сифатлари билан кўпчиликнинг устозига айланди.

У 1965-1973 йилларда Халқ таълими вазирлигида бошқарма ва бўлим бошлиқлари лавозимида фаолият кўрсатди. 1973 йилдан 1995 йилгача А. Авлоний номидаги халқ таълими ходимлари малакасини ошириш Марказий институтида кабинет, кафедра мудир вазибаларида ишлаб, ўқитувчи, раҳбар ходимлар малакасини ошириш ва қайта тайёрлашда самарали ҳисса қўшди. Таълим ходимларига 20 номдан ортиқ методикага оид қўлланма, рисола ва илмий ишига оид монографияни мерос қилиб қолдирди.

Тиниб-тинчимас, изланувчи Ҳ. Абдуллаев педагогика фанлари номзоди, доцент. У кишининг 50 йилдан ортиқ педагогик фаолияти давлатимиз томонидан муносиб тақдирланган – Республикада хизмат кўрсатган ўқитувчи фахрий унвони, медаллар, фахрий ёрлиқлар соҳиби эдилар.

Ҳ. Абдуллаевнинг порлоқ хотираси улар тарбиялаган шогирдлари, ҳамкасб дўстлари хотирасида мангу яшайди.

Бир гуруҳ ҳамкасблари.

ЭЪЛОН

Қашқадарё вилояти Китоб туманидаги 4-ўрта мактаб томонидан 1989 йилда ИСЛОМОВА МУҲАЙЁ НУМОНЖОНОВА номига берилган Д№975706 рақамли ўрта маълумот тўғрисидаги аттестат йўқолганлиги сабабли БЕКОР ҚИЛИНАДИ.

Тошкент шаҳар таълим ва фан ходимлари касба уюшмаси кўмитаси, Тошкент шаҳар 1-педагогика коллежи касба уюшма кўмитаси раси Наримон Идоятовга умр йўлдоши

Зинаида ИДОЯТОВАнинг бевақт вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Машхура Мурод кизи (Қаҳҳорова) Шаҳри-сабз туманидаги 41-ўрта мактабнинг 10-син-фида ўқийди. Гарчанд, ҳали ўқувчи бўлса-да, шаклланиб келаётган, адабиётда ўз ўрнини топишга интилаётган ёш шoirанинг келгуси ижодларига парвоз тилаб, қуйида унинг қаламига мансуб шеърлардан намуналар беришни лозим топдик.

ЮРТИМ

Мана шу кун учун йиғлади Усмон,
Озодлик, ҳурлик-чун жон берди Чўлпон.
Зиндонда чириди қанча ширин жон,
Энди дилшодлигинг абадий бўлсин!

Кўп йил сув ўрнига ичгандинг заҳар,
Бировга ишладинг туну кун, саҳар.
Ҳар сўзлар юзларга санчарди заҳар,
Энди дилшодлигинг абадий бўлсин!

Кишанларни ечди одил сарбонинг,
Улуғ йўлга чиқди улкан карвонинг.
Қорақиздек асра халқим давронинг,
Энди дилшодлигинг абадий бўлсин!

Буюк сиймоларим бўлинг мададкор,
Аждодлар пок руҳи бўлсин бизга ёр.
Қизинг Машхура ҳам битмоқда ашдор,
Энди дилшодлигинг абадий бўлсин!

ҲАВАС

Ҳали ўзим ўқувчиман балки шу сабаб,
Қувноқ ва шўх талабага қиламан ҳавас.
Қийноқлими, қувноқлими ўтса ҳам майли,
Қувноқ ва шўх талабага қиламан ҳавас.

Ko'ngil bitiklari

Тунларини ўтказса гар ухламай бедор,
Қўмак излаб кўчаларда юрса ҳам безор.
Ўзи чин дўст, ака-сингил ҳамда вафодор,
У чин ошиқ талабага қиламан ҳавас.

Қани мен ҳам бир кун шундай талаба бўлсам,
Орзуларим осмониди ой бўлиб тўлсам.
Муҳаббатнинг гунчасидек камолда кулсам,
Фақат ўша талабага қиламан ҳавас.

Машхура МУРОД КИЗИ

ЎЗБЕКИСТОН

Она юртим ҳур ўлкам —
Боғлари жуда кўркем.
Далалари бепоён,
Одамлари меҳрибон.
Ўзбекистон нурли макон
Номинг сенинг тилда достон.

Фаррухжон САЙФИЕВ,
Ёзёвон туманидаги 17-мактабнинг
3-синф ўқувчиси

Ёмғир, менинг кўнглимга ёққин,
Жаннатларга айланади у.
Армонларим ҳур бўлар, сокин,
Юмилмагай кўзлари мангу!
Кулдим улар устидан, ҳатто
Атадилар: "аламли осий"
Мен — дунёга сизмаган нуқта,
Юрагимни кетдилар босиб...
Ёмғир, келгин, кўзларимга ёғ,
Балки ғубор фақат уларда?..
Ҳамма ҳислар эскирди, балки
Умид яшар янги кунларда...
Ёққин ёмғир дилга, тинмагин...

Тилдан тилга ўтди миш-мишлар,
Қоғозларга тўқилдик, аммо,
Тиниб кетди бари-бариси,
Иккимиздан ўтмади хато.
Ҳаёт давом этди изида,
Йироқладик, ўртамызда вақт...
Бир кун келиб дил ўз-ўзидан
Сўраб қолар ҳисоб ва шафқат.
Кўзларингиз чирт юмилади,
Вақтлар қайтар яна ортига.
Шунда эсингизга келади
Унут бўлаёзган хотира.
Билмам сиздан шафқат сўраган
Қанча ўша вақт оралми?
Мени ҳар сония қийнайди
Унутилган дамлар оғриги...

Муҳаббат ШАРИПОВА,
Шаҳрихон туманидаги
23-мактаб муаллимаси

ЛУҚМОНИ ҲАКИМ ДЕЙДИКИ

У ўғлига айтди: "Агар бу панду насиҳат-ларни ёдга тутсанг ва уларга амал қилсанг, ақл ва улўғликка эга бўласан. Аввало сўзни ўзингга яраша гапир, одамларнинг қадру қим-матини англа, одамларнинг ҳақ-ҳуқуқини тани, сирини маҳкам сақла. Одамларни бошингга иш тушганда сина, дўстни фойда ва зарарга им-тиҳон қил. Доно ва зийрак одамлар билан дўст тутин, аблаҳ ва ногон одамлардан қоч, хайр-ли ишларга жигду-жаҳд билан кириш. Сўзни ҳужжат билан гапир, маслаҳатни доно одам-лар билан қил, ёшликни ранимат бил. Ёшликда керакли ишларни қилиб қол. Дўстларингни ҳур-мат қил, уларнинг хизматини жон деб қабул қил. Устозингни иззат қил, чиқимни қиримга яраша қил. Саҳоватпеша бўл, меҳмонга чин дилдан хизмат эт, бировнинг уйига кирсанг, кўзингни эҳтиёт қил. Улуғлар суҳбатига ўтир-санг, тилингга эҳтиёт бўл.

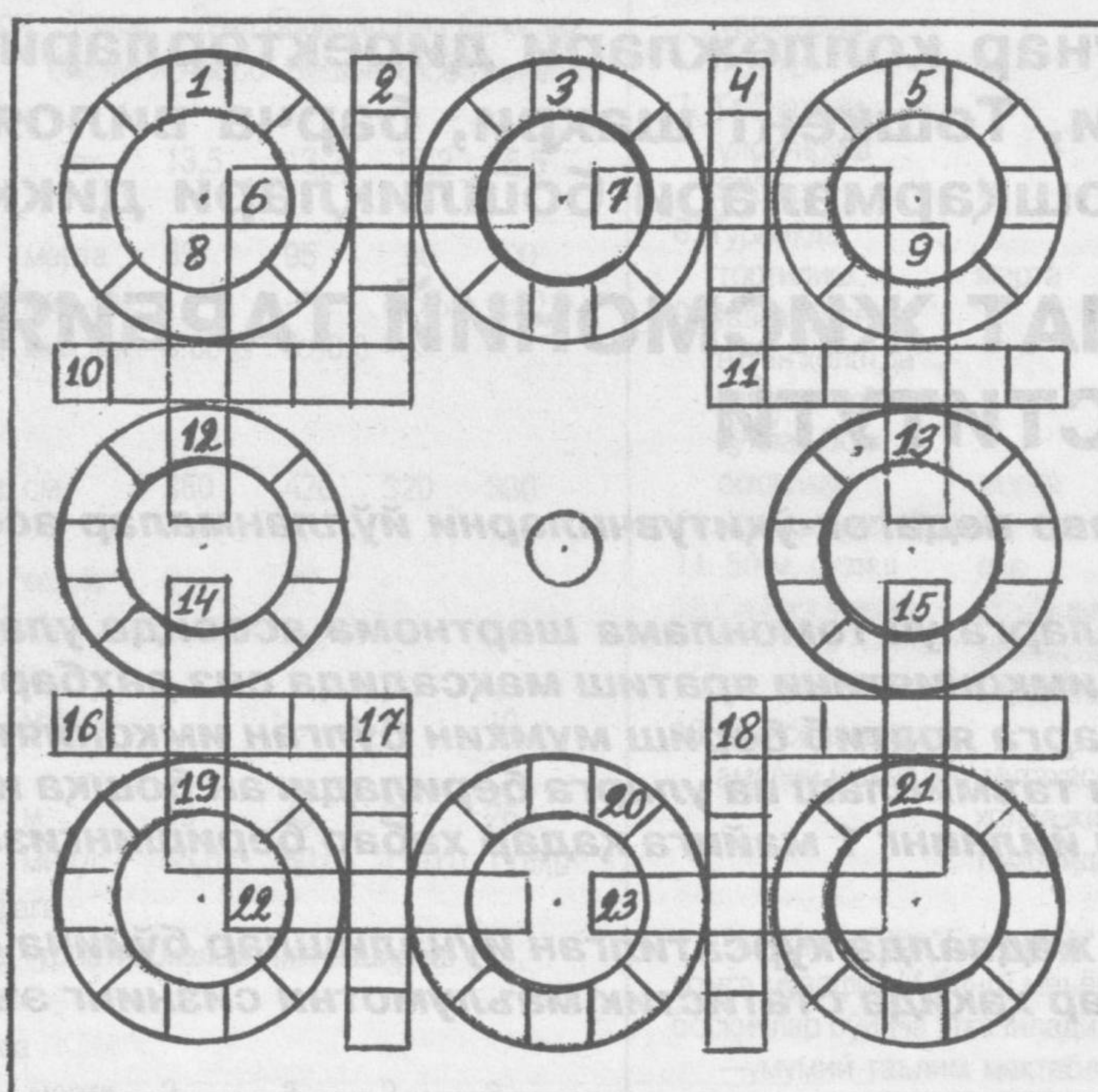
Кўпчилик ичига бўл, либосингни покиза тут, болаларингни илм ва адабга ўргат. Тунда га-пирсанг, паст овозда гапир, кундузи гапирсанг, атрофингдагиларга эътибор бер. Кам гапи-риш ва кам ейишни оғат қил. Ўзингга раво кўрган нарсани ўзгаларга ҳам раво кўр. Ҳар бир ишни ақл билан қил, бировнинг нарсасига кўз тикма. Пасткаш кишилардан вафо кутма, қилинмаган ишни қилинганга ҳисоб қилма. Бу-гунги ишни эса эртага қолдирма.

Нокас ва бахил кишилардан яхшилик кут-ма, умид қилма. Ўзингдан улуғ кишилар билан ҳазиллашма. Улуғлар билан сўзлашганда сўзни узайтирма, ҳождатманд кишиларни қуруқ қай-тарма, бировларнинг устида эса фармонбар-дорлик қилма. Бировнинг яхшичилигини яхшилик билан қайтар. Икки одамнинг ўртасига чақим-чилик қилма...

Дарҳақиқат, биз Луқмони Ҳаким наси-ҳатларини ўқиб, бир олам маъно англаймиз. У "бировнинг уйига кирсанг, кўзингни эҳти-ёт қил" дея насиҳат қилиб, бировнинг уй-ига кирганда молига ҳасад ва аёлига ёмон ният билан боқма дея уқтиради. Луқмони Ҳаким ўз ҳаёт йўлларига инсонни эзгулик-ка етакловчи вояларни илгари сурди.

Ҳа, ҳар ким бу ёруғ дунёга бир мартаги-на саёҳат қилиш имконига эга. Гап бу саё-ҳатни ижобий аяқлаш ва фойдали "саё-ҳатнома" қолдира билишдир.

Адҳам АЗИМОВ,
Тошкент Ислам Университети
талабаси

ФИЗИК КРОССВОРД

Горизонтал бўйича:

6. Индуктивлик бирлиги. 7. Вақт бирлиги. 10. Электр сиғими бирли-ги. 11. Буюк инглиз олими, классик механика асосчиси. 16. Астрономи-яда уланиладиган узунлиқнинг ўлчов бирлиги. 18. Атом ядросини ташкил этган протон ва нейтронларнинг умумий номи. 22. Ёруғлик зарраси. 23. Магнит оқими бирлиги.

Вертикал бўйича:

2. Ердан кичикроқ сайёра. 4. Ав-томобиль ёқилғиси. 8.Электрланган жисмдаги электр микдори. 9. Ман-фий ишорали электрод. 14. Турли нурларни ютадиган ёки қайтаради-ган сиртли қурилма. 15. Россияда ишлаб чиқариладиган енгил автомо-биль маркаси. 17. Вулқоннинг лава

отилиб чиқадиған оғзи. 18. Ҳоди-саларнинг бирин-кетинлиги.

Айлана бўйича: /соат стрелкаси бўйлаб/.

1. Астрономик кузатишлар учун мўлжалланган бино. 3. Суюқлик та-шиш учун мўлжалланган автомо-биль. 5. Космик аппаратларни фа-зода учирини ҳақидаги фан. 12. Электр токини ёмон ўтказувчи модда. 13. Электромагнит тебра-нишларини кузатувчи қурилма. 19. Ҳавонинг ҳаракатини ва жисмларга кўрсатадиган таъсирини ўрганув-чи фан. 20. Электр токи билан иш-ловчи автомобиль. 21. Жуда кичик тоқларни ўлчов асбоби.

Иззатула МУҲАМЕДОВ
тузган.

QUTLOV

Муҳтарам Насиба
Камолова!

Сизни 50 ёшга
тўлган кунингизда бар-
ча яқинларингиз мубо-
ракбод этади. Ишла-
рингизда мубаффақият,
оилангизда хотиржам-
лик ёр бўлсин. Бундан
буён ҳам жамоамиз
кўрки бўлиб юраверинг.

Тошкент вилояти
педагогика билим
юрти жамоаси

Қадрли Ҳамидулла
НАЗАРОВ!

Мазмунли умрингиз-
нинг 60-баҳори билан
Сизни чин кўнғилдан
қутлаймиз. Сермахсул
ижодий фаолиятингиз
билан бурканган иб-
ратли ҳаётингиз бун-
дан буён ҳам қувонч-
ларга тўлиқ бўлсин.

Давлат Тест
маркази жамоаси

Устоз Муҳиддин
Набиҳонов!

Сизни 80 ёшга
тўлганлигингиз муно-
сабати билан мубо-
ракбод этамиз! Қал-
бимиздаги энг эзгу ва
самимий тилаклар-
нинг барчаси Сизга!
Ҳамиша сафимизда
соз-саломат юринг!

Низомий номиди
ТДПУ ректорати,
табиёт фанлари
факультети
жамоаси

Ma'rifat

ТАЪСИС
ЭТУВЧИЛАР:

Ўзбекистон Халқ таъли-
ми вазирлиги, Ўзбекистон
Олий ва ўрта махсус
таълим вазирлиги, Таълим
ва фан ходимлари касаба
уюшмаси Марказий
Қўмитаси.

Бош муҳаррир
Ҳалим САЙДОВ

Таҳрир ҳайъати: Йўлдош АҲМЕДОВ, Жумана-
зар БЕКНАЗАРОВ, Икром БҮРИБОЕВ, Шукур
ЖОНБОВ, Фахриддин КАРИМОВ(масъул котиб),
Қурбонбой МАТҚУРБОНОВ, Нўмонжон РАҲИМ-
ЖОНОВ, Йўлдош САИДЖОНОВ, Абдусамат РА-
ҲИМОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Хулқар
ТҲИМАНОВА, Саъдулла ҲАКИМОВ, Уткир
ҲОШИМОВ

«Шарқ» нашриёт матбаа концерни босмахонаси.
Қорхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси 41-уй

Рақам ва далиллар ҳаққонийлиги учун мақолалар муаллифлари
масъулдирлар. Фойдаланилмаган мақолаларга жавоб қайтарил-
майди. «Маърифат»дан материалларни кўчириб босиш таҳрири-
ят рухсати билан амалга оширилиши шарт.

МАНЗИЛИМИЗ: 700083, Тошкент, Матбуотчилар
кўчаси, 32.

ТЕЛЕФОНЛАР: масъул котиб—136-56-42, хатлар ва
оммавий ишлар бўлими—136-54-23.

Газетани IBM компьютерида
Абдурасул НАРМАНОВ ва Малоҳат ТОШОВА
саҳифалади.

Навбатчилар: Дилбар ХҲЖАЕВА,
Бахтиёр АБДУСАТТОРОВ

Рўйхатдан ўтиш
тартиби № 20.
ИНДЕКС: 149, 150.
Г-287.

Тиражи 37.728
Г. 1 2 3 4 5 6
Ҳажми 4 босма табок.
Офсет усулида
босилган, қоғоз бичими
А-3.

Босишга топшириш
вақти — 20.00.
Топширилди — 21.45.